

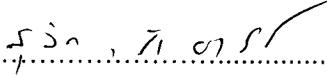
กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์
กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์ และแนวหน้า

วุฒิปรี ลิ้มวราภัส

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา)
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

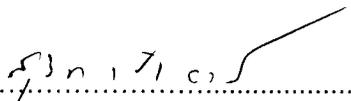
2562

กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์
กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์ และแนวหน้า
วุฒิปกร ลีมวราภัส
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.สุวิชา เป้าอารีย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา)

รองศาสตราจารย์..........ประธานกรรมการ
(ดร.พิชาย รัตนดีลก ณ ฎุเก็ด)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........กรรมการ
(ดร.สุวิชา เป้าอารีย์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........กรรมการ
(ดร.ธนพันธ์ โล่ประกอบทรัพย์)

รองศาสตราจารย์..........คณบดี
(ดร.พิชาย รัตนดีลก ณ ฎุเก็ด)

กันยายน 2562

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์
ชื่อผู้เขียน	กรณิศศึกษา โปสทัตทูเดย์ และแนวหน้า
ชื่อปริญญา	นายวุฒิพร ลิ้มวารภัส
ปีการศึกษา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา)
	2562

การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณิศศึกษา โปสทัตทูเดย์ และแนวหน้า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ และอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาทางการเมือง โดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ จัดทำเว็บไซต์ ผู้ดูแลเว็บไซต์ บรรณาธิการฝ่ายข่าวสาร และประชาชนผู้ติดตามเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ จำนวน 16 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) หนังสือพิมพ์ออนไลน์มีบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ โดยนำเสนอความจริง ให้ความรู้ เป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างประชาชนกับสื่ออันมีต่อการบริหารทางการเมืองของรัฐบาล และการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและผู้นำทางการเมือง สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ พบว่าการคัดกรองข้อมูล จัดการความคิดเห็นของผู้ใช้ ประสานงานตรวจสอบกิจกรรมต่าง ๆ และเปิดช่องทางให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อข่าวการเมือง โดยส่วนใหญ่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตย แสดงความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตัวแทนทางการเมือง รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองอันช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย 2) อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาทางการเมืองพบว่า ปัจจุบันอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางการเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากโครงสร้างสังคมเปลี่ยนแปลงไป โดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาในชีวิตประชาชนมากขึ้น ส่งผลทำให้ระบบการเมืองมีการพัฒนาสูง มีการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เพราะเป็นช่องทางในการให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างต่อเนื่องในปริมาณที่ไม่จำกัด ส่งผลให้พลเมืองมีสิทธิ โอกาสและความเท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากขึ้น

ABSTRACT

Title of Thesis	A Study of Political Participation Through Online Media: Case Study Post Today and Naewna
Author	Mr. Wuttiorn Limwarapus
Degree	Master of Arts (Politics and Development Strategy)
Year	2019

The objectives of this study were to 1) study political participation through online media, and 2) study the influences of online media that effect political development. The writer has conducted information from related research documents and interviewing in-depth. A total 16 informants were divided into two groups. The first was online media group that publishes an online news site 'Post Today' and 'Naewna' including site managers, website managers and news librarians. The second group was online news followers. It was found that 1) online newspapers has played role in politics and in political participation by informing political truths, political education, and being a communication channel between the public and the media, so that people are aware of government's administration. For the political participation through online media, it has been screened for information, moderated the opinions, coordinated, monitored activities, and created channels for public comments. Most of them expressed their own perspectives on democracy: comment on the duty of political representatives and exchange political opinions that promote democratic culture. 2) Nowadays, the online media has greatly influenced political development because it informs people an up-to-date information; and influenced the political development that causes social structure changed. People adapt more technology into their lives; it highly develops political system and democratic development growth. It is a way to get continuous information in unlimited quantities and citizen can reach more sources of news and information equally.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โปสต์ทูเดย์ และแนวหน้า สำเร็จลุล่วงได้เนื่องมาจากผู้เขียนได้รับความช่วยเหลือในการให้ข้อมูล คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นและกำลังใจจากบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้จัดทำ เว็บไซต์ ผู้ดูแลเว็บไซต์ บรรณาธิการฝ่ายข่าวสาร และกลุ่มประชาชนผู้ติดตามเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ โปสต์ทูเดย์ และแนวหน้าทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามซึ่ง ทำให้การศึกษานี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวิชา เป้าอารีย์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา ข้อชี้แนะ ข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในทุกขั้นตอน ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ตลอดมา

ผู้เขียนขอขอบคุณบิดา มารดา พี่น้อง และเพื่อนๆ ทุกคนที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี

วุฒิพร ลิ้มวราภัส

สิงหาคม 2562

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(4)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญ	(6)
สารบัญตาราง	(8)
สารบัญภาพ	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)	5
2.2 แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง และบทบาทของสื่อสารมวลชน ในทางการเมือง	12
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง	18
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการเมือง	26
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา	40
3.1 ระยะเวลาที่ 1 ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์เอกสารจากแนวคิดทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	42
3.2 ระยะเวลาที่ 2 การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผ่านสื่อออนไลน์ และศึกษาอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาการเมือง	42
3.3 ระยะเวลาที่ 3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการศึกษาร่วม ทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โปสตุเดย์ และแนวหน้า	46

บทที่ 4 ผลการศึกษา	48
4.1 บริบทของสื่อออนไลน์ หนังสือพิมพ์แนวหน้าและโพสต์ทูเดย์	49
4.2 กฎหมายนิรโทษกรรม	53
4.3 บทบาทของสื่อออนไลน์ในทางการเมือง	54
4.4 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์	63
4.5 อิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีผลต่อการพัฒนาทางการเมือง	70
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	77
5.1 วิธีการศึกษา	77
5.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์	78
5.3 อิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีผลต่อการพัฒนาทางการเมือง	79
5.4 ข้อเสนอแนะ	81
บรรณานุกรม	83
ประวัติผู้เขียน	90

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ประเด็นการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์ และแนวหน้า	43
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	44
3.3 ประเด็นข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในสำนักข่าว	45

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทสากล	10
2.2 แบบจำลองการสื่อสารของ Lasswell (1958) พร้อมด้วยส่วนประกอบของการสื่อสารที่สอดคล้องกัน	13
2.3 กระบวนการสื่อสารทางการเมือง	14
3.1 กรอบแนวคิดทางการศึกษา (Conceptual Framework)	41
3.2 ขั้นตอนการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์ และแนวหน้า	47

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ถือเป็นปฐมฤกษ์ในการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของประเทศตัวเองทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยประชาชนจะใช้อำนาจออกกฎหมายผ่านรัฐสภา ใช้อำนาจบริหารผ่านรัฐบาล และใช้อำนาจตุลาการผ่านศาลที่ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองในหลายๆ ประเทศ สะท้อนลักษณะได้อย่างชัดเจนที่ว่า รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชน หรือโดยความยินยอมของประชาชน ดังนั้นประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลาผ่านกลไกต่างๆ ที่กำหนดไว้ หรือให้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่างๆ ได้โดยตรง และการกระทำของรัฐบาลทุกอย่างต้องรับผิดชอบต่อประชาชน (โกวิท พวงงาม, 2552: 114-115) แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาแล้ว 77 ปี โดยที่อำนาจอธิปไตยนั้นจะต้องเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนก็ตาม แต่ในความเป็นจริงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนก็ยังมีน้อยอยู่มาก การตื่นตัวทางการเมืองน้อย และประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้รับมากกว่าผู้กระทำ ดังนั้นอำนาจส่วนใหญ่ในการปกครองประเทศจึงไปตกอยู่กับชนชั้นนำของประเทศ ที่เรียกกันว่า “อมาตยาธิปไตย” จำพวกเจ้าขุนมูลนาย ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ รวมถึงนักธุรกิจ พ่อค้า เป็นต้น ผลพวงของการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นก็คือ การมีรัฐธรรมนูญไว้เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญมาแล้ว จนถึงปัจจุบันจำนวน 18 ฉบับ โดยส่วนมากสาเหตุหลักที่ต้องเปลี่ยน เนื่องมาจากผลพวงของการปฏิวัติรัฐประหาร การตื่นตัวของนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชน ในการเรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ทำให้กระแสประชาธิปไตยกลับมาเฟื่องฟูในสังคมไทยอีกครั้ง นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนชาวไทยตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น จนในที่สุดกระแสประชาธิปไตยของโลกได้มี

อิทธิพลเข้ามาขับเคลื่อนให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้พัฒนาไปสู่การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชน จนมีความรู้สึกประหนึ่งว่า “การเมืองเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องรับผิดชอบร่วมกัน การใช้อำนาจทางการเมืองล้วนมีผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนทั้งสิ้น” (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2550: 562-563)

จากอดีตการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น โดยมากมักจะเป็นการออกไปใช้สิทธิใช้เสียงในสถานที่ต่างๆ ที่ได้ถูกเตรียมไว้โดยรัฐบาลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการมีความเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีการพัฒนา ระบบการติดต่อและการสื่อสารนั้นเป็นไปได้อย่างขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถเกิดขึ้นที่ใดก็ได้ เนื่องจากระบบอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีการสื่อสารไร้สายนั้นได้ทำการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร รวมถึงช่องทางการติดต่อสื่อสารกันให้เข้าถึงประชาชนทุกคน หรือเรียกได้ว่าเป็นการ “ย่อโลกให้เล็กลง” ทำให้ประชาชนสามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยช่องทางที่ได้รับความนิยมมากที่สุดก็คือนีไม่พันการสื่อสารแบบออนไลน์ ซึ่งสะดวก รวดเร็ว และเป็นสื่อที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะสามารถติดตามเรื่องราวการอัปเดตข่าวสารต่างๆ รวมไปถึงการร่วมแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคล ซึ่งทำให้สื่อออนไลน์นั้นเป็นที่นิยมอย่างรวดเร็ว ทำให้ธุรกิจหนังสือพิมพ์ อาทิ หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ หรือหนังสือพิมพ์แนวหน้า ได้ให้ความสนใจกับสื่อออนไลน์ และหันสนใจทำธุรกิจข่าวออนไลน์กันมากขึ้น โดยทำการเปิดเว็บไซต์นำเสนอข่าวของตนเอง และยังมีเปิดช่องทางการแสดงออกทางความคิดเห็นให้ประชาชนหรือผู้คนที่มีความสนใจในข่าวนั้นๆ ได้แสดงออกความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาข่าวหรือประเด็นข่าวได้โดยตรง (เสถียร เขยประทับ, 2551: 112)

ปัจจุบันสื่อออนไลน์ก็ถือว่าเป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมจากประชาชนในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารทางการเมือง จะเห็นได้จากช่วงของการเลือกตั้งที่ผ่านมาเมื่อช่วง พ.ศ. 2556 สื่อใหม่หรือสื่อออนไลน์ถือเป็นผู้ที่ได้รับความนิยมจากในการหาเสียงเลือกตั้งและโดยที่นักการเมืองมีการใช้ช่องทาง Facebook Twitter Instagram และ YouTube ในการหาเสียงเลือกตั้งและสร้างชุมชนทางการเมือง ไว้เพื่อให้ประชาชนรับข่าวสารการลงพื้นที่ นโยบายที่ผู้สมัครเสนอ รวมไปถึงกิจกรรมที่ผู้สมัครทำในแต่ละวัน สื่อออนไลน์เป็นช่องทางที่สามารถสร้างการเข้าถึง การมีส่วนร่วมเรื่องราวต่างๆ จะถูกอัปเดตตลอดเวลา รวมถึงเหตุการณ์จริงสดใหม่ที่ประชาชนได้รับด้วย จึงเป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมและใช้อย่างแพร่หลายในการหาเสียงเลือกตั้งที่ผ่านมาได้มากที่สุด สื่อออนไลน์สามารถสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เป็นอย่างดี ทั้งการเลือกตั้ง การรับข่าวสาร จนกระทั่งเกิดการร่วมชุมนุมต่างๆ ทางการเมือง สื่อออนไลน์เป็นช่องทางที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างประชาชน และพรรคการเมือง (มัทนา เจริญวงศ์, 2552: 121)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ของประชาชนผ่านทางเว็บไซต์ อย่างเช่น เว็บไซต์ข่าวของธุรกิจหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอข่าวสารด้านการเมือง อาทิ หนังสือพิมพ์โพสต์

ทูเดย์ และหนังสือพิมพ์แนวหน้านั้น อาจเป็นไปในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็น ทั้งการให้ความสนับสนุน และการแสดงความคิดเห็นในมุมต่าง ซึ่งการแสดงความคิดเห็นทางสื่อออนไลน์เหล่านี้สามารถที่จะโต้ตอบกันได้โดยที่บุคคลไม่จำเป็นที่จะต้องรู้จักกันเลย แต่บุคคลสามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนมุมมองทางการเมืองกัน และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข่าวทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์อย่างเว็บไซต์นี้เอง ที่ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เนื่องจากได้รับการกระตุ้นจากการโต้ตอบความคิดเห็น และการรู้ถึงมุมมองทางการเมืองที่แตกต่างจากตน ซึ่งการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์นั้นทำให้มีการยกระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนขึ้นมา โดยอาจเริ่มจากการแสดงความคิดเห็น การโต้แย้ง การสนับสนุนทางการเมือง รวมไปถึงการปลุกกระดมประชาชนให้ออกมาใช้สิทธิของตนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ดังนั้นจึงการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โปสต์ทูเดย์ และแนวหน้า เป็นความน่าสนใจ เนื่องจากสื่อออนไลน์ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 นี้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้เข้าถึงทุกเวลา และทุกสถานที่ มีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการแสดงมุมมองความคิดเห็นทางการเมือง การโต้แย้ง การปลุกกระดมผ่านสื่อออนไลน์

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์
- 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาทางการเมือง

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาแผนการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านทางสื่อออนไลน์มากขึ้น
- 2) เพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาการเมือง

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีบทบาททางการเมือง อาทิ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การชุมนุมเรียกร้องโดยสงบ การร่วมทำประชาพิจารณ์ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เป็นต้น

2) สื่อออนไลน์ หมายถึง เว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่แสดงข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับทางการเมือง ซึ่งบุคคลทั่วไปสามารถเข้าไปอ่านเพื่อรับข้อมูลข่าวสาร และสามารถแสดงความคิดเห็นต่อข่าวสารนั้นๆ

3) ข่าวสารการเมือง หมายถึง ข่าวสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทางการเมืองทั้งในเรื่อง นโยบาย การเปลี่ยนแปลงและเหตุการณ์สำคัญต่างๆ การเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างๆ รวมถึงข่าวสารของรัฐบาล ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ และประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนและบ้านเมือง)

4) ประชาชน หมายถึง ประชาชน กลุ่มตัวอย่าง ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งทุกระดับ

5) การเป็นผู้สื่อข่าวทางการเมือง (Political Communicators) ได้แก่ การติดต่อ ข่าวสารทางการเมือง อยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองเมื่อเขากระทำในสิ่งที่ถูกต้องหรือส่งคำคัดค้านเมื่อเขากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การร่วมถกปัญหาทางการเมือง การให้ ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชน การให้ความสนใจแก่ทางราชการ และการเขียน จดหมายหรือบทความถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ผู้เข้าร่วมลักษณะนี้ มักจะเป็นคนที่มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจทางการเมือง การเป็นผู้สื่อข่าวทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล มากกว่าเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วยการประท้วง

6) การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งในระบบสถาบันการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ภายใต้แนวคิดการพัฒนาสู่การเป็นประชาธิปไตยที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันทางการเมืองสู่ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ คือ การพิจารณาถึงระบบการเลือกตั้งเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนที่มาจากเสียงข้างมากของประชาชนโดยพิจารณาจากกระบวนการให้ได้มาซึ่งฝ่ายบริหาร (รัฐบาล) และฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐสภา) ส่วนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนสู่ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ คือ การแสดงออกซึ่งสะท้อนถึงความตื่นตัวและตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตย การพิจารณาในที่นี้ได้แก่ การเข้าร่วมชุมนุมประท้วง การใช้สิทธิเลือกตั้ง การลงประชามติ และการแสดงความคิดเห็นของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างอิสระ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์ และแนวหน้า มีวัตถุประสงค์ประการแรกคือ เพื่อศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ โดยวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบของการนำเสนอข่าวสารของสื่อสารมวลชน และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ อันเป็นผลมาจากพฤติกรรมของสื่อสารมวลชนที่นำเสนอข่าวผ่านสื่อออนไลน์ ส่วนวัตถุประสงค์ประการที่สองคือ การศึกษาอิทธิพลของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสื่อสารมวลชนในการนำเสนอข่าวผ่านสื่อออนไลน์ที่มีต่อพัฒนาทางการเมืองสู่ความเป็นประชาธิปไตย ภายใต้การวิเคราะห์ผ่านปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองช่วงที่มีการผลักดันการออก “ร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมืองการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ.” ในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 และผลที่เกิดขึ้นกับสถาบันการเมืองและการเมืองภาคประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป โดยใช้แนวคิดดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)
- 2.2 แนวคิดการสื่อสารทางการเมืองและบทบาทของสื่อสารมวลชนในทางการเมือง
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อออนไลน์ต่อการเมือง
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

2.1.1 ความหมาย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมของประชาชนที่มุ่งเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละยุคแต่ละสังคมจะมีความแตกต่างกันออกไป พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นความสำเร็จของการพัฒนาทางการเมือง ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละครั้งไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะป็นครั้งคราวหรือยาวต่อเนื่อง การกระทำนั้นจะมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลเกี่ยวกับนโยบาย การบริหารงาน และ

การเลือกผู้นำทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เช่น ประชาชนรวมตัวกันเพื่อคัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายต่างๆ ของรัฐ เป็นต้น (ทรงยุทธ ตันวัน, 2552: 151)

สุจิต บุญบงการ (2558: 36-38) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นปรากฏการณ์ที่ประชาชนแสดงออกถึงทางการเมือง สามารถพิจารณาได้จากพฤติกรรมของประชาชน (มิใช่การทำหน้าที่ของนักการเมืองภายใต้บทบาทเชิงสถาบัน) ดังนั้น องค์ประกอบของ “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” มี 4 ประการ อันได้แก่ 1) กิจกรรมมิใช่ทัศนคติ ความคิด ความรู้สึก และความเชื่อทางการเมือง แต่ก็ยอมรับว่าทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมือง มิใช่เป็นกิจกรรม 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะใช้กับบุคคลธรรมดาทั่วไป ส่วนนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้นถือว่าเป็นบทบาททางการเมือง (Political Role) หรือเป็นพฤติกรรมเชิงสถาบันเป็นหลัก 3) เป็นการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ และ 4) การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีวัตถุประสงค์เพื่อกดดันรัฐบาลก็ตาม และบางครั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีไม่มากและไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลาและทุกๆ เรื่อง

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นเรื่องของประชาชนหรือภาคส่วนที่อยู่ นอกเหนือจากสถาบันหรือองค์กรทางการเมือง และมีใช้เรื่องของนามธรรมหรือทางความคิด ความเชื่อ หากแต่เป็นการแสดงออกเชิงพฤติกรรมในเชิงปรากฏการณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะแสดงออกในการเรียกร้องหรือกดดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำ นโยบาย กฎหมาย หรืออื่นๆ ที่อำนาจทางการเมืองเข้าไปมีอิทธิพลหรือได้รับผลกระทบ

2.1.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2550: 97-99) กล่าวว่า การแบ่งประเภทและลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีดังนี้

1) การกำหนดตัวผู้ปกครอง ซึ่งประชาชนถือเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังนั้น การที่ประชาชนปรากฏตัวตนในการออกมาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ถอดถอนผู้นำทางการเมืองจึงถือเป็นการแสดงตัวตนตามสิทธิ์ของเจ้าของอธิปไตยนั่นเอง การส่งเสริมให้ประชาชนรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและตระหนักในคุณค่าของการมีส่วนร่วมในการเลือกกำหนดผู้นำนั้น เป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ เป็นกลไกที่ชี้ให้เห็นว่าประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดทิศทางของประเทศ รวมถึงสะท้อนถึงแนวโน้มในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศด้วย

2) การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญเช่นกันเนื่องจากในสังคมประกอบด้วย ชุมชน สมาคม กลุ่มอิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ แต่ละกลุ่มเหล่านี้จะมีวัตถุประสงค์เฉพาะของแต่ละกลุ่ม ซึ่งการเคลื่อนไหวของแต่ละกลุ่มนั้น

อาจจะเป็นเรื่องผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม รวมถึงอาจมีผลเกี่ยวพันกับการผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล เช่น สมาคมธนาคาร ผลักดันรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายการเงินการธนาคาร หรือสภาอุตสาหกรรม ผลักดันรัฐบาลเกี่ยวกับโครงสร้างภาษีการส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นต้น จึงทำให้กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของรัฐบาลในการยกระดับสมรรถนะ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจากระดับบุคคลไปสู่องค์กรนั่นเอง

3) การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้าน ทำได้โดยทั้งเขียน พูดโฆษณาเผยแพร่ ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกระทำของรัฐบาลได้อย่างเสรีซึ่งในปัจจุบันมีการวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้สื่อต่าง ๆ ซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์ถือว่ามีบทบาทสำคัญในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบการกระทำของรัฐบาล โดยประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วยการพูดคุยพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ส่งผลต่อการตัดสินใจของตนเองว่าจะเห็นด้วยหรือไม่กับรัฐบาล ซึ่งถ้าไม่เห็นด้วยก็จะพัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมที่มีระดับสูงขึ้นตามลำดับ เช่น การเข้าร่วมรณรงค์ทางการเมือง

4) การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิเสรีภาพที่จะชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง ทั้งสนับสนุนและคัดค้าน ซึ่งการชุมนุมทางการเมืองนั้นมักเกิดขึ้นเมื่อการต่อรองกับรัฐบาลด้วยการเจรจาไม่ประสบผลสำเร็จ กลุ่มผู้เรียกร้องจึงจัดให้มีการชุมนุมเคลื่อนไหวดังกล่าว ถ้ามีการชุมนุมเพื่อสนับสนุนรัฐบาลจะเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย แต่ถ้าเป็นการชุมนุมเพื่อคัดค้านรัฐบาลนั้นจะมีลักษณะตรงกันข้าม ส่วนใหญ่จะเริ่มจากความไม่พอใจการกระทำของรัฐบาล ซึ่งการชุมนุมจะเพิ่มความรุนแรงขึ้น หากรัฐบาลไม่ยอมตกลงตามข้อเสนออาจเกิดการปะทะประจันหน้ากัน กลายเป็นการจลาจลในที่สุด การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองกระทำได้ภายใต้กรอบของกฎหมาย ถ้าหากเกิดขึ้นมากโดยที่รัฐบาลไม่สามารถตอบสนองการเรียกร้องของประชาชนได้ อาจนำไปสู่การไร้เสถียรภาพทางการเมืองด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ McClosky (1968 อ้างถึงใน มยุรี ถนอมสุข, 2554: 18-20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นการกระทำที่สมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อที่จะคัดเลือกผู้ปกครองและกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การชุมนุมทางการเมือง การช่วยเหลือทางการเงินให้แก่ ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง การติดต่อสัมพันธ์กับผู้แทนราษฎร ยังรวมถึงลักษณะที่กระตือรือร้นทางการเมืองพิจารณาจากการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การช่วยเขียนสุนทรพจน์ในการหาเสียง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหาร หรือเจ้าหน้าที่ตุลาการ

Almond and Powell (1976: 145-146 อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล, 2553: 18) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ ดังนี้ รูปแบบแรก คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventional Forms) สามารถแบ่งเป็นรูปแบบย่อยๆ ได้แก่ การออกเสียงเลือกตั้ง การสนทนาเรื่องการเมือง การณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ และการติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่การเมือง รูปแบบที่สอง คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Unconventional Forms) แบ่งเป็นรูปแบบย่อยๆ ได้แก่ การยื่นข้อเรียกร้อง การเดินขบวน การเข้าปะทะหน้ากัน การละเมิดกฎหมายของสังคม การใช้ความรุนแรงทางการเมือง และสงครามแบบกองโจรและการปฏิวัติรัฐประหาร จะเห็นได้ว่า Almond and Powell ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ โดยอาศัยเกณฑ์ “ความชอบธรรมเชิงสถาบันของระบอบประชาธิปไตย” กล่าวคือ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามธรรมเนียมปฏิบัติ นั้น กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นไปในลักษณะของ “กิจกรรมเชิงผลผลิต” จากการเมืองเชิงสถาบันตามระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดขึ้นโดยกฎหมายและอำนาจรัฐที่มีความชอบธรรมได้กำหนดให้ประชาชนกระทำตามที่กำหนดไว้ภายใต้กรอบที่สังคมกำหนดขึ้น ส่วนรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ นั้น มักมีได้เป็นผลผลิตจากสถาบันการเมืองหรือรัฐที่กำหนดขึ้น โดยมีระดับตั้งแต่การกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การยื่นข้อเรียกร้อง การชุมนุมโดยสงบ ไปจนถึงการกระทำผิดกฎหมายอย่างรุนแรงอย่างการปฏิวัติรัฐประหาร เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดของ Almond and Powell มีส่วนที่คล้ายกับนักวิชาการของไทยท่านหนึ่ง คือ จันทนา สุทธิจารี (2544: 412-414) ซึ่งได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมืองโดยจำแนกออกเป็นการร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยเป็น 2 รูปแบบ ประกอบด้วย

1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการมีลักษณะที่กฎหมายรองรับให้กระทำได้ หรือต้องกระทำ ได้แก่ (1) การเลือกตั้ง (2) การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (3) การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และ (4) การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์

2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการนั้นจะมีลักษณะที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม และมีกฎหมายกำหนดข้อห้ามไว้อย่างชัดเจน ไม่มีกฎหมายรองรับว่า ให้กระทำได้ ได้แก่ การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง และการก่อความไม่สงบทางการเมือง

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองภายใต้กระบวนการของระบอบประชาธิปไตยสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะ หนึ่ง การมีส่วนร่วมของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่หรือสิทธิของประชาชน และสองการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

ประชาชนหรือกลุ่มพลังทางการเมือง โดยแสดงออกถึงพฤติกรรมที่อยู่นอกเหนือหรือละเมิดจากบรรทัดฐานที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนดไว้

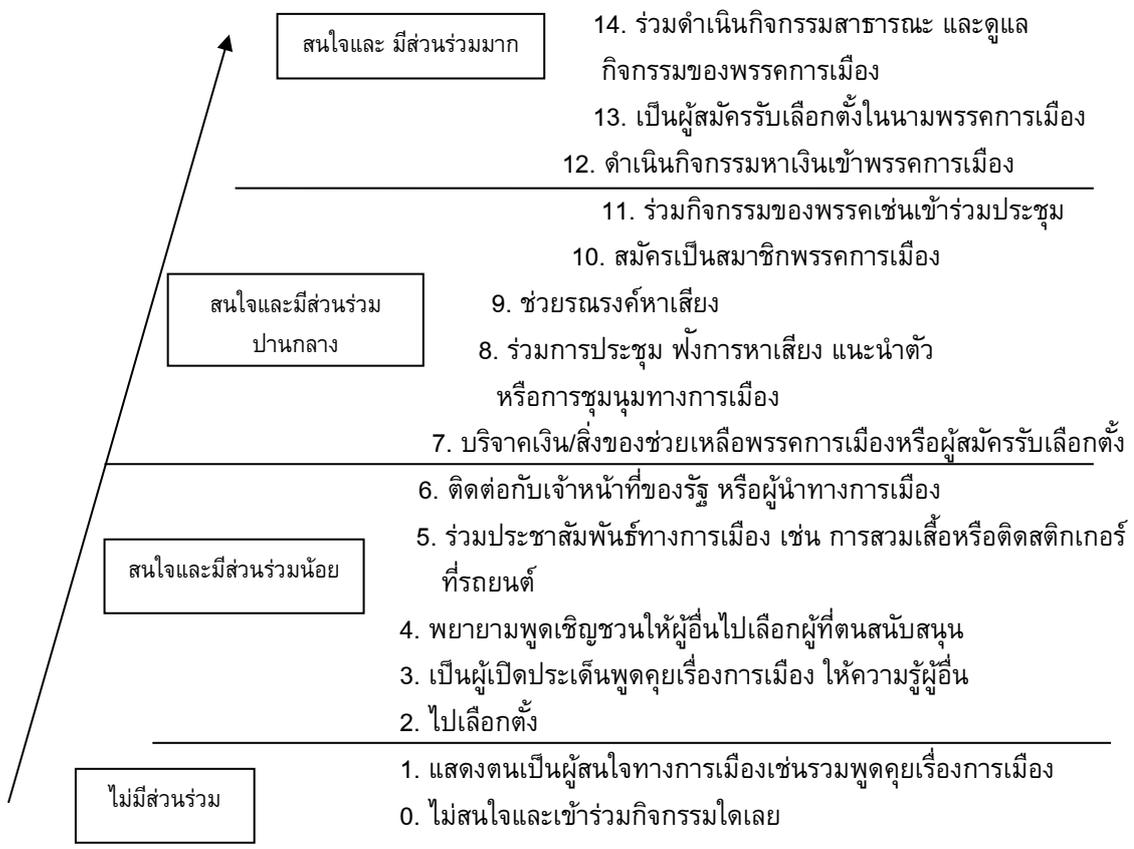
2.1.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นประกอบด้วย สิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อม หมายถึงลักษณะทางสังคมและสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น เพราะไม่เพียงกระตุ้นพฤติกรรมทางการเมืองเฉพาะบุคคลยังสามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับกลุ่มอีกด้วย ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคลซึ่งในที่นี้คือทัศนคติ การศึกษารายได้ อายุ เป็นต้น รวมถึงปัจจัยด้านสภาพทางการเมืองและสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด เนื่องจากสภาพทางการเมืองและสังคมทำให้การรับข่าวสารทางการเมืองในช่วงเวลาขณะนั้นเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เป็นอย่างดี (Milbrath and Goel, 1977 อ้างถึงใน จันทิมา พิจารย์, 2551) โดยจากงานวิจัยของนิศากร ไพบูลย์สิน (2555) กล่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่าการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อออนไลน์ สื่อมวลชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุดตามลำดับแสดงให้เห็นว่าการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ในทางการเมืองยังมีความสำคัญและส่งผลให้ประชาชนออกมามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าสื่อช่องทางอื่นๆ แต่จากผลการวิจัยมีการรับข่าวสารจากช่องทางต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งสื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อออนไลน์ ค่อนข้างอยู่ในระดับที่น้อยมาก ไม่ค่อยสนใจและไม่ชอบที่จะรับข่าวสารทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองจากงานวิจัยดังกล่าวจึงอยู่ในระดับน้อยเช่นกัน นอกจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมาจากการรับข่าวสารทางการเมืองแล้วยังประกอบด้วยปัจจัยที่สอดคล้องอีกทางคือ ทางด้านระดับการศึกษา ซึ่งถ้ามีระดับการศึกษาที่สูงจะมีการรับข่าวสารจากช่องทางสื่อที่ครบถ้วนมากกว่าคนที่มีความรู้ระดับการศึกษาที่น้อยกว่าด้วยเช่นกันโดยระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีตั้งแต่ไม่สนใจเลยจนกระทั่งสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในทุกๆ ครั้ง รวมถึงพูดคุยสนับสนุนพรรคการเมืองและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ดังภาพลำดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.1.4 ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2550: 579) ได้ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 3 ระดับ ผ่านการจำแนกโดยใช้เกณฑ์ด้านตัวแสดงที่แสดงออกทางการเมือง ปฏิสัมพันธ์ และขนาดของตัวแสดงที่ร่วมปฏิสัมพันธ์เพื่อแสดงออกทางการเมือง โดยจำแนกออกเป็น 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปัจเจกบุคคล 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับ องค์การหรือกลุ่ม และ 3) การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชน

ขณะที่บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2549: 64) ได้สะท้อนแนวคิดการมีส่วนร่วมในมิติหนึ่งของประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลด้วย การวัดระดับ การเป็นประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลจึงมักจะวัดที่ระดับของการมีส่วนร่วมด้วยปัจจัยหนึ่ง แต่ใน ที่นี้จะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นมิติหนึ่งของการเป็นประชาธิปไตยโดยมีลำดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเมื่อปี 2543 ถวิลวดี บุรีกุล ได้พัฒนามาจาก Milbrath (1965) และ Roth and Wilson (1980) (ถวิลวดี บุรีกุล, 2543: 15 อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล, 2553: 28) พอสรุปได้ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทสากล

แหล่งที่มา: ถวิลวดี บุรีกุล, 2543: 15 อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล, 2553: 28.

จากภาพดังกล่าว สรุปไว้ให้เข้าใจอย่างเป็นระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ตามที่ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2546: 8-9 อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล, 2553: 29) ซึ่งระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ทั้งที่เป็นการบัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญโดยตรงและกิจกรรมที่เป็นผลโดยอ้อมจากการที่รัฐธรรมนูญได้เปิดกว้างไว้ เพื่อทำความเข้าใจระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมืองของประชาชน โดยใช้คำถามที่ถามถึงความถี่ของการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่

- 1) ความสนใจและการมีส่วนร่วมระดับต่ำ
 - (1) พุดคุยเรื่องการเมือง
 - (2) ไปลงคะแนนในการเลือกตั้งท้องถิ่น
 - (3) ไปลงคะแนนในการเลือกตั้งระดับชาติ
 - (4) พุดชักชวนผู้อื่น ให้ไปลงคะแนน
 - (5) ร่วมประชาสัมพันธ์ทางการเมือง
- 2) ความสนใจและการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง
 - (1) มีการติดต่อกับนักการเมือง
 - (2) เคยบริจาคเงินหรือสิ่งของ
 - (3) ร่วมชุมนุมฟังการหาเสียง/แนะนำตัว
 - (4) เข้าร่วมในเวทีสาธารณะ
 - (5) มีการรวมตัวกับคนอื่นเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือเป็นสมาชิกกลุ่ม
 - (6) ช่วยผู้สมัครหรือพรรคการเมืองหาเสียง
 - (7) บริจาคเงินเพื่อสนับสนุนพรรคการเมือง
 - (8) เป็นสมาชิกพรรคการเมือง
- 3) ความสนใจและการมีส่วนร่วมระดับสูง
 - (1) ดำรงตำแหน่งสำคัญในพรรคการเมือง
 - (2) ลงสมัครรับเลือกตั้ง

ตั้งแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีหลายระดับตามแต่บริบทที่ผู้เขียนแต่ละท่านจะหยิบยกขึ้นมาวิเคราะห์ เช่น บริบทเชิงพื้นที่ ก็จะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ถึงอย่างไรก็ตามยังสามารถมองลงไปในระดับท้องถิ่นลงไปอีกมาก ด้วยเหตุนี้หากพิจารณาถึงความมากน้อยเป็นเกณฑ์ในการวัดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถแบ่งอย่างกว้างๆ ได้ 3 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับมาก ปานกลาง และน้อย

2.2 แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง และบทบาทของสื่อสารมวลชนในทางการเมือง

2.2.1 ความหมายของการสื่อสารทางการเมือง

Agree et al. (1976: 4 อ้างถึงใน สุภาภรณ์ ดิ่งอินทร์, 2553) มองการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ว่าเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทรรศนะและความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคล การสื่อสารทางการเมืองนับเป็นกระบวนการพิเศษ ที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมการเมืองและการสื่อสารทางการเมืองยังเป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป ขณะที่ Almond and Coleman (1960 อ้างถึงใน สุภาภรณ์ ดิ่งอินทร์, 2553) กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมืองคือ กิจกรรมที่เผยแพร่ทั่วไป เป็นการทำหน้าที่ที่ทั้งหลายดำเนินอยู่ในระบบการเมืองกระบวนการสังคมประภิต การสร้างโครงข่ายผลประโยชน์การประสานผลประโยชน์ การสร้างกฎการประยุกต์ใช้กฎและการปรับเปลี่ยนกฎล้วนดำเนินไปโดยอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือ กล่าวได้ว่า งานเขียนทั้งสองชิ้นได้อธิบายถึงความหมายของการสื่อสารการเมืองทั้งในรูปแบบการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทางของตัวแสดงทางการเมือง เช่น นักการเมือง รัฐบาล และประชาชน ด้วยวิธีการต่างๆ โดยผู้สื่อสารจะมีวัตถุประสงค์หรือหวังผลบางประการไปยังตัวผู้รับสาร เช่น การกล่อมเกลาคความคิด ความเชื่อ การเรียกร้องให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยผลที่เกิดขึ้นอาจเป็นไปได้ทั้งการสนับสนุน คัดค้าน หรือเพิกเฉยต่อผู้มีอำนาจรัฐ

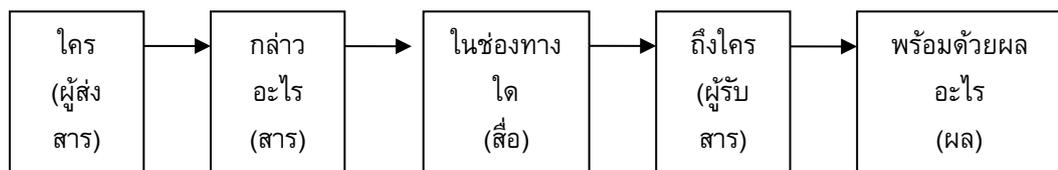
ขณะที่ Pool (1973: 5 อ้างถึงใน สุภาภรณ์ ดิ่งอินทร์, 2553) ได้ให้ความหมายกับการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ทั้งในความหมายเชิงกว้างและเชิงแคบ กล่าวคือ ความหมายเชิงกว้างนั้น การสื่อสารทางการเมือง หมายถึงกิจกรรมการสื่อสารที่มนุษย์กระทำขึ้นหรือเกิดขึ้นนอกบ้านเรือนของตน การยื่นข้อเรียกร้องระหว่างประเทศ หรือการกล่าวคำปราศรัยของนักการเมือง ส่วนในความหมายเชิงแคบ หมายถึง กิจกรรมใดๆ ของสถาบันเฉพาะ ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่กระจายข้อมูลข่าวสาร ความคิด และทัศนคติอันเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองซึ่งส่วนใหญ่จะศึกษาเรื่องการเมืองทางการเมือง มักจะมองการสื่อสารทางการเมืองโดยเน้นแห่งความหมายแคบนี้ เช่น การศึกษาเรื่องการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งอาจเน้นในเรื่องการใช้โทรทัศน์ โปสเตอร์ และการกล่าวคำปราศรัยของพรรคและนักการเมือง เป็นต้น ข้อเสนอของ Pool แสดงให้เห็นถึงการจำแนกความแตกต่างของ “ระนาบ” การสื่อสารที่แตกต่างกันอันเกิดขึ้นจากตัวผู้ส่งสาร ตัวสาร และผู้รับสาร

การสื่อสารทางการเมือง จึงเป็นกระบวนการถ่ายทอดและการแพร่ของข่าวสารทางการเมืองอันเกี่ยวกับการเมืองระหว่างผู้ที่มีตำแหน่งทางการเมืองกับประชาชน หรือระหว่าง

นักการเมืองกับสถาบันทางการเมืองที่ครอบคลุมการสื่อสารในทุกกิจกรรมของมนุษย์ทางสังคม และการเมือง รวมทั้งเป็นการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้คนในสังคมเกิด ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมการเมือง เช่น การเข้าร่วมทางการเมืองที่ดี การเลือกสรร ทางการเมืองที่ดี

2.2.2 กระบวนการสื่อสารทางการเมือง

Almond and Powell (1966 อ้างถึงใน สุจิต บุญบงการ, 2558: 29) กล่าวถึง ความสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองว่าสามารถที่มีผลต่อระบบการเมือง ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ตาม การเมืองเชิงโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural-Functional) โดยการสื่อสารทางการเมืองมีหน้าที่ สำคัญประการหนึ่งของระบบการเมืองในกระบวนการแปรสภาพ ปัจจัยนำเข้าไปสู่ ปัจจัยนำออก และโครงสร้างสำคัญที่รองรับการทำหน้าที่ดังกล่าวได้แก่ สื่อมวลชน ซึ่งจะมีบทบาทในการ ถ่ายทอดข่าวสารภายในระบบการเมือง จากโครงสร้างหนึ่งไปสู่อีกโครงสร้างหนึ่ง หรือระบบ การเมืองกับสภาพแวดล้อม การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นตัวเชื่อมระหว่างส่วนต่างๆ ภายใน ระบบ เนื่องจากมีบทบาทเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล หรือเป็นช่องทางในการเสนอ ข้อมูลระหว่างข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายของรัฐบาลให้ประชาชนได้รับรู้ ขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการเชื่อมโยงในการนำเอาข้อเรียกร้องและความต้องการของ ประชาชนไปสู่รัฐบาล เพื่อพิจารณากำหนดนโยบายและข้อตกลงใจ สนองตอบต่อประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารและการเมือง สามารถพิจารณาจากกระบวนการสื่อสารตาม แบบจำลองการสื่อสารของ Lasswell (1958 อ้างถึงใน ปราณี สุรสิทธิ์ และคณะ, 2554: 20) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้ดังนี้

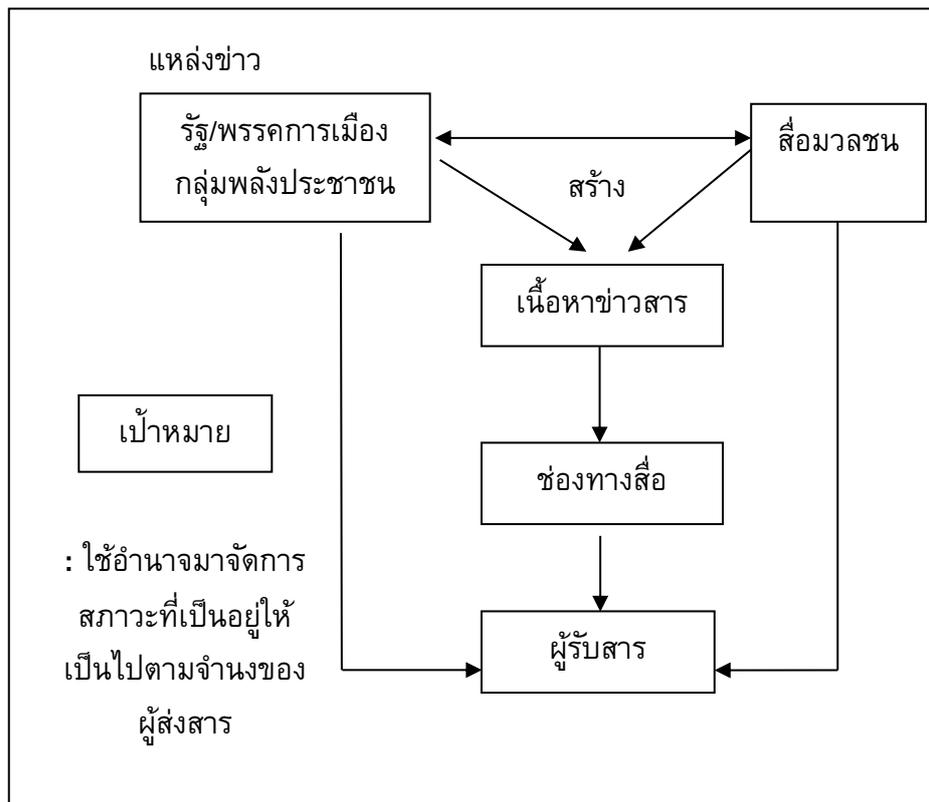

ภาพที่ 2.2 แบบจำลองการสื่อสารของ Lasswell (1958) พร้อมด้วยส่วนประกอบของการสื่อสาร ที่สอดคล้องกัน

แหล่งที่มา: Lasswell, 1958 อ้างถึงใน ปราณี สุรสิทธิ์ และคณะ, 2554: 20.

ใคร	คือ	ผู้ที่กำหนดและควบคุมเนื้อหาสาร
กล่าวอะไร	คือ	เนื้อหาสารที่ถูกสื่อสารออกไป
ช่องทางใด	คือ	ตัวกลางของสื่อที่เนื้อหาข่าวสารจะถูกส่งไปยังผู้รับสาร
ถึงใคร	คือ	ผู้รับสาร
เกิดผลอะไร	คือ	สิ่งที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากการสื่อสาร

จากแบบจำลองการสื่อสาร และองค์ประกอบการสื่อสาร สามารถนำมาศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมือง ที่ประกอบไปด้วยแหล่งสาร หรือผู้ส่งสารที่สร้างสารแล้วส่งต่อออกไปเพื่อ การสื่อความหมาย ผ่านช่องทางการสื่อสารหรือตัวสื่อที่นำสารไปยังผู้รับสาร เพื่อวิเคราะห์ ทิศทางผู้รับสารที่มีต่อการสื่อสารทางการเมืองซึ่งองค์ประกอบข้างต้นมาอธิบายถึงการสื่อสาร ทางการเมือง ได้สอดคล้องกับกระบวนการสื่อสารทางการเมืองตามทัศนะของ Gurevitch and Blumler (1997 อ้างถึงใน นรินทร์ นำเจริญ, 2550: 198) ตามภาพที่ 2.3 ดังนี้

ภาพที่ 2.3 กระบวนการสื่อสารทางการเมือง

แหล่งที่มา: Gurevitch and Blumler, 1997 อ้างถึงใน นรินทร์ นำเจริญ, 2550: 198.

1) ผู้ส่งสาร ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ แหล่งข่าวโดยมากแหล่งข่าวในทางการเมือง จะหมายถึง พรรคการเมือง รัฐบาล ข้าราชการกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มผลักดันต่างๆ และอีกกลุ่มหนึ่ง คือ สื่อมวลชน ซึ่งในบางสถานการณ์สื่อมวลชนอาจเป็นเพียงช่องทางนำเสนอข่าวสารหรือข้อมูลที่ แหล่งสารส่งออกมาให้เผยแพร่ หรืออาจแสดงบทบาทเป็นผู้ส่งสารเองในรูปแบบของบทบรรณาธิการ บทวิเคราะห์ข่าวต่างๆ

2) เนื้อหาของข่าวสาร ซึ่งเป็นเนื้อหาทางการเมือง รวมทั้งการมีความหมายพิเศษถึง เรื่องราวที่อยู่ในปริบทของสาธารณะ (Public Affairs) เช่น การเลือกตั้งการแก้ไขกฎหมายซึ่ง บุคคลตามเนื้อหาสารจึงเป็นบุคคลสาธารณะ (Public Figure) ไปโดยปริยายและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (Public Interest)

3) ช่องทางสำกรได้มาซึ่งข่าวสารและการเผยแพร่ข่าวสารซึ่งมีทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ (แหล่งข่าวคือผู้ควบคุมสาร) และช่องทางที่ไม่เป็นทางการ (สื่อมวลชนเข้ามาคุมช่องทางสื่อสารได้มากขึ้น)

4) เป้าหมายในการสื่อสาร เมื่อการเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจมาจัดการกับสถานะที่เป็นอยู่ให้เป็นที่ไปตามเจตจำนงของผู้ทำการ ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองย่อมเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจเช่นกัน ลักษณะการสื่อสารทางการเมืองจึงต้องเป็นรูปแบบหนึ่งในการ สื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ (Persuasive Communication)

5) ภาพลักษณ์การสื่อสารทางการเมือง ในสายตาของบุคคลทั่วไป การสื่อสารทางการเมืองมักมีลักษณะเป็น “การสื่อสารแบบครอบงำ” (Manipulative Purpose) จึงก่อให้เกิดภาพ ด้านลบมากกว่าเป็นการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ ด้วยภาพลักษณ์ด้านลบนี้เองประชาชนจึงเกิด ปฏิกริยาตอบการสื่อสารทางการเมือง 2 แบบ คือ “กลัว หรือหลีกเลี่ยง และ เบื่อ” ต่อการสื่อสาร ซึ่งปฏิกริยาตอบโต้ทั้ง 2 แบบ ได้ส่งผลเสียต่อระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองปัจจุบันจะพบว่า ประชาชนมิได้เป็นเพียงผู้รับสารจากแหล่งข่าว (รัฐ-สื่อมวลชน) แต่เพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป แต่ประชาชนได้มีการสื่อสารจากล่างขึ้นด้านบนภายใน กรอบของสังคม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างเสรีมากขึ้น ซึ่งปฏิกริยาการสื่อสารของประชาชนอาจการแสดงออกที่มีความรุนแรงมากขึ้นตามช่องทางสื่อสารที่เปิดโอกาส เช่น การโทรศัพท์แสดงความคิดเห็นในรายการคุยข่าวการส่งจดหมาย หรือ Forward Mail แสดง ความคิดเห็นทางการเมือง หรืออาจเป็นการเดินประท้วงรวมตัวเพื่อกดดันรัฐบาล ฯลฯ

นรินทร์ นำเจริญ (2550: 78-79) ได้รวบรวมหน้าที่ของการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางการเมือง ดังนี้

1) สร้างทัศนคติทางการเมือง การพูดคุย การเผยแพร่การประชุม การอบรม การ แจกใบปลิว การติดป้ายประกาศ การแจกแผ่นพับ ข่าว และบทความทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สามารถที่จะช่วยสร้างสำนักทางการเมือง คำนิยมทาง

การเมือง และทัศนคติทางการเมืองให้แก่ประชาชนได้ข่าวคราวเกี่ยวกับนักการเมืองจะสร้างความรู้สึกรู้สึกให้แก่ ประชาชนว่าศรัทธาทางการเมืองเพียงใด และจะทำให้เขารู้สึกต่อไปว่าเขาควรจะ ไปยุ่งเกี่ยวกับ การเมืองมากน้อยเพียงใด

2) สร้างความสนใจในการเมืองอดีตที่ผ่านมาคนส่วนใหญ่ให้ความสนใจเรื่อง การเมืองน้อยเนื่องจากไม่ค่อยได้รับรู้ข่าวสารทางการเมือง ไม่เคยพบปะหรือใกล้ชิดนักการเมือง หรือผู้บริหาร ซึ่งต่างจากปัจจุบันที่ทุกคนสามารถพบเห็น หรือหาอ่านข่าวสารการเมืองของ รัฐบาลหรือนักการเมือง ผ่านสื่อมวลชนที่หลากหลายและเข้าถึงข่าวสารได้ง่ายขึ้น คนในยุคนี้จึง สนใจข่าวสารการเมืองบ้าน การเมืองเพิ่มมากขึ้น

3) สร้างความรู้และความเข้าใจทางการเมือง ซึ่งการเผยแพร่ประชาธิปไตย โดย สื่อบุคคล หรือโดยสื่อมวลชนก็ดีช่วยทำให้ประชาชนเข้าใจดีขึ้นว่าประชาธิปไตยคืออะไร ตลอดจนการสร้างความรู้เกี่ยวกับการออกกฎหมาย การออกพระราชบัญญัติต่าง ๆ ตาม กระบวนการนิติ บัญญัติเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองที่ดี

4) สร้างบทบาททางการเมือง ความสนใจที่ก่อให้เกิดความรู้และทัศนคตินั้น ได้ นำไปสู่ การกำหนดบทบาททางการเมือง ประชาชนในปัจจุบันได้รู้ถึงบทบาท สิทธิหน้าที่ของตน ในฐานะประชาชนได้ดียิ่งขึ้น การได้รับข่าวสารทำให้เรารู้บทบาททางการเมืองและช่วยให้ สามารถแสดงบทบาททางการเมือง เพื่อสื่อสารส่งไปยังผู้บริหารประเทศ

ดังนั้น การสื่อสารทางการเมือง ถือเป็นเครื่องมือของการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่ เป้าหมายทางการเมืองทั้งระบบรัฐ หรือผู้นำ เพื่อช่วยสร้างการยอมรับขึ้นในกลุ่มประชาชน รวมทั้ง ใช้การสื่อสารเสริมสร้างระบบสังคมการเมือง (Socio-Political-System) ให้มีความมั่นคง โดยการบ่อนข้อมูลข่าวสารความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนเข้าใจโครงสร้างและบทบาททางการเมืองของรัฐบาล และบทบาทของประชาชนเอง ขณะเดียวกันรัฐก็เก็บข้อมูลจากสื่อมวลชน และ ประชาชน เพื่อนำมาพัฒนากลไกของรัฐและแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาประเทศร่วมกัน และเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดข่าวสาร หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอันเกี่ยวกับการเมือง โดยตรง ซึ่งเกิดระหว่างผู้สมัคร รับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สมัคร รับเลือกตั้งกับประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง หรือระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนในท้องถิ่น หรือ ระหว่างเพื่อบ้านของประชาชนในจังหวัด หรือระหว่างสื่อชนิดต่าง ๆ ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสื่อสาร ไปยังประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง

2.2.3 บทบาทของสื่อมวลชนในทางการสื่อสารการเมือง

โดยทั่วไปแล้ว สื่อมวลชนมีบทบาทในฐานะเครื่องมือทางการเมืองและเศรษฐกิจในสังคม หนึ่ง ๆ แบ่งออกได้เป็น 4 ประการ ประการแรก การถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ทางการเมือง ผ่านสื่อบุคคล สื่อมวลชน ประเพณี หรือสื่อผสม ประการที่สอง การจัดเรียงระเบียบวาระเกี่ยวกับ ประเด็นทางการเมืองหรือข้อปัญหาที่ควรนำมาถกเถียงอภิปรายในทางสาธารณะ โดยสื่อมวลชน

สามารถกำหนดหรือเบี่ยงเบนประเด็นความสนใจของผู้รับสารได้ ในทางกลับกันผู้รับสารจะให้ความสนใจในเรื่องราวที่ตนชอบหรือรู้สึกตื่นเต้นเร้าใจ และสื่อมวลชนสามารถเสนอประเด็นใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจโดยให้น้ำหนักกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากกว่าเรื่องอื่น ๆ และประชาชนมักมีแนวโน้มเชื่อเรื่อง que สื่อมวลชนนำเสนอซ้ำ ๆ อีกด้วย ประการที่สาม การเผยแพร่และปลูกฝังแนวคิดและความเชื่อทางการเมือง โดยการชักจูง โน้มน้าว และห้ามปราม หรือสร้างภาพความหวาดกลัว เพื่อหวังผลเชิงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และประการสุดท้าย การพัฒนาทางการเมือง บทบาทของสื่อมวลชนในฐานะเครื่องมือสื่อสารทางการเมืองสามารถส่งผลกระทบต่อพัฒนาทางการเมืองของสังคมที่เป็นอยู่ โดยทั่วไปจะมีแนวโน้มมุ่งสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ สื่อสารมวลชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน รวมทั้งโน้มน้าวชักชวนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการยกระดับความเป็นพลเมือง (Citizenship) (สมควร กวียะ, 2545: 131-133)

บทบาทของสื่อมวลชนยังมีอิทธิพลต่อตัวผู้รับสารหรือประชาชนซึ่ง McCombs and Becker (1979: 51-52 อ้างถึงใน อรุณรัตน์ ศรีสุทธิ, 2554: 32) ได้ให้ความหมายว่าบุคคลเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนเพื่อตอบสนองความต้องการ 4 ประการ คือ 1) เพื่อต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยการติดตามความเคลื่อนไหวและสังเกตการณ์ สิ่งต่าง ๆ รอบตัวจากสื่อมวลชน เพื่อจะได้ทันเหตุการณ์ทันสมัยและรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่ควรรู้ 2) เพื่อต้องการช่วยตัดสินใจ (Decision) โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับ ชีวิตประจำวัน การเปิดรับข่าวสารทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะหรือ เหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้ 3) เพื่อพูดคุยสนทนา (Discussion) การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนทำให้บุคคลมีข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการพูดคุยกับคนอื่นได้ และ 4) เพื่อความต้องการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อรับรู้และมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและรอบ ๆ ตัว จากแนวคิดดังกล่าว McCombs and Becker ได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อพฤติกรรมของพลเมืองระดับปัจเจกบุคคลและระดับปฏิสัมพันธ์เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองเป็นหลัก

นอกจากนี้ บทบาทของสื่อมวลชนที่ดียังสามารถส่งผลกระทบต่อภาพรวมการพัฒนาทางการเมืองทั้งเชิงพฤติกรรมและในเชิงสถาบันทางการเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังที่ลิซิท ซีร์เวคิน (2552: 264-265) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาระบบประชาธิปไตยจะสมบูรณ์ได้ยาก หากขาดซึ่งสื่อมวลชนที่ดีในการเข้ามาทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ การตรวจสอบ เสนอความคิดเห็นเพื่อถ่วงดุล หรือมีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิดทางนโยบายหรือประเด็นสาธารณะที่มีผลกระทบต่อสังคม เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐ นักการเมือง และประชาชน รวมถึงเป็นเครื่องมือในการยกย่องบุคคล หรือทำลายความศรัทธาในเชื่อถือของบุคคลได้อีกด้วย ดังนั้น บทบาทของสื่อมวลชนในทางการเมือง จึงเป็นทั้งผู้ทำหน้าที่ตัวกลางสื่อสารทางการเมืองระหว่างรัฐกับประชาชน พร้อมกับตรวจสอบและถ่วงดุลรัฐบาล หรือตัวแสดงทางการเมืองในระบบสถาบันการเมือง แนวคิดของลิซิท ซีร์เวคิน สอดคล้องกับ Curran and Seaton

(1991: 277-278) ซึ่งระบุถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในทางการเมืองไว้ 3 ประการ คือ ประการแรก สื่อมวลชน ถือเป็นเวทีถกเถียงสาธารณะในประเด็นต่างๆ ในการทำหน้าที่สะท้อนความคิดเห็นของประชาชน และกดดันรัฐบาลให้ปฏิบัติตามสิ่งที่ประชาชนคิดหรือคาดหวัง สื่อมวลชนจึงกลายเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมที่เปิดโอกาสให้ปัจเจกชนได้มีพื้นที่สำหรับทำหน้าที่ในการตรวจสอบรัฐบาล ประการต่อมา สื่อมวลชนทำหน้าที่สอนและให้ความรู้แก่ประชาชนด้านต่างๆ รวมทั้งให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประชาชนจะได้ตัดสินใจในการเลือกตั้ง หรือเป็นช่องทางอิสระในการสื่อสารทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายภายในสังคม ประการสุดท้าย สื่อมวลชนทำหน้าที่จุดประเด็น (Issue) ให้ประชาชนต่อต้านการใช้อำนาจในทางที่ผิดของผู้บริหารประเทศ หรือวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานที่ไม่เหมาะสม หรือไร้ประสิทธิภาพ

ดังนั้น สามารถสรุปบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในระบอบประชาธิปไตยได้ 2 ประการใหญ่ๆ คือ การมีบทบาทเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างรัฐ ตัวแสดงสำคัญของรัฐ กลุ่มผลประโยชน์ และประชาชน โดยการเผยแพร่ข้อมูล ให้ความรู้ ตลอดจนสะท้อนความคิดเห็น ความคาดหวังของประชาชนไปยังผู้มีอำนาจในระบบการเมือง ในอีกด้านหนึ่ง สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐต่อสังคม ผ่านการจุดประเด็น การตั้งคำถาม การติดตามตรวจสอบความชอบธรรมและความถูกต้องทางกฎหมาย และนำข้อมูลที่ได้อาช่วยในการตัดสินใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งประชาชนสามารถแสดงออกเชิงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยสถาบันการเมืองและกฎหมาย และอยู่นอกกรอบความถูกต้องของกฎหมายหรือธรรมเนียมปฏิบัติ

ปัจจุบันระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมีการพัฒนามากยิ่งขึ้นและมีต้นทุนที่ต่ำลง ประชาชนสามารถเข้าถึงได้เป็นจำนวนมาก ทำให้วิถีชีวิตและการติดตามข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางเดิมจากที่สื่อสารมวลชนใช้โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ เป็นช่องทางในการสื่อสารหลัก ต้องปรับตัวสู่การเป็น “สื่อมวลชนผ่านสังคมออนไลน์” จึงเกิดการศึกษานวนคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของทั้งสื่อสารมวลชนและปฏิกิริยาของประชาชนในการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง

การศึกษาในครั้งนี้ ได้พิจารณาถึงพัฒนาการเมืองที่เกิดขึ้นจากผลผลิตของความขัดแย้งและตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในช่วงต่อต้านร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมฯ จึงจำเป็นต้องทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง เพื่อให้เข้าใจกรอบคิดของนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

Pye (1996 อ้างใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2539: 33-34) ได้กล่าวถึงนิยามของการพัฒนาการทางการเมืองที่มีฐานทางความคิดและการตีความแตกต่างกันออกไปถึง 10 แนวคิด (อาจเรียกว่าเป็น “ฐานทางความคิด”) ประกอบด้วย

1) มองว่าพัฒนาการทางการเมืองเป็นพื้นฐานการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เพราะการเมืองที่พัฒนาแล้วจะเปรียบเสมือนปัจจัยที่สำคัญที่จะเอื้ออำนวยต่อความเจริญทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนาการเมืองของแต่ละสังคมหรือประเทศนั้นเป็นสำคัญ

2) การพัฒนาการเมือง เป็นการเมืองของสังคมอุตสาหกรรม กล่าวคือ ไม่ว่าจะ เป็นระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการต้องสามารถแก้ปัญหาหลักคือ การแจกแจงความกินดีอยู่ดีให้กับสมาชิกอย่างเป็นธรรมกว่าในสังคมอื่นๆ แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า สังคมที่พัฒนาจนก้าวเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมได้นั้น ระบบการเมืองจะต้องมีระดับการพัฒนาสูง ดังนั้น ลักษณะระบอบการเมืองของสังคมอุตสาหกรรมคือรูปธรรมของระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว จึงกล่าวได้ว่าแนวคิดนี้มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรม (Industrialization) ในฐานะเครื่องมือการพัฒนาสังคมโดยรวมเป็นหลัก

3) การพัฒนาการเมือง เป็นความเป็นทันสมัยทางการเมือง โดยการพัฒนาการเมืองจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองทันสมัย (Political Modernization) คือต้องแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างซับซ้อน ต้องสร้างสรรค์ให้เกิดเอกภาพในอำนาจทางการเมือง และจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ จุดเน้นของการพัฒนาจะพิจารณาตรงความสามารถในการตอบสนองของระบบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นหรือความสัมพันธ์กับข้อเรียกร้องเป็นด้านหลัก แต่การเปลี่ยนแปลงหรือการทำให้เกิดความทันสมัยนั้น มุ่งดูที่การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวพันกับการที่มนุษย์ควบคุมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องทางเทคนิควิทยาที่ตกทอดกันมาในช่วงระยะเวลาราว 400 ปีผ่านมานี้เอง (Bill & Hardgrave, 1973: 67) แนวคิดนี้จึงดูเหมือนจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในสังคมเป็นหลัก

4) การพัฒนาการเมืองนั้น เป็นเรื่องการดำเนินงานของรัฐบาล ความคิดนี้มองว่าการเมืองที่พัฒนาแล้วนั้นจะสอดคล้องมาตรฐานของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในรัฐชาติสมัยใหม่ โดยรัฐชาติต้องสามารถที่จะปรับตัวและดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคมได้ในระดับหนึ่ง การสร้างลัทธิชาตินิยมเป็นความจำเป็นต่อการพัฒนาการเมือง เพราะจะนำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ แนวคิดนี้จึงมุ่งส่งเสริมการทำให้รัฐบาลมีอำนาจครอบคลุมทั้งประเทศ ประชาชนมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยใช้นโยบายชาตินิยมเห็นเครื่องมือสำคัญเพื่อให้เกิดความเป็นชาติอย่างแท้จริง

5) การพัฒนาการเมือง เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบบริหารและกฎหมาย โดยแบ่งรูปแบบของการสร้างชาติออกเป็น 2 รูปแบบคือ การสร้างสถาบัน และการพัฒนาพลเมือง

แนวความคิดนี้มุ่งที่การพัฒนาสถาบันบริหารและพัฒนาเครื่องมือของสถาบันนี้ไปพร้อมๆ กันด้วยนั่นคือการพัฒนากฎหมายเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยและประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม แนวทางนี้ชี้ให้เห็นว่า ระบบบริหารเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจะมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหนนั้น ขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนาการเมือง ระบบการเมืองที่มีระดับการพัฒนาสูง จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหาร ตลอดจนชี้ให้เห็นว่า ระบบกฎหมายจะได้รับการพัฒนา เพื่อดำรงความยุติธรรมของสังคมและตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ภายใต้ระบบการเมืองที่มีการพัฒนา

6) การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการระดมพลและการมีส่วนร่วมทางการเมือง และถือเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเมือง และประเด็นที่สำคัญประการหนึ่งในการศึกษาการพัฒนาการเมืองในแง่ก็คือ การมุ่งเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองกับสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยมากเกินไปจนมองข้ามการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะอื่นๆ ด้วย หัวใจสำคัญของแนวคิดนี้คือ อำนาจทางการเมืองเป็นของประชาชน ดังนั้นประชาชนจะต้องแสดงบทบาทในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบระบบการเมือง สำหรับแนวทางการพัฒนาทางการเมือง คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

7) การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการพัฒนาประชาธิปไตย แนวความคิดนี้ค่อนข้างจะแคบ คือ มองว่าการพัฒนาการเมืองมีอยู่รูปแบบเดียว คือ การสร้างประชาธิปไตยหรือการพัฒนาระบบการเมืองรูปแบบอื่นๆ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้จึงมีนักวิชาการหลายท่านวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นคำนิยามที่จะยึดยึดค่านิยมทางการเมืองแบบตะวันตกให้กับประเทศด้อยพัฒนา ในขณะที่ค่านิยมของตนเองไม่เอื้อประโยชน์ให้เลย แนวคิดนี้สรุปอย่างชัดเจนว่า การพัฒนาทางการเมืองคือ การพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ยิ่งระบบการเมืองเป็นประชาธิปไตยมากเท่าใด ก็ย่อมแสดงว่ามีการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

8) การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของความมีเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระเบียบ กล่าวคือ มองว่าลักษณะการเมืองที่พัฒนาแล้วจะเกิดขึ้นในระบอบการเมืองใดก็ได้ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ นอกจากนี้ยังมองว่าประชาธิปไตยนั้นไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และไม่อาจก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองได้ การพัฒนาการเมืองในแง่จึงเป็นลักษณะของการดำเนินชีวิตทางการเมืองที่ไม่วุ่นวายและเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน แนวคิดนี้สรุปให้เห็นได้ว่า ลักษณะของระบบการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกฎเกณฑ์ กติกา จะก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง ทั้งนี้เพราะประชาชนจะเกิดความเชื่อมั่น ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศ

9) การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการระดมพลและอำนาจ กล่าวคือ ถ้าระบบการเมืองใดสามารถที่จะระดมพลและอำนาจเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำให้คนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนของระบบ และระบบเองก็สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ รวมทั้งสามารถแจกแจงทรัพยากรเหล่านั้นอย่างเป็นธรรม โดยได้รับการสนับสนุนจากประชาชนแล้ว ระบบการเมืองนั้นถือว่าพัฒนาแล้ว

10) การพัฒนาการเมือง เป็นแง่หนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยการพัฒนาการเมืองจะผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม การที่ด้านใดด้านหนึ่งของสังคมแปรเปลี่ยนไปจนกระทบถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ก็ถือว่าเป็นลักษณะหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทั้งปวงของสังคม ฉะนั้นในการศึกษาการพัฒนาการเมืองจึงจำเป็นต้องศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม พร้อมกันไปด้วย

ขณะที่นักวิชาการไทย ลิขิต ธีรเวคิน (2552) ได้กล่าวว่า การพัฒนาการเมือง (Political Development) เป็นศัพท์ทางรัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง หลังจากที่เจ้าอาณานิคมได้ถอนกำลังออกไปจากประเทศที่ตนเคยเป็นเจ้าอาณานิคมมาก่อน ทันที่ที่มีการถอนออก จากอดีตอาณานิคมหลายประเทศกลับตกอยู่ในสภาพสงครามกลางเมือง มีการสู้รบกันระหว่าง ฝ่ายต่างๆ จนแยกออกเป็นหลายประเทศ ตัวอย่างที่ชัดที่สุดคืออินเดียซึ่งแยกออกเป็นอินเดีย และปากีสถาน ต่อมาก็แยกเป็นประเทศบังคลาเทศอีกประเทศหนึ่ง สิ่งซึ่งทำให้เจ้าอาณานิคม หลายประเทศไม่เข้าใจก็คือ ก่อนการถอนออกไปนั้นได้มีการร่างรัฐธรรมนูญและข้อตกลงต่างๆ ไว้เป็นอย่างดี แต่ทันทีที่ถอนกำลังออกไปกลับกลายเป็นการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ ระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีศาสนาต่างกัน และระหว่างกลุ่มซึ่งมีความขัดแย้งทางการเมืองและอุดมการณ์ เมื่อมีการ พยายามหาคำตอบจากปรากฏการณ์ดังกล่าวโดยนักรัฐศาสตร์ก็ได้คำตอบสั้น ๆ ว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการพัฒนาการเมือง จะเห็นได้ว่าแนวคิดของ ลิขิต ธีรเวคิน ในข้างต้นนี้ มุ่งเน้นการให้ความหมายของการพัฒนาการเมืองของกลุ่ม ประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมและได้รับเอกราชในช่วงหลัง สงครามโลกครั้งที่สองเป็นหลัก

นอกจากนี้ สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2539: 35-36) ได้สรุปองค์ประกอบอันเป็นสาระสำคัญ ของการพัฒนาทางการเมือง จากแนวคิดข้างต้นออกเป็น 5 ประการ ได้แก่ ประการแรก ความเท่าเทียมกัน (Equality) ครอบคลุมทั้งความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย สิทธิทางการเมือง การ ได้รับจากการให้บริการของรัฐด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่สอง ความสามารถของ ระบบการเมือง (Capacity) หมายถึง โดยระบบการเมืองต้องตอบสนองความต้องการของ ประชาชนทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ระบบการเมืองจะต้องเปิดรับการควบคุม กำกับ และตรวจสอบจากประชาชน เพื่อให้ประชาชนมั่นใจได้ว่าการตัดสินใจใดใดทางการเมือง จะ เสริมสร้างให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดีโดยเสมอภาคกัน ประการที่สาม การแบ่งโครงสร้างทาง

การเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ตรงเฉพาะทาง เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ เป็นต้น เพื่อให้กลไกของรัฐตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่สี่ การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุมีผล (Secularization of Political Culture) โดยทั่วไปนั้น สังคมแบบดั้งเดิมที่ปกครองแบบอำนาจนิยมมักจะปลูกฝังให้ประชาชนยึดมั่นในจารีตประเพณีอย่างขาดเหตุผล หรือใช้ความเชื่อในการปกครอง การพัฒนาทางการเมืองจึงควรมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนให้เหตุผล พร้อมทั้งรู้จักควบคุมกำกับ และตรวจสอบการเมืองอย่างใกล้ชิด ประการสุดท้าย ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystem Autonomy) คือ ผลผลิตของการกระจายอำนาจทางการเมือง เพื่อให้ระบบย่อยมีอำนาจในการพิจารณาปัญหา สาเหตุความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน รวมไปถึงการกำหนดแนวทางในการที่จะแก้ไขปัญหา หรือเสริมสร้างความสามารถในการตอบสนองความต้องการของประชาชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม สามารถจำแนกมุมมองพัฒนาการทางการเมืองได้ 2 ลักษณะ คือ 1) กลุ่มที่มองว่าพัฒนาการทางการเมือง เป็นเรื่องของสถาบันทางการเมือง กฎหมาย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมือง ตลอดจนระบอบการปกครอง 2) การพิจารณาพัฒนาการทางการเมืองในมิติความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมืองควบคู่กับการพัฒนาวิถีทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม สังคม อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มดังกล่าวมีจุดร่วมประการหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนโดยรวมเป็นสำคัญ

ข้อมูลที่น่าสนใจอีกด้านหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2554 ประเทศไทยได้จัดการประชุมที่มีชื่อว่า “From Arab Spring to Thai Crisis: The Spirit of Global Democratization” โดยความร่วมมือของสามหน่วยงาน ได้แก่ สถาบันพระปกเกล้า สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติประจำประเทศไทย และศูนย์ติดตามประชาธิปไตยไทย Larry Diamond หนึ่งในผู้อภิปราย ได้นำเสนอข้อค้นพบเกี่ยวกับสถานการณ์การพัฒนาประชาธิปไตยทั่วโลกในปัจจุบัน พบว่า ภายหลังจากสิ้นสุดของสงครามเย็น หลายประเทศปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย แต่หลายประเทศไม่ได้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง กล่าวคือ ประเทศเหล่านั้นได้รับเอารูปแบบของประชาธิปไตยไปใช้ เช่น การเลือกตั้ง ระบบตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ แต่ไม่ได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนของพวกเขาอย่างแท้จริง หรือกล่าวได้ว่า การปกครองเช่นนี้เป็นเพียงประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง (Electoral Democracy) ไม่ใช่ประชาธิปไตยแบบเสรี (Liberal Democracy) ซึ่งรูปแบบหลังถือเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ” ซึ่งนอกเหนือจากการเลือกตั้งแล้ว ประชาชนจะมีส่วนร่วม (Participation) มีสำนึกรับผิดชอบ มีการตรวจสอบได้ทั้งในแนวดิ่งและแนวราบ (Vertical & Horizontal Accountability) มีการคำนึงและเคารพต่อสิทธิของคนหมู่น้อย (Minority Rights) และหลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งมีเพียงสองในสามของประเทศที่เป็น

ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งเท่านั้นที่พอจะนับได้ว่าเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยแบบเสรีหรือมีประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

นอกจากนี้ เมื่อประเมินข้อมูลจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก พบว่า มีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 62.7 ในปี ค.ศ. 2006 หลังจากนั้นตัวเลขนี้ได้ลดลงจนถึงระดับที่เรียกว่าเป็น “จุดตกต่ำของประชาธิปไตย” (Democratic Recession) กล่าวคือ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 เป็นต้นมามี 26 ประเทศทั่วโลกที่ได้ถอยหลังกลับไปสู่ความไม่เป็นประชาธิปไตย และประเทศไทยก็รวมอยู่ในจำนวนนี้ด้วย (จากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549) จึงกล่าวได้ว่าปัจจุบัน “ประชาธิปไตยอยู่ในช่วงอันตราย” ไม่เพียงเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นยังคงถูกคุกคาม แต่ยังรวมถึงกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วในทวีปยุโรปและอเมริกาที่กำลังเผชิญกับความผันผวนทางเศรษฐกิจที่อาจทำให้ความเป็นประชาธิปไตยต้องเสื่อมถอยลงไป กระนั้นก็ตาม พบว่า ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้กลับมาสนับสนุนและเป็นปัจจัยเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยอีกครั้ง ดังเห็นได้จากจากคลื่นการปฏิวัติประชาธิปไตยในอาหรับ (Arab Spring) ที่ได้แผ่ขยายไปทั่วดินแดนแอฟริกาเหนือ (โดมอนต์, 2554)

ด้วยข้อมูลดังกล่าวในข้างต้นนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นมุมมองที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางการเมืองในความหมายที่แคบ กล่าวคือ เป็นการมองถึงทิศทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปที่การสร้างระบอบการเมืองที่ยึดถืออุดมการณ์ระบอบประชาธิปไตย และผลผลิตจากระบอบการปกครองทั้งในเชิงสถาบัน กฎหมาย และพฤติกรรมของประชาชน โดยมีได้พิจารณาถึงสภาพแวดล้อมในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ จึงมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดของ Lucien W. Pye ในข้อเจ็ด “การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของการพัฒนาประชาธิปไตย” ในทางตรงกันข้ามข้อสนับสนุนการลุกฮือของพลเมืองอย่างรุนแรงและเจียบพลันจากการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารหรือสื่อสังคมออนไลน์ ยังขัดแย้งกับข้อแปด “การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องของความมีเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระเบียบ”

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้นี้ยังคงใช้แนวโน้มการพัฒนาทางการเมืองที่มุ่งสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่มีคุณภาพเป็นหลัก เนื่องจากเป็นรูปแบบของการพัฒนาทางการเมืองที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดของโลกในปัจจุบัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงคุณภาพของประชาธิปไตยภายใต้บริบทของวัฒนธรรมทางการเมือง และวัฒนธรรมทางการเมืองระบบสถาบันการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

นิยามของวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น Pye (1996 อ้างถึงใน อุไรวรรณ ธนสถิตย์, 2552: 1) ระบุว่า เป็นทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึกเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง สิ่งดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลในระบบการเมืองโดยครอบคลุมทั้งอุดมการณ์ทางการเมืองและปทัสถานในทางปฏิบัติของบุคคลในระบบการเมืองนั้น วัฒนธรรมทางการเมือง จึงเป็นรูปแบบรวมของมิติทางด้านจิตวิทยา และด้านความรู้สึกนึกคิดของการเมือง ครอบคลุมถึง

แนวความคิดหรือประเด็นปัญหาอันเก่าแก่ทางการเมืองเหล่านี้ได้ เช่น อุดมการณ์ทางการเมือง ความชอบธรรมในการปกครอง อำนาจอธิปไตย ความเป็นชาติ การปกครองโดยยึดหลักกฎหมาย และมติมหาชน เป็นต้น

ในทางรัฐศาสตร์มีการจำแนกวัฒนธรรมการเมืองออกเป็น 3 ประเภท โดย งานศาสสิกของ Almond and Verba ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1965 คือ วัฒนธรรมการเมืองแบบคัมแคบ (Parochial Political Culture) วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) และวัฒนธรรมการเมืองแบบการมีส่วนร่วม (Participation Political Culture) (Almond & Verba, 1965) อย่างไรก็ตาม ในสภาพแห่งความเป็นจริงนั้น ฐานคิดของสามแนวความคิดดังกล่าวมักมีการผสมผสานกันอยู่เสมอ ทำให้จำแนกวัฒนธรรมการเมืองในรูปแบบต่างๆ ได้จำแนกไว้ 3 แบบ ดังนี้

1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคัมแคบผสมไพร่ฟ้า (Parochial-subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมแบบที่ประชาชนไม่ยอมรับอำนาจในแบบดั้งเดิม เช่น อำนาจของหัวหน้าเผ่า หรือเจ้าของที่ดินแต่ประชาชนเริ่มมีความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองที่สลับซับซ้อนมากขึ้น หรือยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลางแทนที่จะยอมรับอำนาจของหัวหน้าเผ่า แต่ยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรือไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559: 4)

2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมมีส่วนร่วม (Subject-participant Policed Culture) ในวัฒนธรรมการเมืองแบบนี้ ประชาชนกลุ่มหนึ่งมีความสนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง และมีจิตสำนึกทางการเมืองสูง แต่ประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งก็เฉื่อยชาไม่สนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง โดยยังยอมให้อำนาจรัฐแบบปราศจากเงื่อนไขวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งมีการผสมกันในลักษณะเช่นนี้จะทำให้การเมืองไม่มั่นคง เพราะว่าประชาชนในกลุ่มที่ต้องการเมืองนั้นมีจำนวนน้อยอยู่ในสังคมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วมก็จะถูกดันจากกลุ่มคนที่อยู่ในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าซึ่งเป็นประชาชนกลุ่มใหญ่ในสังคม เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้านั้นจะเน้นทางด้านอำนาจนิยมถ้าหากในระยะยาวมีการจัดตั้งองค์กรหรือกลไกทางการเมืองและสถาบันต่างๆ ขึ้นภายในใต้รัฐธรรมนูญ เช่น พรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการกัมและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นต้น จะทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าถูกผสมผสานกันขึ้นจะทำให้มีความโน้มเอียงไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม การจะทำให้ระบบประชาธิปไตยเจริญงอกงามขึ้นมีความต่อเนื่องยาวนาน วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมอาจจะมียุทธวิธีทำให้ประชาชนที่โน้มเอียงไปทางอำนาจนิยมเปลี่ยนท่าที และทัศนคติเกิดเป็นลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2558: 15-17)

3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมการมีส่วนร่วม (Parochial Participant Political Culture) หมายถึง สภาพระบบการเมืองที่สังคมประกอบไปด้วยคนหลายเชื้อชาติ กลุ่มคนในแต่ละภาคหรือพื้นที่ แต่ละเชื้อชาติ และคนแต่ละพื้นที่จะมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อกลุ่มของตนเป็นลำดับแรก และทัศนคติการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะเน้นการแสวงหาประโยชน์เฉพาะกลุ่มเชื้อชาติและพื้นที่ที่ให้มากที่สุดที่จะเป็นไปได้ ในระบบการเมือง หลายกลุ่มจะมีความสำคัญทางการเมืองสูง ที่มีความขัดแย้งทางการเมืองต่อกัน และไม่ยอมประนีประนอมทางการเมือง ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นในประเทศแอฟริกาที่มีหลายเผ่าที่มีความสำคัญในผลประโยชน์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน หรือประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซีย และสิงคโปร์ เป็นที่น่าสังเกตว่า พัฒนาการของประเทศไทยในปัจจุบันที่มีความขัดแย้งทางการเมืองเป็นกลุ่มสี มีลักษณะทางการเมืองแสดงออกทางการเมืองในประเภทของวัฒนธรรมการเมืองนี้ (ฉานทิธิ์ สันตะพันธ์, 2549: 4)

วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้รับความนิยมาภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง และการเอาชนะต่ออุดมการณ์คอมมิวนิสต์โดยฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยในยุคหลังสงครามเย็น โดยเฉพาะประเทศในโลกที่สาม พยายามบ่มเพาะและสร้างค่านิยมแห่งชาติด้านประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการพัฒนาระบบสถาบันการเมือง ทั้งนี้ จิตสำนึกหรือวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยจะปรากฏผ่านพฤติกรรมทางการเมือง ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559: 5-6)

- 1) จิตสำนึกที่ความศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย โดยการออกมาปกป้องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งความศรัทธาดังกล่าวต้องมีขั้นในหมู่ชนชั้นนำและประชาชน
- 2) จิตสำนึกเรื่องสิทธิเสรีภาพ ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ
- 3) จิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิตนเองและปกป้องสิทธิของผู้อื่น โดยการปกป้องสิทธิของตนเองต่อไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เช่น ต้องไม่ยอมให้มีการกีดกันการใช้สิทธิเลือกตั้งของตนเองหรือผู้อื่น
- 4) จิตสำนึกการยอมรับในเสียงส่วนใหญ่และเคารพเสียงส่วนน้อย เพื่อยุติข้อขัดแย้งด้วยการยอมรับในเหตุผลของมนุษย์อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยการแสดงออกผ่านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือการลงประชามติ เป็นต้น
- 5) จิตสำนึกเรื่องหลักความเสมอภาค คือ ความเสมอภาคภายใต้กฎหมายเดียวกัน ไม่แบ่งแยกเพศ เชื้อชาติ ศาสนา สีผิว และประเด็นอื่นๆ ส่วนการเสมอภาคในทางการเมือง คือ การที่ประชาชนสามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติหนึ่งคนมีหนึ่งเสียงเท่ากัน และใช้หลักการเสียงข้างมากในการตัดสินใจและกำกับกระบวนการได้มาซึ่งผู้ปกครอง ผู้บริหารประเทศ หรือผู้แทนที่ทำหน้าที่ออกนโยบายต่างๆ

6) จิตสำนึกหลักความยุติธรรม การเคารพกติกา หรือมีน้ำใจนักกีฬา โดยหลักความยุติธรรมจะเป็นสิ่งที่สร้างความเป็นธรรมและยุติข้อขัดแย้งต่าง ๆ ของประชาชน โดยต้องโดยปราศจากอคติและผลประโยชน์ หากประชาชนไม่เคารพกติกาแล้ว ยากที่จะทำให้สังคมสงบสุข

7) จิตสำนึกต่อความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง ๆ กล่าวคือ เมื่อมีการใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนแล้ว แม้เราจะชอบหรือไม่ชอบต้องอดทนอดกลั้น ตราบใดที่สิ่งนั้นยังอยู่ภายใต้กรอบความชอบธรรมทางกฎหมายและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

8) จิตสำนึกต่อหลักนิติธรรม (The Rule of Law) โดยการปกครองหรือบริหารประเทศและกิจการของรัฐต้องกระทำผ่านการใช้กฎหมาย โดยอาศัยหลักการถูกต้องชอบธรรมทางกฎหมายเท่านั้น ตรงกันข้ามกับการปกครองโดยคณะบุคคล

การศึกษาในครั้งนี้ ได้เลือกศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยซึ่งสะท้อนถึงความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนผ่านการแสดงออกเชิงพฤติกรรม 4 ลักษณะ ได้แก่ การใช้สิทธิเลือกตั้ง การทำประชามติ การชุมนุมประท้วง และการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางการเมืองและจิตสำนึกต่อวัฒนธรรมประชาธิปไตยของปัจเจกบุคคลทั้งแปดประการในข้างต้นได้

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการเมือง

2.4.1 สื่อสังคมออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม (Social Tool) เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต โดยเน้นให้ผู้ใช้ทั้งที่เป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารมีส่วนร่วม (Collaborative) อย่างสร้างสรรค์ ในการผลิตเนื้อหาขึ้นเอง (User-Generate Content: UGC) ในรูปของข้อมูล ภาพ และเสียง (ภิเชก ชัยนิรันดร์, 2554) สื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นเครื่องมือในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของคน หน่วยงานต่างๆ รวมทั้งสื่อสารมวลชนที่อาศัย “เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network Online)” ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ตั้งประเด็น นำเสนอข่าว ขณะที่ผู้รับสารภายในเครือข่ายสังคมออนไลน์ สามารถสะท้อน แสดงความคิดเห็น ถกเถียง อภิปราย และนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องได้อย่างกว้างขวาง หากประเด็นใดได้รับความนิยม ติดตาม หรือ บียงเบนไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง จะสามารถทำให้เกิด “กระแสสังคมออนไลน์” ซึ่งสามารถสะท้อนหรือกดดันรัฐหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองได้ในระดับหนึ่ง

2.4.2 ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์ที่มีอยู่ในโลกมีหลายประเภทด้วยกัน กระนั้นก็ตาม โดยทั่วไปสามารถจำแนกออกได้เป็น 10 ประเภท ดังนี้ (ศิริพร กนกชัยสกุล, 2553)

1) Weblogs หรือ Blogs คือ สื่อส่วนบุคคลบนอินเทอร์เน็ตที่ใช้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ข้อคิดเห็น บันทึกส่วนตัว โดยสามารถแบ่งปันให้บุคคลอื่นๆ โดยผู้รับสารสามารถเข้าไปอ่าน หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้ ซึ่งการแสดงเนื้อหาของบล็อกนั้นจะเรียงลำดับจากเนื้อหาใหม่ไปสู่เนื้อหาเก่า ผู้เขียนและผู้อ่านสามารถค้นหาเนื้อหาย้อนหลังเพื่ออ่านและแก้ไขเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา เช่น Exteen, Bloggang, Wordpress, Blogger, Okanation

2) Social Networking หรือเครือข่ายทางสังคมในอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ใช้สำหรับเชื่อมต่อระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดเป็นกลุ่มสังคม (Social Community) เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันทั้งด้านธุรกิจ การเมือง การศึกษา เช่น Facebook, Hi5, Ning, Linked in, MySpace, Youmeo, Friendste

3) Micro Blogging และ Micro Sharing หรือที่เรียกกันว่า “บล็อกจิ๋ว” ซึ่งเป็นเว็บไซต์หรือเว็บไซต์ที่ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป สำหรับให้ผู้ให้บริการเขียนข้อความสั้นๆ ประมาณ 140 ตัวอักษร ที่เรียกว่า “Status” หรือ “Notice” เพื่อแสดงสถานะของตัวเองที่กำลังทำอะไรอยู่ หรือแจ้งข่าวสารต่างๆ แก่กลุ่มเพื่อนในสังคมออนไลน์ (Online Social Network) ทั้งนี้การกำหนดให้ใช้ข้อมูลในรูปข้อความสั้นๆ ก็เพื่อให้ผู้ใช้ที่เป็นทั้งผู้เขียนและผู้อ่านเข้าใจง่ายที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายคือ Twitter

4) Online Video เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการวิดีโอออนไลน์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเนื้อหาที่น่าสนใจในวิดีโอออนไลน์ไม่ถูกจำกัดโดยผังรายการที่แน่นอนและตายตัว ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถติดตามชมได้อย่างต่อเนื่อง เพราะไม่มีโฆษณาขึ้น รวมทั้งผู้ใช้สามารถเลือกชมเนื้อหาได้ตามความต้องการและยังสามารถเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้จำนวนมากอีกด้วย เช่น Youtube, MSN, Yahoo

5) Photo Sharing เป็นเว็บไซต์ที่เน้นให้บริการฝากรูปภาพโดยผู้ใช้บริการสามารถอัปโหลดและดาวน์โหลดรูปภาพเพื่อนำมาใช้งานได้ ที่สำคัญนอกเหนือจากผู้ใช้บริการจะมีโอกาสแบ่งปันรูปภาพแล้ว ยังสามารถใช้เป็นพื้นที่เพื่อเสนอขายภาพที่ตนเองนำไปฝากได้อีกด้วย เช่น Flickr, Photobucket, Photoshop, Express, Zoom

6) Wikis เป็นเว็บไซต์ที่มีลักษณะเป็นแหล่งข้อมูลหรือความรู้ (Data/Knowledge) ซึ่งผู้เขียนส่วนใหญ่อาจจะเป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านต่างๆ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งผู้ใช้สามารถเขียนหรือแก้ไขข้อมูลได้อย่างอิสระ เช่น Wikipedia, Google Earth, diggZy Favorites Online

7) Virtual Worlds คือการสร้างโลกจินตนาการโดยจำลองส่วนหนึ่งของชีวิตลงไป จัดเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่บรรดาผู้ท่องโลกไซเบอร์ใช้เพื่อสื่อสารระหว่างกันบนอินเทอร์เน็ต ในลักษณะโลกเสมือนจริง (Virtual Reality) ซึ่งผู้ที่เข้าไปใช้บริการอาจจะบริษัทหรือองค์กรทางด้านธุรกิจ ด้านการศึกษา รวมถึงองค์กรด้านสื่อ เช่น สำนักข่าวรอยเตอร์ สำนักข่าวซีเอ็นเอ็น ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อพื้นที่เพื่อให้บุคคลในบริษัทหรือองค์กรได้มีช่องทางในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ไปยังกลุ่มเครือข่ายผู้ใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่ม ลูกค้าทั้งหลัก และรอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของบริษัท หรือองค์กรก็ได้ ปัจจุบันเว็บไซต์ที่ใช้หลัก Virtual Worlds ที่ประสบผลสำเร็จและมีชื่อเสียง คือ Second Life

8) Crowd Sourcing มาจากการรวมของคำสองคำคือ Crowd และ Outsourcing เป็นหลักการขอความร่วมมือจากบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยสามารถจัดทำในรูปของเว็บไซต์ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อค้นหาคำตอบและวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งทางธุรกิจ การศึกษา รวมทั้งการสื่อสาร โดยอาจจะเป็นการดึงความร่วมมือจากเครือข่ายทางสังคมมาช่วยตรวจสอบข้อมูลเสนอความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะ กลุ่มคนที่เข้ามาให้ข้อมูลอาจจะเป็นประชาชนทั่วไปหรือผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่อยู่ในภาคธุรกิจหรือแม้แต่ในสังคมนักข่าว ข้อดีของการใช้หลัก Crowd Sourcing คือ ทำให้เกิดความหลากหลายทางความคิดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยตรวจสอบหรือคัดกรองข้อมูลซึ่งเป็นปัญหาสาธารณะร่วมกันได้ เช่น Idea Storm, MyStarbucks Idea

9) Podcasting หรือ Podcast มาจากการรวมตัวของสองคำคือ “Pod” กับ “Broadcasting” ซึ่ง “POD” หรือ Personal On-Demand คือ อุปสงค์หรือความต้องการส่วนบุคคล ส่วน “Broadcasting” เป็นการนำสื่อต่างๆ มารวมกันในรูปของภาพและเสียง หรืออาจกล่าวง่ายๆ Podcast คือ การบันทึกภาพและเสียงแล้วนำมาไว้ในเว็บเพจ (Web Page) เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลภายนอก (The Public in General) ที่สนใจดาวน์โหลดเพื่อนำไปใช้งาน เช่น Dual Geek Podcast, Wiggly Podcast

10) Discuss/Review/Opinion เป็นเว็บบอร์ดที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถแสดงความคิดเห็น โดยอาจจะเกี่ยวกับ สินค้าหรือบริการ ประเด็นสาธารณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เช่น Epinions, Moutshut, Yahoo! Answer, Pantip, Yelp

อย่างไรก็ตาม เมื่อประเมินสถานการณ์การใช้อินเทอร์เน็ตของประชากรทั่วโลกโดย Brand Buffet (2016) พบว่า ในปี ค.ศ. 2016 มีประชากรมากกว่า 3.7 พันล้านคน และมีผู้เข้าถึงอินเทอร์เน็ตแล้วประมาณร้อยละ 50 ของประชากรโลก โดยรูปแบบการใช้อินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มเปลี่ยนจากการเล่นผ่านคอมพิวเตอร์หรือโน้ตบุ๊ก มาสู่การเล่นบนโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) มากยิ่งขึ้น โดยมีปริมาณมากถึงร้อยละ 91 ของจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั้งหมด โดยในส่วนของทวีปเอเชียมีสัดส่วนการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตร้อยละ 67 ของประชากรทั้งหมด ส่วนสถิติการใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตเพื่อสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) มีมากกว่า 2.7

พันล้านคน คิดเป็นร้อยละ 37 ของประชากรโลก และใช้สื่อสังคมออนไลน์ผ่านโทรศัพท์มือถือมากกว่าร้อยละ 91 ของผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ทั้งหมด สำหรับประเทศที่มีอัตราการใช้สื่อสังคมออนไลน์มากที่สุดสามอันดับแรก คือ สหรัฐฯ (214 ล้านคน) อินเดีย (191 ล้านคน) และบราซิล (122 ล้านคน) ตามลำดับ

ในส่วนของประเทศไทย We Are Social (2016) พบว่าในปี ค.ศ. 2016 ประเทศไทยมีผู้เข้าถึงอินเทอร์เน็ตประมาณ 38 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 56 ของประชากรทั้งหมด และมีผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ผ่านโทรศัพท์มือถือประมาณ 34 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 89 ของจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั้งหมด โดยพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต พบว่าใช้อินเทอร์เน็ตผ่านแล็ปท็อป/พีซีเฉลี่ยวันละ 4 ชั่วโมง 45 นาที ใช้อินเทอร์เน็ตผ่านมือถือเฉลี่ยวันละ 3 ชั่วโมง 53 นาที และใช้เวลาเล่นสื่อสังคมออนไลน์ วันละ 2 ชั่วโมง 52 นาที และใช้เวลาดูทีวีวันละ 2 ชั่วโมง 27 นาที โดยในจำนวนดังกล่าวพบว่าร้อยละ 86 ใช้อินเทอร์เน็ตทุกวัน สำหรับการใช้อสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่างๆ มากที่สุดสามลำดับแรก พบว่า คนไทยใช้ Facebook มากที่สุดที่ร้อยละ 32 รองลงมา คือ Application Line ร้อยละ 29 และ Facebook Messenger ร้อยละ 28 ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรม อุตสาหกรรม มาสู่สังคมดิจิทัลหรือสังคมแบบไร้สายมาก และใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากยิ่งขึ้น

2.4.3 บทบาทของสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์กับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ดังที่กล่าวไว้ในข้อที่ 2.3 การพัฒนาการเมือง ในการจัดประชุม “From Arab Spring to Thai Crisis: The Spirit of Global Democratization” ได้มีการตั้งข้อสังเกตจาก Larry Diamond ว่าแม้ประชาธิปไตยในช่วงหลังสงครามเย็นจะถดถอยลงไปบ้าง แต่การเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์แสดงให้เห็นแล้วว่า การติดต่อสื่อสารของผู้คนมากขึ้น นำไปสู่การถกเถียงอภิปรายประเด็นทางการเมืองและสาธารณะ ตลอดจนการปลุกกระดมประชาชนให้เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงและล้มล้างระบบการเมืองที่ไม่ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังจากประชาชนมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาทางการเมืองสู่การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ดังกรณีคลื่นการปฏิวัติประชาธิปไตยในอาหรับ (Arab Spring) ที่ได้แผ่ขยายไปทั่วดินแดนแอฟริกาเหนือและอีกหลาย ๆ ประเทศในเวลาต่อมา นักวิชาการของไทยอย่างสุจิต บุญบงการ แสดงความเห็นสนับสนุนว่าวิกฤติการณ์ในประเทศไทยมีลักษณะบางด้านคล้ายคลึงกับการปฏิวัติประชาธิปไตยในอาหรับ เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟซบุ๊กและทวิตเตอร์เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหว โดยมีประเด็นความอยุติธรรมและความไม่เท่าเทียมกันในสังคมเป็นแรงกดดันเหมือนกับในโลกอาหรับและอีกหลายประเทศที่อยู่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่าน (ไคมอนต์, 2554)

นอกจากนี้ ปัจจุบันสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมมาสู่รูปแบบประชาธิปไตยโดยเป็นไปในลักษณะของการสื่อสารทางการเมืองที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับ การแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง พรรคชน และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ในทาง การเมืองระหว่างบุคคล อันก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และ สามารถทำให้ประชาชนดำรงอยู่ในสังคมการเมืองนั้นได้ (พฤษทิสาณ ชุมพล, 2540: 181) ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของการถ่ายทอดข่าวสาร หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทาง การเมืองระหว่างรัฐบาล ประชาชน รวมถึงกลุ่มต่างๆ ในสังคม โดยใช้กระบวนการสื่อสาร ทางการเมืองเป็นเครื่องมือที่สำคัญ โดยเฉพาะการส่งผ่านข้อเรียกร้อง และความคิดเห็นต่างๆ ที่ มีต่อรัฐบาล นโยบาย หรือผลงานของรัฐบาล ผ่านช่องทางการสื่อสารทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง ผู้แทนของประชาชน รวมถึงสื่อมวลชนไปสู่รัฐบาล และใน ขณะเดียวกันรัฐบาลมีโอกาสนำเสนอ นโยบาย หรือข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนโดยผ่าน ช่องทางในการสื่อสารที่หลากหลาย ลักษณะการสื่อสารดังกล่าวเป็นรูปแบบ “การสื่อสารแบบ สองทาง” (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2554: 26)

กล่าวได้ว่าสังคมโลกได้ก้าวเข้าสู่สังคมโลกาภิวัตน์ อันเป็นสังคมยุคข้อมูลข่าวสารที่ เชื่อมต่อกันอย่างไร้พรมแดน หรือเป็นสังคมในลักษณะของการพึ่งพา “เทคโนโลยีดิจิทัล” ที่ถือ ได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในยุคนี้ โดยเฉพาะการนำอินเทอร์เน็ตเข้ามาใช้เป็นตัวกลาง หรือ เครื่องมือในการเชื่อมต่อสัมพันธ์ระหว่างกัน ส่งผลให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการ ติดต่อสื่อสารมากขึ้นรูปแบบดังกล่าวจึงมีลักษณะที่เรียกว่า “สื่อใหม่” หรือ “New Media” ที่ผู้ใช้ สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารความคิดเห็น หรือจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างอิสระ นับเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจมากขึ้นในเวทีทางการเมือง และที่ สำคัญการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตนั้นไม่จำเป็นต้องแสดงตัวตน ประชาชนจำนวน มากจึงมักใช้ช่องทางการสื่อสารเหล่านี้ในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความคิดหรือ ข้อมูลต่างๆ ที่เป็นกระแสหลัก หรือจะเป็นข้อมูลที่นอกกระแส หรือทวนกระแสก็ได้เช่นเดียวกัน กระบวนการสื่อสารดังกล่าวส่งผลให้เกิดพื้นที่สาธารณะ อันเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามครรลองของสังคมประชาธิปไตย (บุญญวันต์ จิตประคอง, 2556: 80-81)

อย่างไรก็ตาม อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ได้อธิบายให้เห็นปรากฏการณ์ที่สื่อใหม่ (New Media) หรือที่เราเข้าใจคือ “สื่อออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ต” ว่ายังคงมีปัญหาอยู่ อันเนื่องมาจาก ประเด็นพื้นที่สาธารณะสำหรับข้อมูลข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในสื่อ ประเภทดังกล่าว นั้น แม้ในทางหนึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ โดยไม่รื้อสื่อมวลชนกระแสหลัก เดิมๆ แต่พื้นที่ไม่ได้หมายความว่าสื่อใหม่เหล่านั้นจะเข้ามาแทนที่สื่อกระแสหลักขนานแท้ และ ดังเดิมเสียทีเดียวในแง่ของ “พื้นที่สาธารณะ” นั้น อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ มองว่าการใช้สื่อใหม่ ดังกล่าวเหล่านั้น ยังคงเป็นการจำกัดอยู่กับกลุ่มชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นฐานของสื่อหลักอยู่อย่างเดิม

นั่นหมายความว่า พื้นที่ในโลกออนไลน์แม้จะเป็นพื้นที่ใหม่ แต่ก็ไม่ใช่พื้นที่สำหรับคนไม่มีปาก ไม่มีเสียง หรือ Voice of Voiceless หากแต่เป็นพื้นที่ที่สามารถเพิ่มช่องทางการสื่อสารให้กับคนกลุ่มเดิมที่มีความสามารถเข้าถึงช่องทางการสื่อสารอื่นอยู่แล้ว (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2554: 26-34) รวมทั้งมีประเด็นเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร ซึ่งโลกออนไลน์กำลังเปิดพื้นที่ให้คือสิทธิในการสื่อสาร ซึ่งหมายถึง สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสิทธิที่แม้ว่ารัฐจะยอมรับในหลักการแล้วก็ตาม เช่น มีบทบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ และมีกฎหมายรองรับด้วย คือ พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ หากแต่ในทางปฏิบัติรัฐไม่ได้เปิดให้มีการใช้สิทธิได้จริง ๆ ในหลายเรื่อง รวมทั้งยังจำกัดการแสดงความคิดเห็นในบางเรื่องด้วย

กระนั้นก็ตาม กระบวนการสื่อสารกับการเมือง ยังคงเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ทั้งโดยผ่านแนวทางการชวนเชื่อ หรือทางของมหาชนเพื่อธำรงรักษาระบบการเมืองการปกครอง การสื่อสารกับการเมืองจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ถือเป็นเหมือนเป็นกลไกสำคัญ และเป็นตัวเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ ในสังคมเข้าด้วยกัน ซึ่งเมื่อทำการศึกษาพบว่า มีนักคิด 2 ท่านที่สำคัญคือ Herman and McChesney (วิภา อุตมฉันทน์, 2544: 158) ที่ได้จำแนกศักยภาพของสื่อมวลชนในการรับใช้ปัจเจก และรับใช้สังคมออกเป็น 2 ระดับ

1) ระดับปัจเจก สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่เป็นห่วงโซ่เชื่อมโยงปัจเจกเข้ากับสังคมภายนอก จึงเป็นช่องทางที่ทำให้ปัจเจกสามารถติดต่อสื่อสารกับเพื่อนมนุษย์ได้ ซึ่งช่วยให้สมาชิกภายในสังคมมีความสัมพันธ์กันได้ (โดยทางอ้อม) หากสื่อมวลชนทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ ปัจเจกก็จะเกิดความรู้สึกเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีความสมานฉันท์ และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับคนอื่น ในทางกลับกันซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา สื่อมวลชนสามารถปฏิบัติหน้าที่ในทางที่สร้างความรู้สึกโดดเดี่ยว ก่อให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวสังคมให้กับปัจเจกได้เช่นกัน นอกจากนี้ในฐานะที่สื่อมวลชนเป็นผู้ใช้สื่อในการสร้างวาทกรรมทางสังคมทุกวันทุกเวลา สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลอย่างสูงในการปลุกเร้า และก่อกระแสความรู้สึกต่างๆ ให้กับคนในสังคม สื่อจึงมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งในการกระตุ้นความโกรธ ความเกลียด ความเห็นอกเห็นใจ ความกลัว ความคลั่งไคล้ ความเครียด และอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ผ่านเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ ด้วยข้อมูลที่ถูกต้องและผิด สื่อมวลชนกำลังสร้างค่านิยมปลุกฝังความเชื่อ และทัศนคติต่อโลกและต่อชีวิตให้กับคนในสังคม (วิภา อุตมฉันทน์, 2544: 158-159)

2) ระดับการเมือง บทบาทที่สำคัญที่ถือเป็นใจกลางสำคัญของสื่อมวลชนคือ การสร้างประชาธิปไตยให้กับสังคมเพราะการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตย เริ่มเกิดขึ้นพร้อมกับสิ่งที่เรียกว่า “พื้นที่สาธารณะ (Public Sphere)” ซึ่งหมายถึงสถานที่หรือเวทีที่ประชาชนมาพบกันเพื่ออภิปรายโต้เถียงปัญหาต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อชุมชนที่พวกเขาใช้ชีวิตร่วมกัน ในการอภิปรายโต้เถียงปัญหากันนั้น ข้อมูลข่าวสารต่างๆ จะถูกนำมาตีแผ่แลกเปลี่ยนกัน ก่อให้เกิด

การรับรู้ร่วมกัน และนำมาสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของสาธารณชนในอันดับต่อไป โดย “พื้นที่สาธารณะ (Public Sphere)” ในสังคมประชาธิปไตยยุคใหม่นั้น นับว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพราะในสังคมประชาธิปไตยต้องการพลเมืองที่มีความรอบรู้สามารถตัดสินใจปัญหาทางการเมืองได้ด้วยตัวเอง แต่ในสังคมขนาดใหญ่ และมีลักษณะสลับซับซ้อนอย่างเช่นทุกวันนี้ การที่พลเมืองทุกคนจะมีส่วนร่วมและตัดสินใจในกิจการทุกอย่างด้วยตัวเอง เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงจำเป็นต้องกระทำผ่านตัวแทน หรือที่เรียกว่าผู้แทนที่พลเมืองเลือกขึ้นมาให้ทำหน้าที่ทางการเมืองแทนพวกเขา ด้วยเหตุนี้สื่อมวลชนจึงมีหน้าที่ต้องเปิดพื้นที่สาธารณะ ใช้พื้นที่สาธารณะเป็นช่องทางให้พลเมืองได้รับข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ความเป็นไปทางการเมืองทุกอย่างเป็นอย่างดี จากนั้นพลเมืองจึงจะสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปอภิปรายโต้แย้ง ชั่งน้ำหนักตัดสินใจ และลงมือกระทำการทางการเมืองต่อไปตามวิจรรณญาณที่เห็นเหมาะสม (วิภา อุตมฉันทน์, 2544: 158-159)

สื่อมวลชนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ถือเสมือนเป็นตัวกลางในการกระตุ้นให้สาธารณชนเข้าร่วม กับกระบวนการทางการเมือง นอกจากนี้ สื่อที่เปิดพื้นที่กว้างขวางให้กับสาธารณะ ยังคงเป็นปัจจัยที่ชี้ขาด ความมั่นคงยั่งยืนของประชาธิปไตยที่สื่อได้สร้างให้กับสังคมด้วย ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากขาดแคลนพื้นที่สาธารณะ สื่อทำหน้าที่ย่อหย่อนไร้ประสิทธิภาพ ประชาชนก็จะเกิดความไร้เดียงสา และเย็นชาทางการเมือง รู้สึกเหมือนถูกโดดเดี่ยวขาดพลัง ต่างคนต่างหาทางออกเฉพาะหน้าให้กับตัวเอง เมื่อนั้นก็จะเปิดทาง ให้กับประชาชนบางกลุ่มขึ้นมาเป็นผู้นำมวลชน และแย่งชิงอำนาจการตัดสินใจของสังคมไปในที่สุดได้

ทั้งนี้ ปุญญวัฒน์ จิตประคอง (2556) ได้กล่าวในทำนองสนับสนุนว่า บทบาทของสื่อออนไลน์ได้มีส่วนสำคัญต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ เมื่อพิจารณาถึงสื่อออนไลน์ประเภท “สื่อทางเลือก” ซึ่งเป็นสื่อคู่ตรงข้ามที่สวนกระแส และต่อต้านกับสื่อกระแสหลัก เป็นสื่อแนวระนาบที่มีอิสระ สร้างสรรค์ และเป็นสื่อที่เติมเต็มในส่วนที่สื่อกระแสหลักขาด มักเป็นคำที่ถูกกำหนดให้ใช้เรียกครอบคลุมไปตั้งแต่สื่อสิ่งพิมพ์ นับตั้งแต่ นิตยสารพวกอีปี้ นิตยสารเฉพาะด้านเรื่อยมาจนกระทั่งถึงหนังสือพิมพ์ที่น่าเสนอมุมมองในการวิพากษ์วิจารณ์การเมือง ในแง่มุมที่แตกต่าง หรือแม้แต่หนังสือพิมพ์สำหรับชุมชน หรือท้องถิ่น (อนันดา นานา, 2547: 14) สื่อทางเลือกในที่นี้ถือเป็นผู้ที่มีรูปแบบเป็นการสื่อสารสองทางที่มุ่งสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ มีการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน มุ่งหาความหมายร่วมกัน และมุ่งส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม อันมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ กระบวนการสร้างให้เกิดความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน ซึ่งในที่นี่ผู้ผลิตสื่อหรือผู้รับสื่อก็สามารถที่จะแลกเปลี่ยนสถานะหรือบทบาทระหว่างกันได้ สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาประชาสังคม โดยประชาสังคมเป็นตัวกลางในการมุ่งผลักดัน หรือให้ความสำคัญกับประชาชน ไม่ว่าจะเป็กลุ่มไหน หลากหลายหรือแตกต่างให้กลายมาเป็นตัวหลักในการสื่อสาร หรือเป็นฝ่าย Active เป็นผู้กระทำการ (อนันดา นานา, 2547: 14-15) เพราะอย่าง

ที่เข้าใจกันโดยทั่วไปแล้วว่า แต่เดิมนั้น กระบวนการสื่อสารระหว่างกันล้วนมีที่มาจากสื่อกระแสหลัก นั้นหมายความว่า ผู้ใดสามารถที่จะยึดกุมระบบการสื่อสารของสังคมเอาไว้ได้ ผู้นั้นย่อมยึดกุมแนวความคิด ความรู้สึก และการกระทำของประชาชนเอาไว้ได้เช่นกัน

ด้วยเหตุนี้กลุ่มคนที่ไม่มีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ หรือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างจากกลุ่มกระแสหลักไม่ว่าจะด้วยเงื่อนไขใด ๆ ก็ตาม อาทิ เพศ หรือความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ย่อมถูกกันออกไปจากการใช้เครื่องมือ หรือเนื้อหาในบริบทการสื่อสารของสังคม เห็นได้ชัดเจนจากการที่สังคมได้จำกัดพื้นที่ ปิดกั้น ครอบงำ ผูกขาดการสื่อสาร โดยที่กลุ่มคนที่มีอำนาจ และทุนมากสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ก็ได้ตามความต้องการ โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมที่ยึดมั่นในระบบคุณค่าทางสังคมที่เป็นประชาธิปไตยค่อนข้างสูง การจะเป็นสังคม ประชาธิปไตยที่แท้จริงได้นั้น “สิทธิ และเสรีภาพ” เป็นเรื่องสำคัญที่ควรตระหนัก เพราะเมื่อไรก็ตาม สังคมเกิดภาวะชะงักงัน ประชาธิปไตยไร้เสถียรภาพอันก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ หรือความไม่เท่าเทียม ที่แห่งนั้นมักเกิดปรากฏการณ์การลุกขึ้นสู้ หรือต่อต้านต่าง ๆ นานาด้วยรูปแบบหลากหลายชนิด ลักษณะดังกล่าวเป็นการยืนยันให้เห็นว่า สังคมกำลังถูกระบบคุณค่าอื่น ๆ เข้ามาแทนที่ “ประชาธิปไตย” ฉะนั้น ในระบบการสื่อสารก็เช่นเดียวกัน เมื่อใดก็ตามที่สื่อถูกควบคุม หรือครอบงำโดยอำนาจรัฐ และทุนมากเกินไปจนครอบงำจำกัด ย่อมนำมาซึ่งการเกิดปรากฏการณ์การคัดค้าน หรือต่อต้านจากประชาชน ดังนั้นจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าคำจำกัดความของสื่อทางเลือกมักจะถูกเปรียบเทียบในลักษณะคู่ตรงข้ามกับสื่อกระแสหลัก และเป็นการแสดงให้เห็นว่าการสร้างการสื่อสารทางเลือกนั้น มีลักษณะที่พิจารณาได้หลายประการ ได้แก่ การมีเป้าหมาย หรือแรงจูงใจที่ไม่ใช่เพื่อการค้า แต่เป็นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมคุณค่า ทางวัฒนธรรม และการศึกษา แหล่งเงินทุน โดยส่วนมากนั้นสื่อทางเลือกมักไม่ได้รับเงินสนับสนุนจาก ภาครัฐและเอกชน หน่วยการปกครองท้องถิ่น หรือแม้แต่ค่าโฆษณาจากบริษัทหลักในการบริหารจะมีลักษณะแตกต่างจากการบริหารจัดการองค์กรโดยทั่วไป วิธีการทำงานในองค์กรก็มีความแตกต่างกัน สื่อทางเลือกมักวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อกระแสหลักที่มีความเป็นวิชาชีพ โดยมักจะให้เครือข่ายกลุ่มบุคคลที่สนใจ อาสาสมัครเป็นคณาธิการ กลุ่มคนระดับล่างโดยทั่วไปจึงเป็นเจ้าของสื่อดังกล่าว มุ่งนำเสนอให้ผู้รับสารได้เห็นถึงเนื้อหาสาระที่มีความแตกต่างกันจากเนื้อหาที่พบได้ทั่วไปในสื่อกระแสหลัก (บุญญวัฒน์ จิตประคอง, 2556: 85-86)

ลักษณะดังกล่าวนี้ จึงทำให้ผู้อ่านและผู้ฟังมักจะเข้ามามีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในการควบคุมสื่อ หรือเปิดโอกาสให้ผู้รับสารเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือแสดงความคิดเห็น หรือความต้องการใด ๆ ได้ ผู้รับสารโดยทั่วไปของสื่อประเภทดังกล่าวมักมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นคนหนุ่มสาว ผู้หญิง หรือคนในชนบท และระดับการแพร่กระจายของสื่อ มักมีความหลากหลาย อาจมีทั้งระดับท้องถิ่น ภูมิภาค หรือระดับชาติ เป็นต้น ลักษณะของสื่อทางเลือกดังกล่าว จะเห็นได้แล้วว่าทั้งผู้ผลิตสื่อ ผู้คุม ผู้รับสาร ล้วนมีความแตกต่างหลากหลาย

ไม่ได้มีคุณสมบัติ หรือลักษณะเฉพาะที่ตายตัวเหมือนสื่อกระแสหลัก โดยทั่วไป เพราะเป็นสื่อที่เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมทางความคิด และเปิดพื้นที่ให้ทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มคนที่มีย่านาจ และกลุ่มคนที่ไม่มีย่านาจ ได้แสดงออกถึงความต้องการที่คับข้องใจ หรือเรื่องใดๆ ก็ตามที่สื่อกระแสหลักมักไม่ให้ความสำคัญ หรือนำเสนอให้สังคมเห็นถึงความเป็นจริง หรือสิ่งที่เรียกว่า “ข้อเท็จจริง” สื่อดังกล่าวจึงเป็นทางออกที่สำคัญที่ทำให้สังคมตระหนัก และให้ความสำคัญกับรูปแบบ หรือคุณค่าในระบบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น เปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม การตัดสินใจ หรือการกระทำใดๆ ก็ตาม ตามระบบคุณค่าที่ยึดมั่นในประชาธิปไตยที่คำนึงถึงสิทธิ และเสรีภาพเป็นที่ตั้ง (บุญญวัฒน์ จิตประคอง, 2556: 86)

ดังนั้น จึงสามารถอนุมานได้ว่า “สื่อทางเลือก” หรือ “สื่อออนไลน์” เป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ของการสื่อสาร และสื่อสารมวลชน ที่เกิดจากการเปลี่ยนแนวความคิดจากการสื่อสารทางเดียว จากบนลงล่าง มาสู่เรื่องการสื่อสารในแนวราบ และสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้าถึงสื่อได้โดยตรง และกว้างขวางขึ้น โดยปราศจากการควบคุม หรือแทรกแซงจากอำนาจทั้งปวง แต่มีจุดมุ่งหมายในการเสริมพลังของภาคประชาชนซึ่งเป็นการเผชิญหน้าโดยตรงในการลดทอนพลังกับโครงสร้างการครอบงำทางการสื่อสาร เป็นการเลือกหัวข้อที่แตกต่าง ซึ่งมีลักษณะเป็นการบอกเล่าเรื่องราวของตนเอง บอกเล่าความกลัว หรือความฝันใน ส่วนนวนวัฒนธรรมของชุมชน (สุภิญญา กลางณรงค์, 2543: 16) รวมทั้งการมองประชาชนด้วยมุมมอง ที่แตกต่างไปจากเดิม แทนที่จะมองว่าเป็นผู้รับที่นิ่งเฉย ก็เปลี่ยนมุมมองจากอีกมุมว่า ผู้รับสารคือพลเมือง ซึ่งมีสิทธิและอำนาจในการสื่อสาร เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน มุ่งสร้างความเข้าใจหรือค้นหาความหมายร่วมกัน และมุ่งส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม เพื่อให้กระบวนการสื่อสารแสดงออกถึงความเสมอภาค และเท่าเทียมกัน ผู้รับสาร และผู้ส่งสารได้สลับบทบาทกัน อันเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาสังคม ทำให้ประชาชนกลายมาเป็นตัวหลักในการสื่อสารและเป็นฝ่ายกระทำ อันเป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพ ในระบบคุณค่าที่เป็นประชาธิปไตยจริงๆ ซึ่งเท่าที่ผ่านมา “สื่อทางเลือก” มักถูกนิยามในชั่วตรงข้าม กับสื่อกระแสหลัก อันเป็นเพราะสื่อกระแสหลักไม่ได้เปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการแสดงความคิดเห็น หรือเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้แสดงทรรศนะความคิดที่แตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์สังคม หรือแสดงทัศนคติที่ไม่เห็นด้วย สื่อทางเลือกจึงเป็นสื่อที่ดำเนินไปในทิศทางที่ตรงข้ามกับสื่อกระแสหลัก แต่ในขณะเดียวกัน คำนิยามแบบนี้ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ก็กล่าวว่า ยังมีจุดอ่อนที่ไม่เป็นอิสระในตัวเอง สื่อทางเลือกจึงไม่สามารถมีคำนิยามที่สะท้อนอัตลักษณ์ของตนได้ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2554: 7)

จึงกล่าวได้ว่า แนวโน้มของการนำเสนอของสื่อสารมวลชนผ่านสื่อออนไลน์จะปรากฏในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสในการอภิปราย ระดมความคิดเห็น แสดงออกทางการเมืองของประชาชนต่อระบบการเมือง สถาบันการเมือง ตัวแสดงทางการเมือง กลไกการทำงานของรับภายใต้ระบบการเมืองจะถูกตรวจสอบและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น ซึ่งยังอาจนำไปสู่การแสดงออกที่มีช่วงจำกัดเพียงแคหน้าสื่อออนไลน์เพียงอย่างเดียว

แต่อิทธิพลของสื่อออนไลน์ยังช่วยกระตุ้น หรือเราให้เกิดการแสดงออกเชิงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งได้

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิศากร ไพบูลย์สิน (2555: 50-53) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า การรับข่าวสารว่าประชาชนมีการรับข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น แต่ที่ได้รับความนิยมยังคงเป็นสื่อมวลชนเช่นเดิม เนื่องจากเป็นช่องทางที่ได้ประสิทธิผลในการสร้างให้เกิดพฤติกรรมร่วมกันได้ดี แต่ในปัจจุบันสื่อมวลชนอาจไม่ได้เป็นสื่อที่ส่งผลโดยตรงยังมีสื่อบุคคลที่มีบทบาท และอิทธิพลในการสร้างทัศนคติความรู้ความเข้าใจ จนถึงสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจากทฤษฎี Two Step Flow Theory ที่ว่าการกระจายข่าวสารของสื่อมวลชนอาจไม่ได้กระจายโดยตรงไปยังกลุ่มผู้รับสาร แต่ผ่านสื่อบุคคลในนามของ ผู้นำความคิดเห็น (Opinion Leader) ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีการเปิดรับสื่อมากวิจจัยข้อมูลต่างๆ ได้ดีกว่าคนอื่น นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีหูตากว้างขวางกระตือรือร้น รวมถึงสามารถแลกเปลี่ยนและให้ข้อคิดเห็นทางการเมืองได้ดีกับคนอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ตรงกับผลวิจัยว่าสมาชิกหรือผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ได้รับข่าวสารจากสื่อมวลชนโดยตรงแต่ผ่านผู้นำความคิดเห็น ดังผลด้านปัจจัยสื่อบุคคลที่กลุ่มตัวอย่างมีการรับข่าวสารจากแกนนำต่างๆ มากกว่าผู้อื่นเช่นกัน

อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล (2555: 61-62) ได้ศึกษาการเมืองบนเฟซบุ๊ก: วัฒนธรรม-การเมืองบนเครือข่าย สังคมออนไลน์ไทย พ.ศ. 2553-2555 พบว่า การเคลื่อนไหวออนไลน์ในประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยทุนเช่นเดียวกับการเคลื่อนไหวออฟไลน์ แต่เครือข่ายสังคมออนไลน์อนุญาตให้คนทั่วไปสะสมและแปลงทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมได้สะดวกขึ้น แม้สิ่งที่เกิดขึ้นบนเครือข่ายสังคมออนไลน์จะไม่หายไปเสียทั้งหมด แต่ก็เกิดการขยายวงของการสื่อสารอำนาจในการควบคุมพื้นที่เคลื่อนไปอยู่ในมือคน ธรรมดามากขึ้น ความคิดสร้างสรรค์และทุนทางวัฒนธรรมก็ช่วยในการแสดงออกเรื่องๆ โดยทั่วไป ทำได้ยากในสังคม ซึ่งทำยที่สุดแล้วทำให้มีเสรีภาพมากขึ้นในการแสดงออกและรวมตัว

ธวัลกร บุญศรี (2557: 61-63) ศึกษาสื่อที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง: กรณีศึกษาการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองเวทีราชดำเนินในปี 2556 พบว่าลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกัน จะมีการรับข่าวสารทางการเมืองที่ไม่ต่างกัน แต่ปัจจัยด้านระดับการศึกษาและรายได้ที่ต่างกัน จะมีการรับข่าวสารทางการเมืองที่ต่างกัน ลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่ไม่ต่างกัน ยกเว้นด้านระดับการศึกษาที่ต่างกันจะมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ต่างกัน ด้าน

อิทธิพลของการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่สื่อบุคคลค่อนข้างมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เลอภพ โสรรัตน์ และคณะ (2554: 71-73) ได้ศึกษาบทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย พบว่า บทบาทของสื่อมวลชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แสดงความชัดเจนใน 3 บทบาทคือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ 3) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง เพียงแต่ว่าความสมบูรณ์ของแต่ละบทบาทนั้น จะขึ้นอยู่กับแต่ละยุคสมัยของการเมือง ซึ่งมีที่มาของอำนาจทางการเมืองแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการมาจากการปฏิวัติรัฐประหารมาจากการมีฐานอำนาจทางการเมืองทหารหนุนหลัง ที่มีความผันผวนมากในอดีต หรือแม้แต่ในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่อำนาจบริหารจะมาจากการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ แต่สื่อก็ยังประสบปัญหาการแสดงบทบาท เพราะยังมีปัจจัยอื่นๆ เข้าไปกระทบจนทำให้แต่ละบทบาทแสดงได้ไม่สมบูรณ์อย่างเช่นแนวทางขององค์กร สื่อสารมวลชนมุ่งเน้นผลประโยชน์เชิงพาณิชย์หรือการเกิดสื่อใหม่ที่หลากหลาย จากเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยทำให้ไม่สามารถที่จะควบคุมได้ด้วยกลไกที่มี

มนัสชัย บำรุงเขต (2550: 64-65) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง อำเภอบางช้าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วน ตำบลระดับมาก มีความสำนึกทางการเมืองระดับปานกลาง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองระดับ ปานกลาง และมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยภาพรวมระดับน้อย ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนนั้น ได้แก่ ด้านอายุ สถานภาพครอบครัว ภูมิลำเนา อาชีพ รายได้ และเพศ ส่วนระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน

บุญญวัฒน์ จิตประคอง (2556) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของสื่อทางเลือกข้ามพรมแดนในประเทศไทย ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยของพม่า: ศึกษากรณีวารสารสาละวินโพสต์และเว็บไซต์สาละวินนิวส์ออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาพบว่าสื่อทางเลือกข้ามพรมแดนในประเทศไทย กรณีวารสารสาละวินโพสต์ และเว็บไซต์สาละวินนิวส์ออนไลน์ ได้สะท้อนอุดมการณ์ประชาธิปไตยของผู้ผลิตสื่อที่ต้องการสร้างความเป็นธรรมให้กับกลุ่มชาติพันธุ์พม่า ซึ่งในที่นี้คือกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ไทใหญ่ โรฮิงยา และคะฉิ่น เห็นได้จากการสะท้อนให้เห็นประเด็นความรุนแรง ความเลวร้าย ความยุติธรรม และปัญหาเชิงนโยบายในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์พม่าเหล่านี้ ด้วยเหตุนี้สื่อทั้งสองประเภทจึงกลายมาเป็นสื่อทางเลือกข้ามพรมแดนที่มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารเรื่องชนกลุ่มน้อยพม่า 3 ประการคือ การสร้างพื้นที่ในการสื่อสาร การเป็นปากเสียงในการเรียกร้อง และการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกลุ่มชาติพันธุ์พม่า นอกจากนี้สื่อทั้งสองประเภทยังมีบทบาทในการต่อสู้ทางการเมืองให้กับชนกลุ่มน้อยพม่าในระดับหนึ่ง ในฐานะเป็นสื่อทางเลือกที่น่าเสนอข้อเท็จจริงเป็นภาษาไทย และอยู่ในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่างๆ รวมถึงการเป็นสื่อออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และสะดวก ส่งผลให้สื่อดังกล่าวกลายเป็นสื่อที่ถูกเลือกนำไปศึกษาอ้างอิงในเนื้อหา เอกสารตำรา หนังสือวิชาการ บทความข่าว และสื่ออื่นๆ ดังนั้นจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองในระดับเล็กๆ ที่สามารถขยายกว้างออกไปโดยกลุ่มผู้ใช้สื่อ ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา อาจารย์ นักวิชาการ ผู้สนใจเรื่องพม่า และหน่วยงานองค์กรต่างๆ ที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชน

นลินี ทองประเสริฐ (2555) ศึกษาเรื่องบทบาทของสังคมออนไลน์ต่อสำนักทางการเมืองของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากสังคมออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่าง เฉลี่ยสัปดาห์ละ 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์ในด้านพฤติกรรมหลังรับข้อมูลข่าวสารแล้ว สัดส่วนของกลุ่มที่ไม่แสดงความคิดเห็นและไม่ส่งต่อ กับกลุ่มที่เข้าไปมีส่วนร่วมโดยแสดงความคิดเห็นผ่านเฟซบุ๊ก หรือสื่ออื่นๆ มีสัดส่วนพอๆ กัน สำหรับเหตุผลของการไม่เข้าร่วมกลุ่มการเมืองกลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่าสนใจแค่อยากติดตามข่าวสารเท่านั้น สำหรับด้านปฏิกริยาหลังจากได้รับ/แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่มีความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ และแยกแยะข้อเท็จจริงของสื่อที่ได้รับได้ และความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริงของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับได้ของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับสำนักทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในขณะที่ความไม่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับสำนักทางการเมืองแบบอำนาจนิยม การทดสอบสมมติฐานพบว่าสำนักทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองผ่านสังคมออนไลน์ และสำนักทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมีแนวโน้มในเชิงตรงกันข้าม

อนุสรณ์ ศิริชาติ (2558) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของผู้บริโภค เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริโภคข่าวสารทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ และศึกษาความเป็นกลางของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่นำเสนอข่าวการเมือง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ลักษณะของประชากรทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างกันจะทำให้มีทัศนคติต่อการเสนอข่าวการเมืองบนหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่แตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน จะมีทัศนคติต่อการเสนอข่าวการเมืองบนหนังสือพิมพ์ออนไลน์แตกต่างกัน ในขณะที่เพศของกลุ่มตัวอย่างจะมีทัศนคติต่อการเสนอข่าวการเมืองบนหนังสือพิมพ์ออนไลน์ไม่แตกต่างกัน และกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการอ่านข่าวการเมืองบนหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่แตกต่างกันมีทัศนคติต่อการเสนอข่าวการเมืองบนหนังสือพิมพ์ออนไลน์แตกต่างกัน

เมธิยา ญาณจินดา (2558) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับทัศนคติและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับการเลือกตั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประชาชนที่มีพฤติกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่างกัน มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทัศนคติเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วันฉัตร โกมลวิวัฒน์ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของกลุ่มคนเสื้อหลากสี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มคนเสื้อหลากสีเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมีรูปแบบการเกิดของกลุ่มจากสื่อออนไลน์ และด้วยเหตุผลความไม่พอใจและต้องการแสดงออกทางการเมืองของตนเอง ซึ่งมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับอีกฝ่ายที่ได้มีการออกมาชุมนุม ณ ช่วงเวลานั้น ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการวิจัยศึกษาขึ้น เพื่อค้นหาว่าปัจจัยการเกิดของกลุ่มคนเสื้อหลากสีนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร มีการใช้สื่อชนิดใดและกลุ่มคนเสื้อหลากสีมีรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไรบ้าง ผลการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่า 1) รูปแบบการเกิดของกลุ่มคนเสื้อหลากสีนั้นมีลักษณะจากการชักชวนให้เข้าร่วมกลุ่มของคนที่มีความสนิทสนมหรือรู้จักกันมาก่อนและได้มีการชักชวนเข้ากลุ่มตามลำดับ โดยจะเห็นได้ว่าผู้ที่ชักชวนและเข้าร่วมกลุ่มกับกลุ่มคนเสื้อหลากสีนั้นจะมีเหตุผลที่คล้ายคลึงกันเช่นความเดือดร้อนส่วนบุคคลไม่ว่า

จะเป็นในสถานที่ทำงาน การใช้ชีวิตประจำวันรวมถึงความไม่พอใจต่อการชุมนุมของอีกฝ่าย

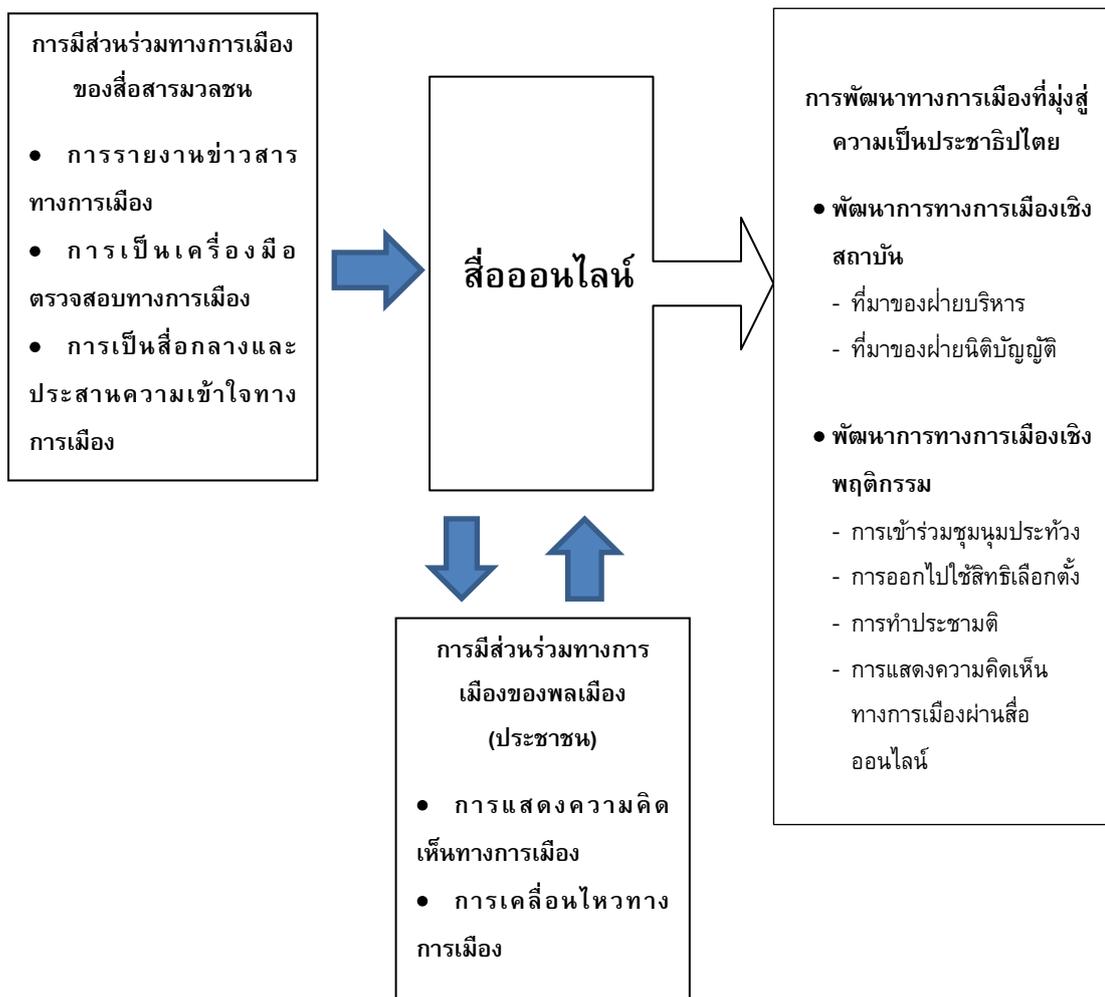
2) สื่อที่กลุ่มคนเสื้อหลากสีใช้เป็นหลักนั้นจะเป็นสื่อบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการส่งต่อข่าวสาร ตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร และมีการใช้สื่อออนไลน์ร้องลงมา โดยจะพบว่าสื่อมวลชนนั้นมีความสำคัญน้อยมากกับกลุ่มคนเสื้อหลากสี 3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อหลากสีนั้นพบว่ากลุ่มคนเสื้อหลากสีจะมีรูปแบบในการแสดงออกหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น้อยมาก เนื่องจากกลุ่มคนเสื้อหลากสีนั้นมีการเกิดขึ้นในลักษณะเฉพาะกิจ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์ และ แนวนหน้า เป็นการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ และศึกษาอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาการเมือง อาศัยแนวคิดทฤษฎี 4 แนวคิด ประกอบด้วย แนวคิดการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) แนวคิดว่าการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) แนวคิดว่าด้วยพัฒนาการทางการเมือง (Political Development) และแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อออนไลน์ (Online Media Influence) ตลอดจนทบทวนผลงานวิจัยศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์และสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา (Conceptual Framework)

สำหรับการแนวคิดทางการศึกษา เริ่มจากการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสื่อสารมวลชนในบทบาทต่างๆ ทั้งการรายงานข่าวสารทางการเมือง การมีบทบาทเป็นผู้ตรวจสอบทางการเมือง และการเป็นสื่อกลางในการประสานความเข้าใจทางการเมืองระหว่างประชาชนกับตัวแสดงในสถาบันการเมืองต่างๆ โดยอาศัย “สื่อออนไลน์” เป็นเครื่องมือ (สื่อออนไลน์ โพสต์ทูเดย์ และ แนวนหน้า) โดยสื่อออนไลน์จะเป็นพื้นที่สาธารณะในการแสดง แลกเปลี่ยน ถ่ายทอด โน้มน้าวใจให้ประชาชนแสดงพฤติกรรมทางการเมือง และสะท้อนมุมมองต่างๆ จากการที่สื่อสารมวลชนเสนอข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ ทั้งนี้ พฤติกรรมของประชาชนที่มาจากอิทธิพลของสื่อออนไลน์จะสามารถเกิดขึ้นได้สองลักษณะ คือ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และการเคลื่อนไหวทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ในท้ายที่สุดพื้นที่สื่อออนไลน์น่าจะมีอิทธิพลนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทางการเมืองในรูปแบบที่เป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น 2 ระดับ คือ ระดับแรก อิทธิพลของสื่อออนไลน์ก่อให้เกิดพัฒนาทางการเมืองเชิงสถาบัน (Institution) ของไทย ทั้งกลไกฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ระดับที่สอง อิทธิพลของสื่อออนไลน์จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของประชาชนในการแสดงออกทางการเมืองที่น่าจะมีแนวโน้มไปสู่รูปแบบการแสดงออกที่บ่งบอกถึงความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น โดยสามารถอธิบายกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาได้ดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดทางการศึกษา (Conceptual Framework)

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Approach) โดยการเก็บข้อมูลทั้งปฐมภูมิ (Primary Data) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) อาทิเช่น ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จากเอกสารทางวิชาการ วารสาร หนังสือ รายงานการวิจัยและการสืบค้นข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต นโยบาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เอกสารเผยแพร่ ตลอดจนข้อมูลและสถิติ เพื่อให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มีความครอบคลุมรอบด้าน ซึ่งได้ออกแบบและกำหนดการศึกษาไว้ออกเป็น 3 ระยะดังต่อไปนี้

3.1 ระยะเวลาที่ 1 ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์เอกสารจากแนวคิดทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การสืบค้นข้อมูลหลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ จากเอกสารทางวิชาการ วารสาร หนังสือ รายงานการวิจัยและการสืบค้นข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต นโยบาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เอกสารเผยแพร่ ตลอดจนข้อมูลและสถิติ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์แนวทางใหม่ในการพัฒนาโครงสร้างและระบบบริหารราชการแผ่นดินระดับภูมิภาค โดยเป็นการทบทวนวรรณกรรมและสรุปสาระสำคัญ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานต่อการกำหนดกรอบวิจัยและการกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นต่อไป

3.2 ระยะเวลาที่ 2 การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ และศึกษาอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาการเมือง

3.2.1 เหตุผลของการเลือกกรณีศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เห็นภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์และบทบาทของสื่อออนไลน์นั้น ด้วยเหตุผล 2 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ประการแรก การเลือกศึกษากรณีการออกกฎหมายนิรโทษกรรม ด้วยเหตุผลที่ว่าการออกกฎหมายนิรโทษกรรม เป็นประเด็นสาธารณะที่ประชาชนและสื่อออนไลน์ให้ความสนใจ ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอของสื่อออนไลน์ในการนำเสนอเหตุผลและความจำเป็นของร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฯ และการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชน จากการออกกฎหมายนิรโทษกรรมดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองในหลายมิติ ทั้งการพัฒนาทางการเมืองเชิงสถาบัน ประกอบด้วย พัฒนาการทางการเมืองเชิงสถาบัน ช่วงการปกครองของรัฐบาล คสช. และพัฒนาการทางการเมืองเชิงสถาบันตามรัฐธรรมนูญปี 2560 รวมไปถึงพัฒนาการทางการเมืองเชิงพฤติกรรม ประกอบด้วย การเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งจากสื่อออนไลน์และประชาชน

2) ประการที่สอง การเลือกศึกษาสื่อออนไลน์ เพราะสื่อออนไลน์เป็นช่องทางที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและพรรคการเมือง ซึ่งในการวิจัยนี้ได้เลือกศึกษาโพสต์ทูเดย์และแนวหน้า เนื่องจากสื่อออนไลน์ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 นี้ เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้เข้าถึงทุกเวลา และทุกสถานที่ มีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็น การแสดงมุมมองความคิดเห็นทางการเมือง การโต้แย้ง การปลุกกระดมผ่านสื่อออนไลน์

3.2.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยทำการแบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสื่อออนไลน์ที่จัดทำเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ และกลุ่มประชาชนผู้ติดตามเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ หลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มสื่อออนไลน์ที่จัดทำเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ ประกอบด้วย ผู้จัดทำเว็บไซต์ ผู้ดูแลเว็บไซต์ บรรณาธิการฝ่ายข่าวสาร ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำข่าวออนไลน์ การติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ และผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาเนื้อหาสาระของข่าวออนไลน์ทางการเมืองของเว็บไซต์ข่าวการเมืองในสำนักข่าวโพสต์ทูเดย์ และสำนักข่าวแนวหน้า โดยเน้นผู้ที่รับผิดชอบการทำข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมฯ ส่วนกลุ่มประชาชนผู้ติดตามเว็บไซต์ข่าวออนไลน์พิจารณาจากผู้ที่มาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่ได้แสดงความคิดเห็นทั้งที่สนับสนุน คัดค้าน หรืออื่นๆ อย่างหลากหลาย เพื่อให้เห็นแนวโน้มพฤติกรรม ทิศทางการแสดงปฏิกิริยาจากข่าวออนไลน์

ตารางที่ 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	คุณสมบัติประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (ท่าน)
กลุ่มสื่อออนไลน์ที่จัดทำ เว็บไซต์ข่าวออนไลน์	1) เว็บไซต์ข่าวออนไลน์: โพสต์ทูเดย์ ผู้จัดทำเว็บไซต์ ผู้ดูแลเว็บไซต์ บรรณาธิการฝ่ายข่าวสาร	3
	2) เว็บไซต์ข่าวออนไลน์: แนวหน้า (1) ผู้จัดทำเว็บไซต์ (2) ผู้ดูแลเว็บไซต์ (3) บรรณาธิการฝ่ายข่าวสาร	3
กลุ่มประชาชนผู้ติดตาม เว็บไซต์ข่าวออนไลน์	1) ประชาชนผู้ติดตามเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ โพสต์ทูเดย์ โดยคัดเลือกจากความคิดเห็นในการ แสดงความคิดเห็นต่อสื่อด้านการเมือง	5
	2) ประชาชนผู้ติดตามเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ โดยคัดเลือกจากความคิดเห็นในการแสดงความ คิดเห็นต่อสื่อด้านการเมือง	5

3.2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยนำประเด็นการศึกษาที่มาจากการศึกษาข้อมูล วิเคราะห์เอกสารจากแนวคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากในระยะที่ 1 มาเป็นกรอบในการสัมภาษณ์กลุ่มสื่อออนไลน์ที่จัดทำเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการนำเสนอข่าวของสื่อในประเด็น บทบาทและจริยธรรมของสื่อ โดยข้อคำถามสำหรับผู้ให้ข้อมูลแต่ละสำนักข่าว ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.3 ประเด็นข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในสำนักข่าว

ข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์	ผู้จัดทำ เว็บไซต์	ผู้ดูแล เว็บไซต์	บรรณาธิการ ฝ่ายข่าวสาร
1. แนวคิดในการจัดทำเว็บไซต์ข่าวออนไลน์เป็นอย่างไร และมีที่มาอย่างไร	✓	✓	✓
2. กระบวนการในการจัดทำข่าวออนไลน์ ตั้งแต่ต้นจนถึงเผยแพร่ ออกไปเป็นอย่างไร	✓	✓	✓
3. กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ใช้ในการควบคุมการนำเสนอข่าวออนไลน์มีอะไรบ้าง และในทางปฏิบัติสามารถบังคับใช้ได้หรือไม่	✓	✓	✓
4. ปัจจุบันท่านได้มีการเผยแพร่สื่อออนไลน์มีผ่านช่องทางใดบ้าง เช่น เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ เว็บบอร์ด ยูทูบ ฯลฯ และท่านมีข้อสังเกตเกี่ยวกับปฏิภพกิจรยของประชาชนที่รับสื่อแต่ละช่องทางเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร	✓	✓	✓
5. ก่อนเผยแพร่ข่าวออนไลน์ มีการคัดกรองหรือพิจารณาอย่างไร			✓
6. ในกรณีที่เกิดความคิดเห็นทั้งสนับสนุน คัดค้าน หรือใช้ถ้อยคำรุนแรง ทางสำนักข่าวมีการจัดการกับสถานการณ์ปัญหาเหล่านี้ อย่งไร และผลเป็นอย่างไร	✓	✓	✓
7. ปฏิภพกิจรยของฝ่ายการเมืองหรือรัฐบาลต่อการนำเสนอข่าว มีหรือไม่ อย่งไร		✓	✓
8. ในทางปฏิบัติสามารถแบ่งกลุ่มหรือจำแนกประชาชนที่มาแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ย่งไรบ้าง		✓	✓
9. ท่านคิดว่าบทบาทของสื่อออนไลน์ ส่งผลต่อพัฒนาการทางการเมืองด้านพลเมือง และการเปลี่ยนแปลงของสถาบันการเมืองหรือไม่ อย่งไร	✓	✓	✓

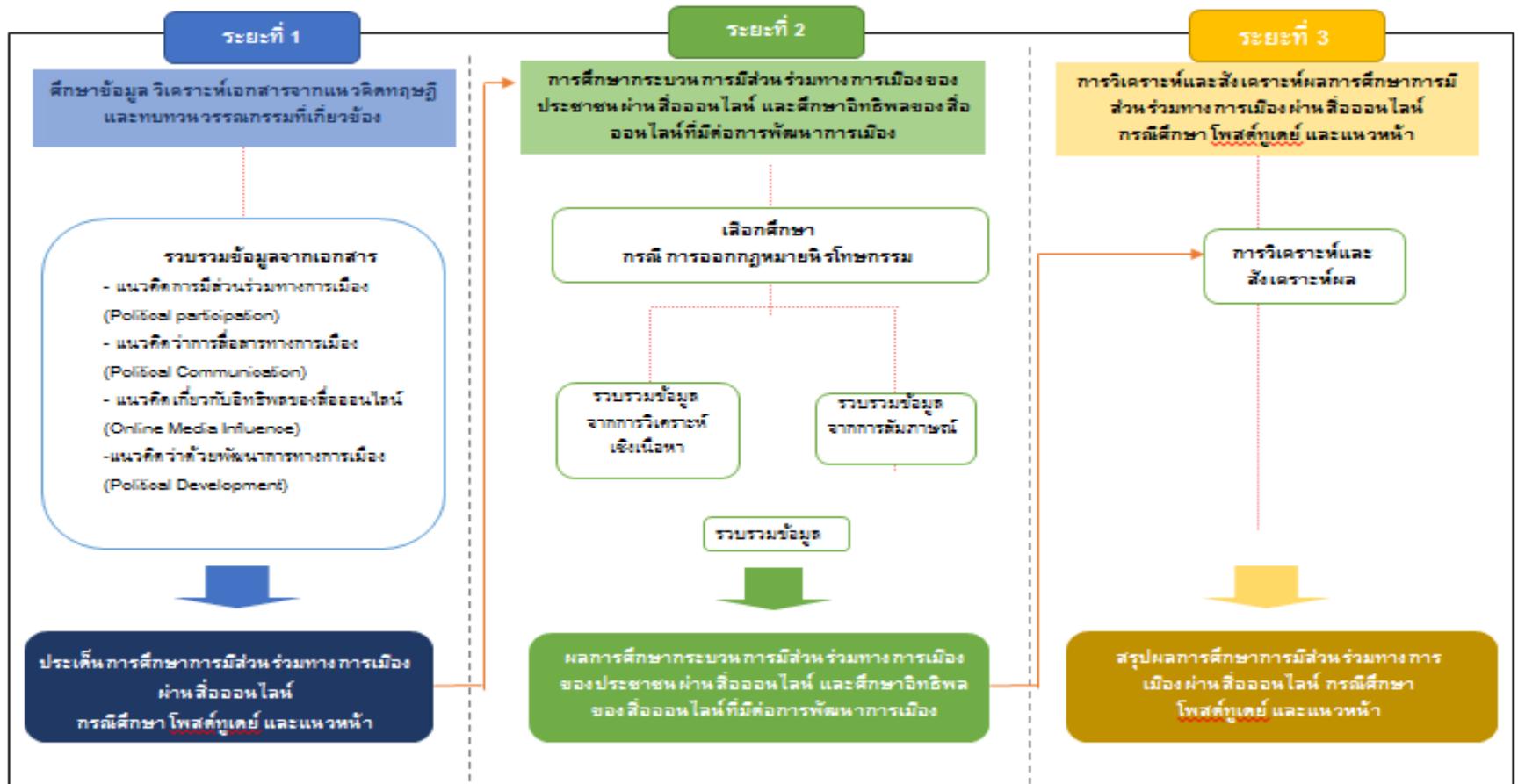
3.3 ระยะที่ 3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โปสท์ทูเดย์ และแนวหน้า

3.3.1 การวิเคราะห์ผลการศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โปสท์ทูเดย์ และแนวหน้า

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มสื่อออนไลน์ที่จัดทำเว็บไซต์ข่าวออนไลน์มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่เหมือนและแตกต่างด้วยการจัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ให้อยู่ในประเภทเดียวกัน ทั้งนี้ หลักเกณฑ์การพิจารณาข้อความจากบทสัมภาษณ์จะมุ่งเน้นบทสัมภาษณ์ที่มีข้อความสัมพันธ์กับบทบาททั้งในทางตรงและในทางอ้อมของผู้จัดทำเว็บไซต์ ผู้ดูแลเว็บไซต์ บรรณาธิการฝ่ายข่าวสาร และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการศึกษา รวมทั้งเกี่ยวข้องกับข่าวสารการการผลักดันและต่อต้านร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมฯ โดยตรงเท่านั้น 2) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงพรรณนาความ (Descriptive Analysis) ด้วยวิธีการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรม จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือวิธีการตีความและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยที่ได้จากการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนผู้ติดตามเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ทั้งจากโปสท์ทูเดย์ และแนวหน้า มาจัดระเบียบข้อมูล เพื่อให้เห็นข้อแตกต่างและข้อสนับสนุนทางความคิดเห็นทางการเมือง

3.3.2 การสังเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โปสท์ทูเดย์ และแนวหน้า

การจัดกระทำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์เอกสารจากแนวคิดทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และระยะที่ 2 การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ และศึกษาอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาการเมือง มานำเสนอเป็นข้อสรุปว่าทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสื่อออนไลน์และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ส่งผลต่อพัฒนาทางการเมืองทั้งในเชิงสถาบันและเชิงพฤติกรรมอย่างไร

ภาพที่ 3.2 ขั้นตอนการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โปสต์ทูเดย์ และแนวหน้า

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษาหนังสือพิมพ์ออนไลน์โพสต์ทูเดย์ และหนังสือพิมพ์ออนไลน์แนวหน้า โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ และ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาทางการเมือง การศึกษาในครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Approach) รายละเอียดของวิธีวิจัยที่ใช้และกระบวนการรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาภาคสนาม โดยรายงานผลการศึกษาตามกรอบวัตถุประสงค์และการศึกษา ดังนี้

- 4.1 บริบทของสื่อออนไลน์ หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์และแนวหน้า
- 4.2 กฎหมายนิรโทษกรรม
- 4.3 บทบาทของสื่อออนไลน์ในทางการเมือง
- 4.4 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์
- 4.5 อิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีผลต่อการพัฒนาทางการเมือง

ดังที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่ารัฐธรรมนูญนั้น เป็นส่วนสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันถือเป็นสัญญาประชาคม เป็นกติกาสถิตสูงสุดของการปกครองประเทศ ผู้ที่เป็นตัวแทนของประชาชนต้องมาจากการเลือกตั้ง หรือฉันทานุมัติจากประชาชน (บุญทัน ดอกไธสง, 2549) ฉะนั้นการมีรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ จึงถือเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นการเปิดกว้างการให้เสรีภาพกับประชาชนทุกหมู่เหล่าในสังคม รวมทั้งวงการสื่อมวลชนที่มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวางตามบทบาทหน้าที่ในการธำรงรักษาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เป็นไปอย่างถูกต้อง เป็นธรรม สมเจตนาารมณกับคำที่ว่าเป็นการปกครองโดยประชาชนเพื่อประชาชน

ปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ได้รับทราบข่าวสาร ตลอดจนการทำงานของระบบการเมืองจากสื่อมวลชน สื่อมวลชนทำให้ข่าวสารเดินทางไปได้มากกว่า ไกลกว่าและเร็วกว่า และทำให้ข่าวสารสาธารณะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ตลอดจนทำให้การเผยแพร่ข่าวสารกลายเป็นกิจการที่มีบทบาทสำคัญในสังคม ประชาชนก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง โดยอาศัยสื่อมวลชน

“โลกออนไลน์” เป็นพื้นที่สื่อใหม่ที่ มีบทบาทต่อวิถีชีวิต และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของผู้คนมากขึ้นเรื่อยๆ ลักษณะพิเศษที่สำคัญของโลกออนไลน์ คือ เปิดพื้นที่ให้ผู้ใช้ไม่ได้เป็นเพียง

แต่ผู้รับสาร แต่เป็นผู้ส่งสารได้ด้วยในขณะเดียวกัน การแสดงความคิดเห็นของผู้คนบนโลกออนไลน์นั้นเป็นไปในแนวระนาบ คือ ถูกจำกัดโดยระบบให้มีคุณค่าและมีน้ำหนักอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ในโลกปัจจุบันสื่ออินเทอร์เน็ตยังเข้าถึงยังทุกบ้านทุกครัวเรือน สามารถรับและส่งผ่านโทรศัพท์มือถือได้ทุกที่ทุกเวลา

4.1 บริบทของสื่อออนไลน์ หนังสือพิมพ์แนวหน้าและโพสต์ทูเดย์

4.1.1 หนังสือพิมพ์แนวหน้า

1) ความเป็นมาของหนังสือพิมพ์แนวหน้า

บริษัท หนังสือพิมพ์แนวหน้า จำกัด ภายใต้การอำนวยการของประธานกรรมการ อำนวยการ นายวาริน พูนศิริวงศ์ เริ่มออกหนังสือพิมพ์รายวันแนวหน้า เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2523 ซึ่งในสมัยนั้นความยุ่งยากประการหนึ่งในการประกอบธุรกิจหนังสือพิมพ์รายวัน อยู่ตรงที่ “หัวหนังสือ” เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลในยุคนั้นต้องการ “คุมกำเนิด” หนังสือพิมพ์รายวันไม่ให้เพิ่มมากกว่าที่มีอยู่ โดยเฉพาะการคุมกำเนิดหนังสือพิมพ์รายวันที่มีการนำเสนอข่าวเชิงการเมืองเป็นหลัก ดังนั้นการเข้าไปขออนุญาตเจ้าพนักงานการพิมพ์เพื่อเปิดหัวหนังสือพิมพ์ในยุคนั้น จึงเป็นเรื่องที่ถือว่า “ยุ่งยาก” มากพอสมควร

อย่างไรก็ตามรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งตรงกับยุค พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เปิดช่องให้นำหัวหนังสือพิมพ์ที่ถูกสั่ง “ปิดชั่วคราว” จากคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน มาขอยื่นอุทธรณ์เพื่อออกใหม่ได้เป็นการเฉพาะราย ดร.มัน พัทธินัย ในฐานะบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์มหานคร ซึ่งถูกคำสั่งปิดชั่วคราวในช่วงเวลานั้น จึงเอื้อให้นำหัว “มหานคร” มายื่นอุทธรณ์ เพื่อเปิดเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่ แต่ต่อมาด้วยเหตุผลบางประการ ได้มีแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนหัวหนังสือพิมพ์ “มหานคร” โดยพบว่าหัวหนังสือพิมพ์รายวัน “แนวหน้า” ซึ่งเคยพิมพ์จำหน่ายในอดีตก่อนหน้านั้นหลายปีได้ “ขาดอายุ” และไม่มีผู้ถือสิทธิในชื่อนี้ จึงมีการดำเนินการเพื่อขอเปลี่ยนชื่อหนังสือจาก “มหานคร” มาเป็น “แนวหน้า” และใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน

ยุคแรก หนังสือพิมพ์แนวหน้าในช่วงของการเมืองเริ่มต้น ได้ถูกกำหนดทิศทางให้เป็นหนังสือพิมพ์รายวันที่มีความผสมผสานกันระหว่างหนังสือพิมพ์แนวการเมืองกับหนังสือพิมพ์แนวอาชญากรรม แต่ก็มีรูปแบบการเสนอข่าวการเมืองที่หวือหวา ทั้งก่อกำเนิดคอลัมน์ “เจาะเกราะ” ที่เป็นต้นแบบการนำเบื้องหลังเบื้องลึกทางการเมืองมาเขียนในแนวภาษาหวือหวาเบาสมอง จนได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในกลุ่มผู้อ่าน นอกเหนือจากการเสนอข่าวอื่นๆ ที่เป็นรูปแบบเบ็ดเสร็จของหนังสือพิมพ์ทั่วๆ ไป

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2527 หลังจากหนังสือพิมพ์แนวหน้าได้ย่างก้าวมาได้ 4 ปี ผลการสำรวจตลาดกลุ่มเป้าหมาย ทัศนคติและความต้องการของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ “แนวหน้า” พบว่า ส่วนใหญ่ คือ ผู้อ่านที่ภาษานักการตลาดและนักโฆษณาเรียกว่าเป็นกลุ่ม A และ B คือประกอบด้วย นักการเมือง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักธุรกิจ นักบริหาร ความประสงค์ที่ผู้อ่านกลุ่มนี้อยากจะได้รับจากหนังสือพิมพ์แนวหน้า ฟุ่งเป้าไปที่ข่าวการเมืองข่าวเศรษฐกิจเป็นหลัก และมองเห็นว่าข่าวอาชญากรรมทั่วๆ ไป คือประเด็นรองของความสนใจ ทำให้หนังสือพิมพ์แนวหน้าต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอข่าว เพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว พร้อมทั้งเพิ่มคอลัมน์ “แนวหน้าโลกธุรกิจ” เพื่อรายงานข่าวและบทวิเคราะห์เจาะลึกทางด้านเศรษฐกิจ และยังขยายขอบข่ายเนื้อหาข่าวตลอดจนขยายฐานไปยังกลุ่มผู้อ่านในต่างจังหวัดเมืองใหญ่ โดยเริ่มเปิดศูนย์ข่าวภาคเหนือขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแห่งแรกเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2531 จากนั้นเปิดศูนย์ข่าวภาคอีสานที่จังหวัดขอนแก่น ตลอดจนศูนย์ข่าวภาคใต้ และภาคชายฝั่งทะเลตะวันออก ตามลำดับ

นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์แนวหน้า ยังถือเป็นหนังสือพิมพ์รายวันฉบับแรก ที่นำเสนอข่าวโลกธุรกิจ ในคอลัมน์ “แนวหน้าโลกธุรกิจ” ด้วยการนำเสนอข่าวเศรษฐกิจถึง 4 หน้า เต็ม ในหน้า 5-8 ซึ่งจะมีบทความและบทวิเคราะห์เจาะลึกที่สำคัญ เพื่อเพิ่มความรู้ให้กับผู้อ่าน ลักษณะความเป็นหนึ่งเริ่มแรกนี้เองทำให้หนังสือพิมพ์ฉบับอื่นได้นำเสนอข่าวยุทธศาสตร์ เช่นเดียวกันทุกฉบับ ในปัจจุบัน “แนวหน้าโลกธุรกิจ” ได้มีการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการนำเสนอข่าวในเชิงลึกและเชิงวิเคราะห์ ทำให้ผู้อ่านสามารถนำข้อมูลไปสู่การตัดสินใจในการทำธุรกิจได้อย่างแม่นยำท่ามกลางกระแสความผันผวนต่อปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจไทย

2) นโยบายและกลุ่มเป้าหมายของหนังสือพิมพ์แนวหน้า

หนังสือพิมพ์แนวหน้ามีบทบาทอย่างมากในการนำเสนอข่าวการเมือง เพื่อให้สังคมรับทราบ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือในการกดดันการทำงานของรัฐบาลที่ได้ผล ซึ่งได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมจากมูลนิธิอิศรา อมันตกุล หรือ รางวัล “พูลิตเซอร์” เมืองไทย เมื่อปี พ.ศ. 2529 จากข่าว การนำเข้าไม้ซุงเถื่อนจากพม่า จนนำไปสู่การลาออกจากรัฐมนตรีของนายรัตน์ โอสถานุเคราะห์ และปี พ.ศ. 2531 ด้วยข่าว “ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์” โดยมีการติดตามข้อเท็จจริงอย่างเข้มข้น จนนำไปสู่การเรียกร้องอย่างกว้างขวาง กระทั่งสหรัฐอเมริกา ยอมคืนโบราณวัตถุล้ำค่าชิ้นนี้กลับคืนมาเป็นที่ชื่นชมของคนไทยทั่วประเทศ

อย่างไรก็ตามความ “เข้มข้น” และ “ซัน” ของ “แนวหน้า” ไม่ได้มีเพียงเฉพาะการนำเสนอผ่านเนื้อหาข่าวเท่านั้น แต่ยังมี การนำเสนอผ่านบทความและบทวิเคราะห์โดยคอลัมนิสต์ต่างๆ อาทิ คอลัมน์ “น.ต.ประสงค์พุด” โดย น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ คอลัมน์ “กวนน้ำให้ใส” โดย “สารส้ม” คอลัมน์ “กวนใจให้สะอาด” โดย “ตาไปเป่าปี” คอลัมน์ “ขอคิดด้วยคน” โดย อ.เจิมศักดิ์ ปิ่น

ทอง และ คอลัมน์ “เส้นใต้บรรทัด” โดย “จิตรกร บุชบา” ซึ่งได้รับความยอมรับและเชื่อถือจากประชาชนอย่างแพร่หลายในทุกวันนี้

หนังสือพิมพ์ “แนวหน้า” ยังคงยึดมั่นในการรายงานข่าวที่เป็นจริงที่เน้นความเที่ยงพร้อมทางด้านเนื้อหาทุกแง่มุมให้แก่ผู้อ่าน โดยเน้นจุดเด่นอยู่ที่การเจาะลึกข่าวและการเลือกสรรบทความที่มีคุณค่าจากนักเขียนที่มีประสบการณ์ ทั้งในกลุ่มวิชาการ อดีตข้าราชการประจำ นักการเมือง นักธุรกิจ ที่เสนอข้อคิดที่เป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติเป็นสำคัญ

โดยสรุปหนังสือพิมพ์แนวหน้า มีนโยบายการนำเสนอข่าวดังต่อไปนี้

- 1) เสนอข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงด้วยความยุติธรรม
- 2) วิเคราะห์เจาะลึกประเด็นข่าวอย่างตรงไปตรงมาและเป็นกลาง
- 3) เป็นปากเสียงแก่ประชาชน
- 4) คำนิ่งและตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติเป็นสำคัญ
- 5) ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมเพื่อสาธารณชน และสังคม

4.1.2 หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์

- 1) ความเป็นมาของหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์

หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ เป็นหนังสือพิมพ์ในเครือหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ เกิดขึ้นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2545 เนื่องจากบริษัทมีความต้องการในการผลิตและจำหน่ายหนังสือพิมพ์ธุรกิจรายวันฉบับภาษาไทยฉบับใหม่ โดยเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2546 บริษัทได้เปิดตัวหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยฉบับใหม่ภายใต้ชื่อว่า “โพสต์ทูเดย์” ซึ่งเป็นการนำเสนอหนังสือพิมพ์ธุรกิจรายวันที่มีรูปแบบที่เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อรองรับกลุ่มผู้อ่านทั้งผู้อ่านโดยทั่วไป และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะด้านธุรกิจ ซึ่งถือได้ว่าเพียงดำเนินงานมาเป็นปีที่ 2 ก็สามารถติดอันดับเป็นหนังสือพิมพ์ที่มียอดผู้อ่านมากที่สุด 1 ใน 10 อันดับแรก

ในปี พ.ศ. 2550 บริษัทได้เริ่มดำเนินการผลิตรายการโทรทัศน์และกระจายเสียงทางวิทยุ ตามเป้าหมายทางกลยุทธ์ในการขยายช่องทางในการกระจายข่าวไปยังสื่อชนิดอื่นๆ ทำให้ข่าวโพสต์ทูเดย์ ซึ่งเป็นรายการข่าวภาคภาษาไทยทางโทรทัศน์ความยาว 2 ชั่วโมง เริ่มแพร่ภาพผ่านระบบโทรทัศน์ดาวเทียมชนิด C-band เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 ทางช่อง Next Step ผู้ชมโทรทัศน์ดาวเทียมส่วนใหญ่อาศัยอยู่นอกกรุงเทพฯ และการแพร่ภาพผ่านระบบดาวเทียมนี้ยังเข้าถึงผู้ชมโทรทัศน์เคเบิลแบบเสียเงินในส่วนภูมิภาคอีกด้วย โดยทั้ง 2 ช่องทางนี้รวมกันสามารถเข้าถึงผู้ชมประมาณ 5 ล้านครัวเรือน นอกเหนือไปจากการขยายช่องทางในการกระจายข่าวแล้ว รายการโทรทัศน์ยังช่วยเสริมการประชาสัมพันธ์หนังสือพิมพ์ของบริษัทไปพร้อมๆ กัน และยังก่อให้เกิดรายได้จากการโฆษณาทางโทรทัศน์ รวมไปถึงช่วยเพิ่มยอดขาย

โฆษณาให้กับหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ อีกด้วย เพราะเป็นการขายโฆษณาร่วมกันระหว่างสื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์

2) นโยบายและกลุ่มเป้าหมายของหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์

หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ยังคงประสบความสำเร็จทั้งในแง่ของธุรกิจ ยอดจำหน่าย และการได้รับการยอมรับอย่างสูงในกลุ่มผู้อ่าน โดยสิ่งที่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงอย่างไม่หยุดนิ่ง อาทิ หนังสือพิมพ์ฉบับวันเสาร์ ที่เพิ่มเช็ทซ์ใหม่ ๆ เพื่อความหลากหลาย ได้แก่ โพสต์ทูเดย์สุดสัปดาห์ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองเชิงวิเคราะห์ และรายงานที่น่าสนใจ นอกจากนี้ บริษัทยังมีเว็บไซต์ข่าวภาษาไทย คือ โพสต์ทูเดย์ออนไลน์ (www.posttoday.com) ซึ่งเน้นการนำเสนอข่าวภาษาไทยในด้านสังคมและชุมชนธุรกิจของไทย ตลอดจนครอบคลุมไปถึงข่าวด่วนและฟังก์ชัน RSS เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้อ่านยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์ของการค้าทางดิจิทัล คือ Digital Front Page Printing (www.bangkokpost.com/digitalfrontpage) ผู้อ่านสามารถสั่งซื้อหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ บางกอกโพสต์ และโพสต์ทูเดย์ ฉบับวันใดก็ได้ นับตั้งแต่ที่หนังสือพิมพ์เริ่มตีพิมพ์เป็นฉบับแรก โดยจะพิมพ์ลงบนกระดาษคุณภาพดี ใส่กรอบ และบริการจัดส่งให้ถึงมือลูกค้า ลูกค้ากลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นบุคคลทั่วไป โรงแรม ร้านอาหาร ฯลฯ ที่ต้องการหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่งแบบดิจิทัล เพื่อเป็นของขวัญให้กับเพื่อนและลูกค้าในวันเกิด หรือในโอกาสพิเศษต่างๆ

การผลิตรายการที่น่าสนใจของโพสต์ทูเดย์ มีดังนี้

- 1) “โพสต์ทูเดย์ ทอล์ค” เป็นรายการวิเคราะห์เจาะลึกการเมืองและเศรษฐกิจ
- 2) “สุรนนท์วันนี้” เป็นรายการที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับธุรกิจทั้งในด้านข่าวการให้แง่คิด ภาพจำลอง และทฤษฎีทางธุรกิจ
- 3) “เจาะข่าว เล่าความ” นำเสนอข่าวและวิเคราะห์ข่าว โดยผู้วิเคราะห์ข่าวรับเชิญจาก โพสต์ทูเดย์ และบางกอกโพสต์
- 4) “Postscript รู้จริง รู้ทัน” ในรูปแบบการคุยข่าวประจำวัน โดยมีแขกรับเชิญมาพูดคุยเนื้อหาในประเด็นสำคัญๆ ทางด้านธุรกิจและสังคม

หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ ยังคงรักษาตำแหน่งผู้นำตลาดหนังสือพิมพ์ธุรกิจและเศรษฐกิจในประเทศไทย พร้อมด้วยพัฒนาการสำคัญโดยการเข้าร่วมผลิตข่าวกับสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 โดยจัดตั้งบริษัทโพสต์ นิวส์ จำกัด ขึ้นเป็นบริษัทย่อยเพื่อดำเนินการ ส่วนเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ได้มีการปรับเปลี่ยนให้มีการวิเคราะห์เจาะลึกมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงบุคลิกของโพสต์ทูเดย์ที่ทำข่าวให้ง่ายต่อการเข้าใจอันนำไปสู่การเสนอข่าวด้วยกราฟิกมากยิ่งขึ้น

4.2 กฎหมายนิรโทษกรรม

4.2.1 ลักษณะและนิยามของการนิรโทษกรรม

การนิรโทษกรรมในประเทศไทยเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งกระทำไปในรูปแบบของพระราชบัญญัติ ทั้งนี้เนื่องจากการนิรโทษกรรมมีผลย้อนหลังไม่ให้กฎหมายฉบับหนึ่งหรือหลายฉบับใช้บังคับ ซึ่งขณะที่เรากระทำขึ้นนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายฉบับนั้นๆ

โดยปกติการนิรโทษกรรมเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ต้องการให้สังคมลืมการกระทำ ความผิดที่มีมาแล้ว เสมือนหนึ่งมิได้มีความผิดเกิดขึ้นเลย หากจำแนกวัตถุประสงค์ของการนิรโทษกรรมในประเทศไทยพอจำแนกได้ 2 ประการ คือ

1) เพื่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ ซึ่งกรณีนี้เกี่ยวพันกับการปฏิวัติหรือรัฐประหารและการกระทำความผิดทางการเมืองในกรณีต่างๆ โดยกฎหมายนิรโทษกรรมจะช่วยบรรเทาความพยายามตำหนิระหว่างคนในชาติและหันมาปรองดองกันร่วมมือกันทำงานเพื่อประเทศชาติต่อไป

2) เพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมายในภายหน้า โดยการนิรโทษกรรมจะลบล้างความผิดที่กระทำขึ้นก่อนนั้นและให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้เริ่มต้นการทำความผิดที่ถูกต้อง เช่น พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการยกเว้นความผิดหรือการยกโทษให้ผู้ขาดหนี้ราชการ หรือประมวลรัษฎากร หรือพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน เป็นต้น

ซึ่งตามความเข้าใจกันทั่วๆ ไปการนิรโทษกรรมเป็นการลบล้าง (Oblivion) ความผิดโดยการลบล้างความทรงจำเกี่ยวกับการกระทำความผิดและมีผลย้อนหลังไปโดยถือว่าไม่ได้กระทำความผิดนั้น ซึ่งเป็นผลให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากการกระทำความผิด กรณีที่มีคำพิพากษาจะถูกลบล้างไปด้วย ความเข้าใจดังกล่าวนี้เท่ากับว่าการนิรโทษกรรมมีผลถึงขนาดให้การกระทำที่เป็นความผิดไม่เป็นความผิดหรือเป็นการยกเว้นความผิดให้แก่ผู้กระทำความผิดนั้น

4.2.2 ร่างกฎหมายนิรโทษกรรมเหมาเข่งหรือนิรโทษกรรมสุดซอย

“นิรโทษกรรมเหมาเข่ง” หรือ “นิรโทษกรรมฉบับสุดซอย” มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน” โดย “ร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม” เป็นจุดพลิกผันสำคัญอันนำไปสู่การประกาศยุบสภาของ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2556 อันเนื่องมาจากกระแสต่อต้าน “ร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม” ที่เสนอโดยนายวรชัย เหมะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ พรรคเพื่อไทย และคณะ เนื่องมาจากร่าง พ.ร.บ. ที่นำเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในวาระที่ 2 นั้น เป็นร่างที่คณะกรรมการเสียงข้างมากได้แก้ไขเนื้อหาจากร่าง พ.ร.บ.

ฉบับเดิมของนายวรชัย เหมะ ที่มีวัตถุประสงค์ต้องการนิรโทษกรรมผู้ต้องขังจากคดีเผาศาลากลางจังหวัดจากเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองในปี 2553ร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ประกอบด้วย 7 มาตรา คณะกรรมาธิการเสียงส่วนใหญ่เป็นฝ่ายรัฐบาลได้แก้ไขมาตรา 3 และมาตรา 4 ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวให้มีผลนิรโทษกรรมครอบคลุมหลายฝ่าย ทั้ง “ฝ่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และฝ่ายแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.)” ที่สำคัญยังรวมถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และนายสุเทพ เทือกสุบรรณ” ซึ่งกรณีหลังนี้ทำให้เกิดเสียงคัดค้านจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นญาติผู้สูญเสียจากเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองปี 2553 พรรคฝ่ายค้าน องค์กรฮิวแมนไรท์วอทช์ รวมทั้งแกนนำ นปช. และกลุ่มคนเสื้อแดง ซึ่งเท่ากับเป็นการนิรโทษกรรมให้แก่คดีอาญา “ฆ่า-เผา” และ “ผู้ทุจริตคอร์รัปชัน” ด้วย

กล่าวโดยสรุป หากพิจารณาในแง่ดีของ พ.ร.บ.นิรโทษกรรม คือ การให้อภัยซึ่งกันและกัน ให้โอกาสผู้ที่เคยทำผิดพลาดได้กลับคืนสู่สังคม โดยการกระทำผิดติดตัว จะถูกยกเลิกไปโดยปริยาย และสามารถเรียกคืนสิทธิส่วนบุคคลกลับคืนมาได้ เช่น สิทธิการเลือกตั้ง สิทธิที่จะเข้ารับราชการ เป็นต้น แต่ในทางตรงกันข้าม หากมองในแง่ลบ พ.ร.บ.นิรโทษกรรม อาจเป็นการสร้างบรรทัดฐานที่ไม่ดีให้แก่สังคม เพราะอาจจะทำให้คนมีอำนาจไม่เกรงกลัวกฎหมาย หากตัวเองหรือพวกพ้องกระทำผิด ก็สามารถออกกฎหมายนิรโทษกรรมการลบล้างความผิดทุกอย่างได้ ซึ่งเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประชาชนทั้งประเทศและผู้ที่มีความเสียหายหลายกลุ่มออกมาคัดค้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรม เพราะถ้า พ.ร.บ.นิรโทษกรรมผ่านจะไม่ได้รับความเป็นธรรมเลยแม้แต่น้อย

4.3 บทบาทของสื่อออนไลน์ในทางการเมือง

การสื่อสารมวลชนมีบทบาทในทางการเมือง โดยเราสามารถพิจารณาได้นับตั้งแต่ช่วงที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา กระบวนการสื่อสารมวลชนยิ่งเข้ามามีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ชัดเจน

ในยุคสังคมข่าวสาร เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น คอมพิวเตอร์กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่เข้ามามีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้คน โดยเฉพาะเมื่อเกิดเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลเสมือนย่อโลกไว้บนหน้าจอคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือ ส่งผลให้สื่อมวลชนหลายประเภทต้องหันมาปรับตัวและให้ความสำคัญกับสื่อออนไลน์มากขึ้น เพื่อขยายฐานผู้ใช้ และเพิ่มโอกาสในการเข้าถึง รวมไปถึงธุรกิจหนังสือพิมพ์ที่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาจาก “หนังสือพิมพ์กระดาษ” ไปสู่การเป็น “หนังสือพิมพ์ออนไลน์”

หนังสือพิมพ์ออนไลน์ในประเทศไทย เกิดขึ้นจากกระแสความนิยมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจากต่างประเทศ เนื่องจากความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ได้ทั้งข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวพร้อมเสียง ช่วยลดข้อด้อยของหนังสือพิมพ์ได้เป็นอย่างดี ประกอบกับปัญหาเดียวกันกับที่องค์กรหนังสือพิมพ์ทั่วโลกประสบ คือ ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ในเดือนมีนาคม 2539 หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ได้เริ่มให้บริการหนังสือพิมพ์ในรูปแบบออนไลน์ นับเป็นหนังสือพิมพ์ออนไลน์ฉบับแรกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และได้มีหนังสือพิมพ์อื่นทยอยปรับตัวให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ผู้บริโภคในรูปแบบหนังสือพิมพ์ออนไลน์ตามมา ซึ่งจากลักษณะเฉพาะของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ สามารถจำแนกเนื้อหาได้ดังนี้

1) รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ (Interactively Model) เช่น การคลิกเมาส์ไปยังหัวข้อข่าว เพื่อเรียกอ่านข้อมูลเพิ่มเติม หรือการร่วมแสดงความคิดเห็นผ่านแบบสำรวจความคิดเห็น (Online Poll) หรือการส่งอีเมล (E-mail) ให้กองบรรณาธิการ เป็นต้น

2) การผสมผสานของสื่อผสม (Multimedia Model) คือการนำเสนอเนื้อหาทั้งในรูปแบบของข้อมูล ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว หรือเสียง เช่น การนำเสนอวิทยุเนชั่นบนเว็บไซต์ของหนังสือเดอะเนชั่น หรือการนำเสนอภาพเคลื่อนไหววีดิโอข่าวขึ้นเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์คมชัดลึก

3) ความเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ (Continuous Change) เป็นคุณลักษณะสำคัญของหนังสือพิมพ์ ที่ดึงดูดให้ผู้อ่านติดตามอ่านข่าวสารอยู่เป็นประจำ เช่น เว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการมีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ทุกชั่วโมง

4) การใช้งานง่าย (Ease of Navigation) คือความง่ายในการเข้าถึงข้อมูลบนเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ เมื่อต้องใช้งานร่วมกับโปรแกรมเบราว์เซอร์ เช่น มีไอคอนหน้าจอแรก หรือไอคอนหมวดหมู่ข่าวต่างๆ อยู่ทางด้านข้าง เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้อ่านสามารถกดอ่านข่าวในหัวข้อต่อไปได้ โดยไม่ต้องย้อนกลับมาที่หน้าจอแรก การอำนวยความสะดวกในการอ่านจะช่วยทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความงุนงงและสับสนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้เลือกศึกษาหนังสือพิมพ์ออนไลน์ 2 กรณีศึกษา ได้แก่ หนังสือพิมพ์ออนไลน์โพสต์ทูเดย์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์แนวหน้า ซึ่งเป็นการศึกษาบทบาทในการเป็นสื่อกลางในการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม โดยจำแนกผลการศึกษา ดังนี้

4.3.1 การนำเสนอเหตุผลและความจำเป็นของพ.ร.บ.นิรโทษกรรม

จากการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ออนไลน์โพสต์ทูเดย์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์แนวหน้า มีวิธีการนำเสนอเหตุผลและความจำเป็นในการตราพ.ร.บ.นิรโทษกรรมให้กับผู้บริโภคข่าว ให้ได้รับทราบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) วิธีการนำเสนอ

การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ทั้งสอง ส่วนใหญ่มักจะเป็นการนำเสนอด้วยข้อความและรูปภาพประกอบ โดยไม่มีเสียงหรือภาพเคลื่อนไหว ซึ่งข้อความหรือรูปภาพที่นำมาประกอบนั้นสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน เช่น รูปภาพของพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นต้น ทำให้ผู้อ่านสนใจและชวนติดตาม พร้อมทั้งมีการพาดหัวข่าวด้วยข้อความที่กระชับและสื่อความหมายถึงการนิรโทษกรรม รูปแบบนำเสนอให้มีความซับซ้อนน้อยที่สุด เนื่องจากต้องคำนึงถึงความรวดเร็วในการเปิดเข้ามาอ่านของผู้อ่าน ซึ่งหนังสือพิมพ์ออนไลน์ทั้งสองยังไม่มี ความพร้อมด้านทรัพยากรเหมือนองค์กรอื่น อย่างเช่น ผู้จัดการออนไลน์ เนชั่นแซนด์แมส คมชัดลึก เป็นต้น ที่มีข่าวเป็นภาพเคลื่อนไหวให้ผู้อ่านคลิกเลือกชมได้ ทั้งนี้

ทั้งนี้ จากการศึกษา พบว่า หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ออนไลน์จะมีการวิเคราะห์ข่าว เพื่อเป็นการนำเสนอข้อมูลให้ผู้อ่านได้ทราบประกอบด้วย ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับพ.ร.บ.นิรโทษกรรมซึ่งเป็นตัวแสดงที่สำคัญ เช่น การสัมภาษณ์พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์พิเศษกับหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ถึงจุดยืนแนวทางเรื่องนิรโทษกรรมสุดซอยที่ประเทศสิงคโปร์ ที่ว่า “เอาละเฮ้ย ได้เปรียบ เสียเปรียบ จบหมด ทุกอย่างเล็ก เริ่มต้นกันให้ถูกต้อง Set Zero หรือว่าจะทะเลาะกันอย่างไร ไม่ได้ ฎูไม่ไป หรือต่อยกันอย่างไร ฎูก็ไม่ไป” (โพสต์ทูเดย์ออนไลน์, 22 ตุลาคม 2556) พร้อมทั้ง มักจะปรากฏคำสำคัญที่เกี่ยวข้อง เช่น “ขั้นตอนการพิจารณากฎหมายนิรโทษกรรม” “การนิรโทษกรรม” เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้อ่านในกรณีที่น่าสนใจและต้องการค้นหาข่าวที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

สำหรับหนังสือพิมพ์ออนไลน์แนวหน้าจะมีการนำเสนอข่าวในคอลัมน์การเมือง โดยเฉพาะ โดยใช้ชื่อว่า “กวนน้ำให้ใส” ซึ่งมีการเสนอข่าวแบบตรงไปตรงมา และเกาะติดรายงานข่าวเกี่ยวกับนิรโทษกรรม พร้อมทั้ง มีการจัดหมวดหมู่ข่าวที่เกี่ยวข้องไว้สำหรับให้ผู้อ่านได้เลือกอ่านเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทั้งสองหนังสือพิมพ์ออนไลน์จะมีการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับกฎหมายนิรโทษกรรม แต่การนำเสนอ นั้น ยังคงเป็นการนำเสนอในรูปแบบข่าวรายวัน แม้จะมีการกล่าวถึงเหตุและผลของความจำเป็นในการใช้พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ซึ่งมีการสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหา แต่ทั้งนี้ยังขาดการให้ความรู้ในภาพรวม ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนผู้บริโภคข่าวสารมีความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์รวมทั้งเจตจำนงในการตรากฎหมายฉบับนี้มากยิ่งขึ้น เพราะหากไม่เข้าใจแล้วจะเป็นการง่ายต่อการสุมเสียงถูกล่อลวงให้ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองในที่สุด

2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับหนังสือพิมพ์

การที่หนังสือพิมพ์ออนไลน์จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่านอย่างไรนั้น ต้องมีการกำหนด ออกแบบไว้ตั้งแต่ตอนแรก จากการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ออนไลน์แนวหน้ามีการเปิดช่องทางในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่าน โดยกำหนดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่านในลักษณะการเปิด

กระตาดนสนทนนาให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อประเด็นนั้นๆ ซึ่งจะปรากฏอยู่ด้านล่างของข่าว ทั้งนี้ การแสดงความคิดเห็นต้องเป็นไปตามกฎกติกาของเว็บไซต์ การเขียนจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ไปยังบรรณาธิการเพื่อแนะนำหรือติชม และการสมัครเป็นสมาชิกเพื่อรับสิทธิประโยชน์ เช่น สามารถค้นหาข่าวย้อนหลังได้มากกว่าคนทั่วไป สามารถใช้ไดอารี่ออนไลน์ของทางเว็บไซต์ได้ และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่ทางเว็บจัดขึ้นได้ เป็นต้น โดยการเปิดเนื้อหาให้บุคคลมีการแสดงความคิดเห็นในแต่ละเรื่องทีละข่าวในหนังสือพิมพ์ออนไลน์นั้น ต้องเป็นไปตามการควบคุมและตั้งข้อกำหนดในการแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ออนไลน์แนวหน้า ดังนี้

(1) กรุณาใช้ถ้อยคำที่สุภาพ เหมาะสม ไม่ใช้ถ้อยคำหยาบคาย ดูหมิ่น ส่อเสียดให้ร้ายผู้อื่น สร้างความแตกแยกในสังคม งดการใช้ถ้อยคำที่ดูหมิ่นหรือยุยงให้เกิดขงสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

(2) หากพบข้อความที่ไม่เหมาะสม สามารถแจ้งได้ที่อีเมล online@naewna.com โดยทีมงานและผู้จัดทำเว็บไซต์ www.naewna.com ขอสงวนสิทธิในการลบความคิดเห็นที่พิจารณาแล้วว่าไม่เหมาะสม โดยไม่ต้องชี้แจงเหตุผลใดๆ ทุกกรณี

(3) ขอบเขตความรับผิดชอบของทีมงานและผู้ดำเนินการจัดทำเว็บไซต์ อยู่ที่เนื้อหาข่าวสารที่นำเสนอเท่านั้น หากมีข้อความหรือความคิดเห็นใดที่ขัดต่อข้อ 1 ถือว่าเป็นกระทำนอกเหนือเจตนาของทีมงานและผู้ดำเนินการจัดทำเว็บไซต์ และไม่เป็นเหตุอันต้องรับผิดชอบทางกฎหมายในทุกกรณีในการแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ในทางตรงกันข้ามหนังสือพิมพ์ออนไลน์โพสต์ทูเดย์ไม่ได้เปิดช่องทางให้ผู้อ่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์โดยตรง แต่ถึงกระนั้นก็ตามหนังสือพิมพ์ออนไลน์โพสต์ทูเดย์ก็มีความเชื่อมั่นในการนำเสนอข่าวสารของตนเอง ดังที่ผู้ดูแลเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์โพสต์ทูเดย์ กล่าวคือ

หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ออนไลน์มีข้อกำหนดและเงื่อนไขการใช้บริการ โดยมีข้อกำหนดว่าจะไม่ทำซ้ำ จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ ดัดแปลง ตาวันโหลด อัปโหลด แสดงข้อความ เผยแพร่ และทำให้ปรากฏต่อสาธารณชนซึ่งข้อความ ข้อมูล ข่าวสาร เนื้อหา ไม่แสดงความคิดเห็น เผยแพร่เนื้อหาที่เป็นการหมิ่นประมาท ดูหมิ่น ลามก อนาจาร หยาบคาย ให้ร้าย เป็นเท็จ ยุยง ไม่เหมาะสม หรือไม่ชอบด้วย กฎหมาย หรือดำเนินการให้มีการเชื่อมโยง (Links) ไปยังเว็บไซต์หรือบริการอื่นที่น่าไปสู่อเนื้อหาที่มีลักษณะดังกล่าว ไม่แสดงความคิดเห็น หรือเผยแพร่เนื้อหาในลักษณะข่มขู่ กลั่นแกล้ง หรือโจมตีผู้อื่น รวมทั้งไม่แสดงความคิดเห็น หรือกระทำการในลักษณะของการเป็นผู้ดำเนินการหรือดูแลเว็บไซต์ และไม่แสดงความคิดเห็น และเผยแพร่เนื้อหา

เกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์และราชวงศ์ของประเทศไทยหรือของประเทศอื่น และไม่แสดงโพสต์ หรือเผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา เชื้อชาติ เพศ รสนิยมทางเพศ อายุ การเมือง หรือปมด้อยของบุคคลใด หรืออาจก่อให้เกิดความวุ่นวาย การแบ่งแยก ความขัดแย้ง และท่านจะไม่โพสต์ข้อความแสดงความคิดเห็นละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาหรือสิทธิใดๆ ของบุคคลอื่น ตามที่กฎหมายกำหนดไม่ว่าโดยวิธีการใด (นามสมมติ 6, 2559)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหนังสือพิมพ์ออนไลน์ทั้งสององค์กรจะเปิดช่องทางในการแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านที่แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่ถือว่าเป็นช่องทางในการบอกต่อข่าวสารที่ทำให้ข่าวสารนั้นมีการเผยแพร่อย่างรวดเร็ว ได้แก่ การแชร์ข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้ใช้ เช่น Facebook Twitter และแอปพลิเคชันไลน์ (Line) เป็นต้น โดยผู้อ่านสามารถแชร์ข่าวที่ตนอ่านได้ทันที จากไอคอนเครื่องหมายของสังคมออนไลน์ประเภทนั้น ซึ่งปรากฏอยู่ด้านล่างข่าวที่มีการนำเสนอ และเมื่อผู้อ่านแชร์ข้อมูลข่าวนั้นจะปรากฏรูปภาพพร้อมการพาดหัวข่าวทางหน้าเว็บเพจของผู้ใช้ ทั้งนี้ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วและการบริโภคข่าวสารที่ขาดวิจารณญาณเป็นผลทำให้เกิดปรากฏการณ์อินเทอร์เน็ตมีในการสื่อสารในการเมืองไทยตามมาอย่างขาดการควบคุม กล่าวคือ รากฐานของสังคมประชาธิปไตย “ความคิดเห็นสาธารณะ” จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนมาพบปะกันในเวทีสาธารณะ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างอิสระเสรี มีเหตุผล และมีจิตใจที่วิพากษ์ต่อการทำของรัฐ นี่คือรูปแบบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Habermas, 1970)

จากการศึกษา พบว่า หนังสือพิมพ์ออนไลน์ทั้งสอง มีลักษณะการเชื่อมโยงข่าวกับแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข่าวนั้นๆ บนหนังสือพิมพ์ออนไลน์ จะอยู่ในรูปแบบของข่าวอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือข่าวอื่นๆ ในหมวด ซึ่งเป็นข่าวในประเด็นเดียวกันที่นำเสนอมาก่อน หรือมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประเด็นที่นำเสนอ นอกจากนี้ พบว่า จุดเด่นของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ได้แก่ การบริการสืบค้นข้อมูลข่าวย้อนหลัง ซึ่งถือเป็นจุดขายของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ทุกฉบับในปัจจุบัน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ออนไลน์ทั้งสองที่นำมาเป็นกรณีศึกษา ซึ่งจะมีลูกเล่นเปิดบริการให้ผู้อ่านสามารถอ่านข่าวย้อนหลังได้โดยมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป สำหรับหนังสือพิมพ์ออนไลน์โพสต์ทูเดย์นั้นสามารถค้นข้อมูลข่าวย้อนหลังได้ตั้งแต่ 1 วันไปจนถึง 60 วันย้อนหลัง และหนังสือพิมพ์ออนไลน์แนวหน้า สามารถค้นข้อมูลข่าวย้อนหลังได้ตั้งแต่ 1 วันไปจนถึง 90 วันย้อนหลัง สำหรับหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ออนไลน์จะมีช่องทางไว้ให้กับผู้อ่านค้นหาสำหรับคำสำคัญและจะปรากฏเฉพาะข่าวนั้น เช่น ค้นหาคำว่า “นิรโทษกรรม” เป็นต้น และการบริการส่งข่าวต่อ เป็นการอำนวยความสะดวกสบายกับผู้อ่าน ซึ่งในปัจจุบันบริการส่งข่าวต่อถือเป็นบริการพื้นฐานที่หนังสือพิมพ์ออนไลน์ทุกฉบับมี เป็นบริการที่ผู้อ่านสามารถส่งข่าวต่อไปยังผู้อื่นได้ สำหรับหนังสือพิมพ์ออนไลน์ทั้งสองก็เช่นกัน โดยผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผู้รับไม่ต้อง

เข้ามาอ่านในเว็บไซต์ สามารถอ่านเนื้อหาอย่างย่อได้จากจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ที่ได้รับ หรืออ่านเนื้อหาแบบเต็มได้จากลิงค์ที่แนบมากับจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ยังสามารถพิมพ์เนื้อหาที่สนใจได้สะดวก โดยไม่ต้องพิมพ์ทั้งหน้าเว็บที่มีรูปหรือความคิดเห็นที่ไม่ต้องการ มีเฉพาะเนื้อหาของข่าวออกมาเท่านั้น

สำหรับการศึกษาบทบาทของสื่อในด้านการเผยแพร่ข่าวสารกระบวนการกำหนดพ.ร.บ. นิรโทษกรรม มุ่งศึกษาใน 2 ประเด็นที่สำคัญ คือ บทบาทการเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบทางการเมืองและบทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง โดยมีรายละเอียดการศึกษา ดังนี้

บทบาทการเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบทางการเมือง ถือเป็นบทบาทที่สำคัญของสื่อมวลชนในการแสดงออกทางการเมืองตามทฤษฎีเสรีนิยม เพราะการแสดงออกในบทบาทด้านนี้จะเป็นตัววัดว่า เป็นการเปิดกว้างในการให้เสรีภาพกับสื่อมวลชน ที่ถือว่าเป็นการให้เสรีภาพของคนทุกกลุ่มในสังคมและการเมืองในสมัยที่รัฐบาลมาจากการปฏิบัติ รัฐประหาร หรือมาจากการมีฐานอำนาจทางการเมืองทหารหนุนหลัง จะพบบทบาทนี้ของสื่อมวลชนไม่มากนักหรือทำไม่ได้ไม่เต็มบทบาท อย่างเช่นสมัยของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีข่าวการคัดค้านการที่รัฐบาลพาประชาชน 18 ล้านคนเข้าร่วมสงครามเกาหลี

จากการศึกษาพบว่าหนังสือพิมพ์ออนไลน์ทั้ง 2 องค์กร มีการทำหน้าที่ในการตรวจสอบทางการเมืองในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดพ.ร.บ. นิรโทษกรรม โดยมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ออนไลน์ได้มีการนำเสนอข่าวอธิบายขั้นตอนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) นิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมืองการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ภายหลังสภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบแล้วจะเป็นหน้าที่ของวุฒิสภา อย่างชัดเจนทั้ง 3 วาระ และได้อธิบายเพิ่มเติมสำหรับกรณีการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าร่างพ.ร.บ.ใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่นั้นในมาตรา 154 ได้อธิบายแนวทางคำวินิจฉัยของศาลเอาไว้ 3 แนวทางด้วยกัน (โพสต์ทูเดย์ออนไลน์, 1 พฤศจิกายน 2556) กล่าวคือ

แนวทางที่ 1 ให้ร่างพ.ร.บ.ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในแนวทางนี้หมายความว่าศาลเห็นว่าถ้อยคำในร่างพ.ร.บ. และการตราร่างพ.ร.บ. ไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ จากนั้นนายกฯ จะสามารถนำขึ้นทูลเกล้าฯได้ต่อไป แนวทางที่ 2 ให้ร่างพ.ร.บ. ตกไปทั้งฉบับ กล่าวคือ ถ้าศาลเห็นว่าร่างพ.ร.บ. มีข้อความขัดและตราขึ้นไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญโดยข้อความนั้นเป็นสาระสำคัญของร่างพ.ร.บ. ต้องถือว่าร่างพ.ร.บ. นั้นทั้งฉบับเป็นอันตกไป แนวทางที่ 3 ให้ร่างพ.ร.บ. ตกไปบางส่วน หมายความว่า ถ้าศาลเห็นว่าถ้อยคำบางประการขัด

หรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแต่ข้อความนั้นไม่ได้เป็นสาระสำคัญของร่างพ.ร.บ. ศาลจะวินิจฉัยเป็นการเฉพาะว่าให้เฉพาะข้อความดังกล่าวที่ขัดกับรัฐธรรมนูญตกไป

นอกจากนี้ยังได้มีการนำเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมจากนักวิชาการอื่น ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มข้อมูลและทางเลือกในการตัดสินใจให้ผู้อ่าน เช่น ความคิดเห็นของเครือข่ายนักวิชาการเพื่อประชาธิปไตย กล่าวว่า นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยทั่วประเทศร่วมออกแถลงการณ์แสดงจุดยืนคัดค้านร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม ซึ่งนำหายนะมาสู่สังคมไทย (โพสต์ทูเดย์ออนไลน์, 30 ตุลาคม 2556) พร้อมทั้งได้รายงานสถานการณ์การพิจารณาร่างกฎหมายพ.ร.บ.นิรโทษกรรมอย่างตามติดเป็นระยะๆ ดังผลการรายงานการลงมติเสียงในวาระที่ 3 วุฒิสภามีมติเอกฉันท์ 141 เสียงคว่ำร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม ส่งคืนสภาผู้แทนราษฎร (โพสต์ทูเดย์ออนไลน์, 11 พฤศจิกายน 2556)

ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ออนไลน์แนวหน้า กล่าวคือ หลังจากสภาผู้แทนราษฎรมีมติผ่านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม วาระ 2 และ 3 ท่ามกลางบรรยากาศความวุ่นวายโดยกรมการโยนยันแก้ไขรายละเอียดให้ครอบคลุมทุกฝ่าย เพื่อแก้ปัญหาบ้านเมืองขณะที่ฝ่ายค้านไม่เห็นด้วยเพราะขัดหลักการ ซึ่งขั้นตอนต่อไปหลังจากนี้สภาผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ต่อวุฒิสภา (แนวหน้าออนไลน์, 11 พฤศจิกายน 2556) พร้อมทั้งมีการรายงานความคืบหน้าในการพิจารณาร่างกฎหมายพ.ร.บ.นิรโทษกรรมเช่นกันกับหนังสือพิมพ์ออนไลน์โพสต์ทูเดย์

ดังนั้นจะเห็นว่า การแสดงบทบาทการเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบทางการเมืองในการเสนอข่าวเกี่ยวกับการพิจารณากฎหมายพ.ร.บ.นิรโทษกรรมของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ทั้ง 2 องค์กร ต่างนำเสนอข่าวไปในทิศทางเดียวกัน และนอกจากบทบาทในการนำเสนอข่าวแล้วยังมีการให้องค์ความรู้แก่ผู้อ่านเพิ่มเติม ได้แก่

- 1) ทำให้ประชาชนได้รับรู้ว่าในขณะที่กำลังเกิดอะไรขึ้นในสังคมด้วยการตรวจตรา (Surveillance) หรือการแจ้งเหตุ (Monitoring)
- 2) การให้การศึกษแก่ประชาชนถึงความหมาย และความสำคัญของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น
- 3) การเสนอประเด็นทางด้านนโยบายเพื่อให้มีการถกเถียง แลกเปลี่ยนทางการเมือง หรือแสดงความคิดเห็นสาธารณะ โดยเฉพาะต้องเปิดโอกาสต่อความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีประชาธิปไตย
- 4) การตรวจสอบรัฐบาล และสถาบันทางการเมืองทั้งหลายให้ดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

5) เป็นช่องทางสำหรับสนับสนุนความคิดเห็นทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง ต้องการช่องทางในการนำเสนอนโยบาย หรือโครงการต่าง ๆ ไปสู่การรับรู้ของประชาชน

6) สื่อมวลชนทำหน้าที่สอน หรือให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ ให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประชาชนจะได้ตัดสินใจในการเลือกตั้ง หรือเป็นช่องทางอิสระในการสื่อสารทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายในสังคม

7) สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการจุดประเด็น ให้ประชาชนต่อต้านการใช้อำนาจในทางที่ผิดของผู้บริหารประเทศ หรือวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานที่ไม่เหมาะสม หรือไร้ประสิทธิภาพในทางการเมือง การสื่อสารมวลชนมีส่วนช่วยดำรงไว้ซึ่งค่านิยมของมวลชน และทำให้กลุ่มการเมืองสามารถถ่วงอำนาจทางการเมืองเอาไว้ แต่ก็ถูกติดตามตรวจสอบทุกฝีก้าว โดยกระบวนการสื่อสารมวลชน หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า สื่อสารมวลชนมีบทบาทอย่างสำคัญเป็นการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย

นอกจากนี้ สื่อยังมีบทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง เป็นบทบาทจากทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ยึดถือแนวคิดการเปิดเสรีภาพให้กับสื่อมวลชนอย่างเต็มที่ โดยมีการควบคุมดูแลโดยองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนและกลุ่มผู้รับสารในสังคมตามกฎหมายและรัฐธรรมนูญเท่านั้น บทบาทนี้ในแต่ละยุคสมัยของรัฐบาล ซึ่งมีที่มาแตกต่างกันจะมีลักษณะการจัดพื้นที่ในสื่อเพื่อนำเสนอในประเด็นที่แตกต่างกัน โดยยุคสมัยที่มีผู้นำมาจากอำนาจการรัฐประหาร ปฏิวัติ จะพบเห็นเพียงพื้นที่สื่อ ที่สอบถามแค่ความคิดเห็นด้านปากท้อง หรือเรื่องของการเมืองที่ห่างจากตัวฝ่ายบริหารที่กุมอำนาจ และจะไม่มีประเด็นทางการเมืองที่กระทบต่อผู้นำ ดังที่สื่อได้นำเสนอแนวความคิดของนักวิชาการ กล่าวคือ

11 นักวิชาการออกแถลงการณ์ค้านนิรโทษกรรม หวั่นสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่ผิด เสนอ 3 แนวทางเพื่อลดความขัดแย้ง ผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากการเยียวยาทางกฎหมายในครั้ง นี้ จะต้องมิใช่บุคคลในระดับผู้มีอำนาจสั่งการ ไม่ว่าจะเป็นการสั่งการภายใต้กลไกอำนาจรัฐ หรือการสั่งการมวลชนผู้ชุมนุม กล่าวให้ชัดกว่านั้น การพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม จะต้องยึดบนหลักสำคัญคือ (โพสต์ทูเดย์ออนไลน์, 15 สิงหาคม 2556)

ในภาพรวมจนถึงปัจจุบันนั้น บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมืองมีความแตกต่างในแต่ละยุคสมัยของรัฐบาล ซึ่งมีการให้เสรีภาพสื่อมวลชนที่แตกต่างกัน แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยทำให้ใคร กลุ่มใด ๆ เป็นเจ้าของสื่อ โดยเฉพาะสื่อสมัยใหม่และใช้ประโยชน์ได้ไม่มีขีดจำกัด นอกเหนือการที่จะควบคุมได้ดังอดีต ทำให้บทบาทนี้มีความหลากหลายมากขึ้น และบางครั้งก็ทำให้เกิดปัญหาต่อสังคมเช่นกัน เพราะคนบางกลุ่มใช้

ประโยชน์จากสื่อเพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือพวกพ้องตัวเอง มากกว่าที่จะมองความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหลัก (สมบุญ อุทัยเวียนกุล, 2545)

กล่าวโดยสรุป บทบาทของสื่อในทางการเมือง จากการศึกษพบว่า การแสดงบทบาทของสื่อออนไลน์แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ออนไลน์เป็นเครื่องมือสื่อสารสำคัญ เป็นการเพิ่มช่องทางหนึ่งในการแชร์ข้อมูลข่าวสารและสร้างการรับรู้ไปสู่คนจำนวนมากได้รวดเร็วและแรงกว่าสื่อปกติ อาจกล่าวได้ว่า การรับรู้ข่าวสารที่รวดเร็วรวมทั้งการส่งต่อข่าวสารที่รวดเร็วดังกล่าว อาจทำให้เกิดเป็นกระแสการรวมตัวของกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับนี้จำนวนมาก เพื่อแสดงออกถึงจุดยืนของตัวเอง พอนำมาใช้เป็นการสื่อสารในยุคของสื่อโซเชียลมีเดีย จึงเป็นการรวมกลุ่มของผู้ที่มีทัศนคติ ความคิดเห็น ไลฟ์สไตล์ (Lifestyle) และวิถีชีวิตที่คล้ายกัน หากเป็นภาษาทางการตลาดจะเรียกว่าเป็นกลุ่มเซกเมนต์ (Segment) เดียวกัน ซึ่งเมื่อมีคนในกลุ่มนำเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาแชร์ จะเกิดความสนใจและการตอบรับหรือทำตามจากคนในกลุ่มเดียวกันอย่างรวดเร็วและรุนแรง กลายเป็นกระแสไวรัล เพราะมีการแชร์ไปยังเครือข่ายในสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย ประกอบกับในกลุ่มที่เป็นแกนนำในการคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแบบสุดซอยเอง ก็มีการนำสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ไปใช้สื่อสาร จนสามารถระดมกลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งคุ้นเคยกับสื่อออนไลน์ดีให้เข้ามาร่วมชุมนุมจึงกลายเป็นอีกหนึ่งในปรากฏการณ์ที่เกิดจากการชุมนุมขัดค้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรม นอกจากนี้การแชร์ข่าวต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มของ “มีอบออนไลน์” เมื่อมีการสร้างข้อความที่เกี่ยวกับการคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมที่เป็นข้อความสั้นและกระชับออกมาต่อเนื่อง เปรียบแล้วก็เหมือนกับ “ข้อความในงานโฆษณา”

กล่าวได้ว่าช่องทางในการสื่อสารมีความสำคัญและจำเป็นในการส่งต่อข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการนำเสนอข่าวสารและระบบการเมืองของไทย เนื่องจากสื่อมวลชนทำหน้าที่ถ่ายทอดเหตุการณ์สำคัญไปสู่ประชาชนจำนวนมาก โดยที่ข่าวสารที่นำเสนอจากสื่อมวลชนนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติความรู้มุมมองรวมถึงพฤติกรรมของประชาชน จนเกิดความรู้สึกร่วมและเกิดการมีส่วนร่วมจากการสื่อสารนั่นเอง สื่อมวลชนจึงเป็นช่องทางที่มีความสำคัญ เป็นผู้ผลิตและส่งต่อข่าวสารทางการเมืองกระจายมายังผู้รับสารหรือประชาชน ซึ่งเป็นกระบวนการกล่อมเกลางานการเมืองโดยที่นอกจากข่าวทางการเมืองจะมีอิทธิพลต่อประชาชนยังส่งผลต่อความเป็นไปทางการเมืองในด้านต่างๆ จึงทำให้ทั้งนักการเมืองไทยและประชาชนผู้รับข่าวสารไม่สามารถละเลยความสำคัญของสื่อมวลชนที่นำเสนอข่าวสารทางการเมือง การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน ก็ถือได้ว่าทำให้ประชาชนมีโอกาสได้เรียนรู้ และทำความเข้าใจกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย จนอาจจะกล่าวได้ว่า ณ ปัจจุบัน ความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองของประชาชน เป็นผลจากการเรียนรู้ผ่านสื่อมวลชนมากกว่าการเรียนรู้โดยตรงจากสถาบันการศึกษาหรือจากช่องทางการสื่อสารอื่นๆ

4.4 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์

กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในสังคมยุคปัจจุบัน ประชาชนไม่ได้อยู่ในฐานะเป็นผู้รับสารฝ่ายเดียวอีกต่อไป เพราะประชาชนสามารถใช้ศักยภาพที่ตนมีในการแสดงออกถึงข้อเรียกร้อง ความต้องการ และความคิดเห็นทางการเมืองต่างๆ ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ซึ่งเป็นไปตามสิทธิ และเสรีภาพที่เขาพึงมีในบรรยากาศทางสังคมที่เป็นประชาธิปไตย อันเป็นสังคมเปิดที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือทางการสื่อสาร หรือแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองได้อย่างไม่จำกัด ฉะนั้นหน้าที่ที่สำคัญของสื่อมวลชนในสังคมประชาธิปไตย คือ การที่สื่อต้องเป็นตลาดเสรีทางความคิด โดยที่สื่อต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ สื่อต้องสะท้อนภาพของสังคมอย่างเที่ยงตรงปราศจากอคติ และที่สำคัญสื่อต้องเป็นผู้เฝ้าระวังภัยให้แก่สังคม คือ คอยเฝ้าดูความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับบ้านเมือง (วิภา อุตมจันทร์, 2544: 164-171)

ปัจจุบัน ประชาชนโดยทั่วไปต่างมีความกระตือรือร้นที่จะเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และเริ่มสนใจที่จะวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาบ้านเมืองมากยิ่งขึ้น ในด้านสื่อก็มีพัฒนาการไปด้วยเช่นกัน เห็นได้จากการมีรายการแนววิเคราะห์วิจารณ์เหตุการณ์บ้านเมืองเกิดขึ้นมากมายตามสื่อประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ นิตยสาร วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่อออนไลน์ (Internet) ทั่วไป โดยสื่อประเภทเหล่านี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้รับสารสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นได้ เห็นได้ชัดจากการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นผ่าน SMS Facebook Page รวมถึงในแหล่งข่าวออนไลน์ต่างๆ ได้อย่างอิสระ ลักษณะดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเผยแพร่ข่าวสาร และการแสดงออกในความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งมีได้ถูกจำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะในวงแคบอีกต่อไป ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารจึงเป็นตัวผลักดันทำให้เกิดช่องทางการสื่อสารที่เป็นอิสระมากกว่าในอดีต

การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ในครั้งนี้ ในส่วนของพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมุ่งศึกษาพฤติกรรมที่สำคัญใน 2 รูปแบบ ได้แก่ พฤติกรรมการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม และพฤติกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเด็นที่เกี่ยวข้อง อันเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ โดยมีผลการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

4.4.1 การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเกี่ยวกับร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม

หลักการพื้นฐานของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่สำคัญคือประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองให้มากที่สุดเท่าที่การเข้ามามีส่วนร่วมนั้นจะไม่เป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพของการปกครองนั่นเอง แต่การที่ประชาชนจะสามารถมีส่วนร่วมในการปกครอง

เพื่อที่จะสามารถตรวจสอบการทำงานของฝ่ายการเมืองซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนได้นั้น ประชาชนจำเป็นต้องมีสิทธิในการแสดงออก (Right to Expression) ซึ่งประกอบด้วยสิทธิที่จะรู้ (Right to Know) สิทธิที่จะพูด (Right to Speak) และสิทธิที่จะพิมพ์โฆษณา (Right to Print) เนื่องจากหากประชาชนขาดการสิทธิดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมไม่สามารถรับรู้ถึงการดำเนินงานของรัฐ นำมาซึ่งสาเหตุให้เกิดการคอร์รัปชัน และท้ายที่สุดก็จะนำไปสู่ความล้มเหลวของรัฐบาลและประเทศชาติ โดยองค์กรที่จะทำหน้าที่นำเสนอข่าวสารให้แก่ประชาชนได้รับทราบนั้นเป็นหน้าที่ของ “สื่อมวลชน”

การทำหน้าที่ของ “สื่อมวลชน” เป็นการถ่ายทอดความจริงไปสู่ประชาชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเที่ยงตรง ดังนั้น สื่อมวลชนย่อมจะต้องมีสิทธิและเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารและรายงานข่าวสารให้ประชาชนรับรู้เพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ทั้งนี้ การทำหน้าที่ดังกล่าว รัฐต้องไม่ดำเนินการอันเป็นการคุกคามสิทธิและเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารและการนำเสนอข่าวสาร การจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้นไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่จะเป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น เพื่อการดำรงอยู่และเพื่อความสามารถในการทำภาระหน้าที่ของรัฐ และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและประโยชน์สาธารณะ

นอกจากนั้น การที่สื่อมวลชนจะทำหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเที่ยงตรงได้ สื่อมวลชนก็จำเป็นต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลาง ความถูกต้องเป็นธรรมอย่างแท้จริง ด้วยการกลั่นกรองข่าวที่จะนำเสนอด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมและยึดประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก ทั้งนี้ สื่อมวลชนต้องมีหลักเกณฑ์ในการนำเสนอข่าวโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้อ่าน คือ ข่าวนั้นต้องมีความน่าสนใจมีความสำคัญต่อผู้อ่านต้องเป็นข้อเท็จจริงที่มีความสด ทันสมัย และเป็นเหตุการณ์ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง จึงเป็นการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่สมบูรณ์และเกิดประโยชน์กับประชาชนสูงสุด

ในขณะที่บทบาทของสื่อออนไลน์ได้เข้ามามีความสำคัญในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เป็นสื่อใหม่ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ เพราะสื่อออนไลน์สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย รวดเร็วไม่แพ้สื่อมวลชน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นต่อข่าวที่นำเสนอ ซึ่งกลายเป็นช่องทางหนึ่งที่รวบรวมปฏิกริยาทางการเมืองโต้ตอบได้รวดเร็ว ประชาชนเองก็ออกแบบได้ตามความต้องการอยากต่อการควบคุมในการแสดงความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งส่งผลสะท้อนให้สื่อมวลชนและนักการเมืองไม่สามารถบิดเบือนข่าวสารได้สะดวกเหมือนเดิมๆ ด้วย ซึ่งสื่อออนไลน์มีบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองในฐานะที่เป็นเครื่องมือตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล

นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ออนไลน์ยังเป็นช่องทางหนึ่งในการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชนถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับหนึ่งอีกด้วย โดยที่สื่อออนไลน์เป็นช่องทางที่สร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชน และมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในพื้นที่ที่จัดให้ และอาจเป็นช่องทางแฝงที่ใช้ในการหาเสียงทางการเมืองด้วยเช่นกันหากการควบคุม ปัจจุบันเองมีการใช้หนังสือพิมพ์ออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารรายละเอียดต่างๆ ได้อย่างมากมายเทียบเท่าสื่อมวลชนเลยทีเดียวที่เดียนอกจากการเสนอข่าว ถือได้ว่าเป็นอีกบทบาทหนึ่งของสื่อมวลชนซึ่งมีอิทธิพลต่อการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีหลายระดับ ตั้งแต่การเปิดช่องทางและเป็นสื่อกลางในการแสดงความคิดเห็น การรับข้อมูลข่าวสาร และเป็นช่องทางในการเชื่อมโยงประชาชนผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองกับรัฐบาลอีกด้วย

จากการศึกษาพบว่า ผู้อ่านได้มีการแสดงความคิดเห็นต่อกฎหมายนิรโทษกรรม ดังความคิดเห็นของผู้แสดงความคิดเห็นที่ 1 (แนวหน้าออนไลน์, 29 มกราคม 2561) กล่าวว่า

มีความเชื่อโดยส่วนตัวว่า ประเทศไทย คนไทย สังคมไทย อาจไม่เป็นเยี่ยมทุกวันนี้ หากว่าเหตุแห่งหายนะ วิกฤติ ปัญหา ที่แท้จริง ที่ถูกต้อง ถูกค้นพบ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบของผู้ปกครอง บ้านเมืองกับของผู้ถูกปกครอง หากว่า เท่ากัน เสมอกัน ไม่มีความแตกต่างกัน บ้านเมืองจะเป็นอย่างไร ความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรมคืออะไร และเป็นต้นเหตุให้เกิดหายนะ วิกฤติ วิบัติ หรือไม่ อย่างไร ผู้ถูกปกครอง กระบวนการยุติธรรมไม่เคยรอช้าแต่ในขณะที่ผู้ปกครองบ้านเมือง หมายถึง ผู้ที่ร่ำรวยผู้ที่มีอิทธิพล กระบวนการยุติธรรมเป็นเช่นไร ยกตัวอย่าง การกระทำของรัฐสภาในการออกกฎหมายเพื่อประโยชน์ของตนและหรือพวกพ้อง เช่น พ.ร.บ.สุดซอย หลักการในวาระที่ 1 กับ วาระที่ 2 เป็นอย่างไร

ในขณะที่ผู้แสดงความคิดเห็นที่ 2 (แนวหน้าออนไลน์, 6 พฤศจิกายน 2556) กล่าวว่า ส.ส. มีหน้าที่ออกกฎหมายแต่ไม่ใช่ให้ออกกฎหมายเพื่อนิรโทษคนทำผิดให้ถูกรัฐธรรมนูญ จึงบัญญัติให้มีอำนาจเป็น 3 ฝ่าย เพื่อคานอำนาจและตรวจสอบกันได้ สอดคล้องกับความคิดเห็นซึ่งแสดงออกถึงการคัดค้านกฎหมายนิรโทษกรรมของผู้แสดงความคิดเห็นที่ 3 (แนวหน้าออนไลน์, 28 พฤศจิกายน 2556) กล่าวคือ

การผ่านร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ซึ่งมีได้เป็นไปตามหลักการ มีลักษณะขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวม เป็นช่องทางให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันมากขึ้นในสังคมไทย อีกทั้งเป็นการบั่นทอนกำลังใจ คนดีมีคุณธรรม และลดทอนคุณค่าของคุณงาม ความดี นับเป็นภัยร้ายแรงอย่างยิ่ง

สำหรับประเทศชาติในอนาคต เราเห็นว่า มติจากเสียงข้างมาก หากมีได้อยู่บนหลักการและพื้นฐานเพื่อประโยชน์สาธารณะ ก็ไม่สามารถรับรองความถูกต้องตามหลักการของการตรากฎหมาย ที่จะต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรม และไม่สามารถที่จะอ้างความชอบธรรมได้ เราขอคัดค้าน การบังคับใช้ ให้เป็นไปตามร่างกฎหมายที่ไม่ชอบธรรมนี้ ขอสนับสนุนบุคคล กลุ่มบุคคล รวมทั้งกระบวนการอันชอบธรรมที่จะคัดค้านร่างกฎหมายนี้ให้ทันท่วงทีอย่างถึงที่สุด และขอเรียกร้องให้วุฒิสภา อันประกอบด้วยผู้ทรงเกียรติทั้งหลาย ได้ใช้วิจรรณญาณในการพิจารณากฎหมายฉบับนี้อย่างรอบคอบ ถี่ถ้วน เพื่อประโยชน์สุขของประเทศชาติ และเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในคุณค่าของความดี และคนดีของสังคมนี้

ในขณะที่หนังสือพิมพ์โพสท์ทูเดย์ออนไลน์ไม่ได้เปิดช่องทางให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นกับข่าวที่น่าเสนาอ อย่างไรก็ตามจากตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านข้างต้นพอจะสรุปได้ว่าหนังสือพิมพ์ออนไลน์เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่เปิดเสรีภาพให้ประชาชนได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างเสรี แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้กฎกติกาในการแสดงความคิดเห็นของสื่ออื่นๆ ด้วย ดังความคิดเห็นของผู้แสดงความคิดเห็นที่ 3 แสดงความคิดเห็นบทเรียนการลงประชามติของประเทศอังกฤษ (แนวหน้าออนไลน์, 29 มิถุนายน 2559) กล่าวคือ

ประชามติ คือ นวัตกรรมความคิดประดิษฐ์อย่างหนึ่ง ที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้เป็นเครื่องมือพิเศษ สำหรับแก้ไขปัญหาของสังคม ซึ่งความคิดก่อขึ้นมาเอง เพราะถ้าความคิดไม่สร้างแนวคิดรวมกลุ่มผลประโยชน์ขึ้นมา EU ก็คงไม่เกิดปัญหาที่ซับซ้อนยุ่งเหยิงพันตัวเอง ให้ต้องใช้วิธีประชามติมาตัดสินแก้ปัญหา แต่เมื่อใช้ประชามติแล้ว ปัญหาก็กไม่จบ แถมกลับบานปลายขยายใหญ่โตออกไปอีก อย่างชนิดไร้ทางออกจุดจบของปัญหา แสดงให้เห็นว่านี่คือห่วงโซ่ปัญหาของกิจกรรมความคิดประดิษฐ์ ที่นับวัน มันกำลังเขม็งเกลียวบีบรัดคอมนุษย์ ทั่วทุกซอกมุมสังคมแห่งการลอกเลียนแบบอย่าง ในนวัตกรรมความคิดประดิษฐ์ ตามๆ กันเรื่อยๆ ไป ใช่หรือไม่ ประชาธิปไตยทุกวันนี้ ผิดเพี้ยนไปจากอุดมคติ เพราะทุนและผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ถึงเวลาต้องสร้างลัทธิใหม่ที่ปลอดผลประโยชน์และเป็นไปตามหลักธรรมมาภิบาล

กล่าวได้ว่า นอกจากสื่อจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์จะเป็นช่องทางที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดีแล้ว แต่ก็ควรจะมีการพิจารณารายละเอียดของข้อมูลที่ได้รับจากสื่อ อาทิ ความครบถ้วนของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ความถูกต้องของข้อมูล

รวมทั้งต้องมีวิจักษณ์ญาณ ไม่คล้อยตามความคิดเห็นของผู้อื่นได้ง่าย เป็นต้น ซึ่งสื่อจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางการแสดงออกหรือการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองได้อีกช่องทางหนึ่ง อิทธิพลของสื่อ จึงไม่ได้มาจากสื่อมวลชน สื่อบุคคลเท่านั้น ในที่นี้ยังมีสื่อมวลชนในรูปแบบสื่อออนไลน์ด้วย

4.4.2 การเคลื่อนไหวทางการเมือง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นประกอบด้วย สิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อม หมายถึง ลักษณะทางสังคมและสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น เพราะไม่เพียงกระตุ้นพฤติกรรมทางการเมืองเฉพาะบุคคลยังสามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับกลุ่มอีกด้วย เนื่องจากสภาพทางการเมืองและสังคมทำให้การรับข่าวสารทางการเมืองในช่วงเวลาขณะนั้น เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เป็นอย่างดี

พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ พบว่า จากการรับข่าวสารทางการเมือง จึงทำให้เกิดเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีการระบุเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นการส่งเสริมให้ระบบการเมืองเป็นระบบที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมีทั้งการสนับสนุนและคัดค้าน โดยกระทำภายใต้กฎหมายและระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยการเมืองในประเทศไทยมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองเกิดขึ้นมากมายหลายรูปแบบ การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจในระบบการเมืองการปกครอง โดยกระบวนการของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นแท้จริงคือการแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นในกระบวนการการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมการเมือง รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาลด้วยเช่นกันและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ประชาชนต้องการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยนั้นสามารถกระทำได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้านรัฐบาล ซึ่งเป็นการแสดงออกที่เป็นอิสระจากการควบคุมหรือกำกับของรัฐบาล นอกจากนี้การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอาจมีอิทธิพลรวมถึงส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้เช่นกัน (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2545)

ปัจจุบันการมีส่วนร่วมทางการเมืองเกิดขึ้นบ่อยครั้ง โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2556 ที่ผ่านมาก็คือ การร่วมชุมนุมของกลุ่ม กปปส. (คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข) โดยเริ่มมีการชุมนุมตั้งแต่วันที่ 31 ตุลาคม 2556 แกนนำคือ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ที่มีการเป่านกหวีดรวมมวลชนพร้อมกันที่สถานีรถไฟสามเสน มีเป้าหมายเพื่อคัดค้าน

ร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม และยังมีการชุมนุมกันอย่างต่อเนื่อง จากสถานีรถไฟสามเสน มายังราชดำเนิน และขยายวงกว้างมีเวทีหลายแห่ง คือ เวทีปทุมวัน เวทีอโศก เวทีสีลม เวทีราชประสงค์ จนในที่สุดการร่วมชุมนุมทางการเมืองครั้งนี้ กลายเป็นการขับไล่รัฐบาลปัจจุบันคือ รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ประกาศขจัดระบอบทักษิณให้หมดไปจากแผ่นดินไทย (ประมวลเหตุการณ์การชุมนุม กปปส., 2557) ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นฝ่ายก็ตาม ประชาชนทั้งหลายที่เข้าร่วมชุมนุม หรือไม่ได้เข้าร่วมชุมนุมจะมีการรับข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับกับการเมือง จากช่องทางต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันประสิทธิภาพของสื่อก็มีความแตกต่างกันออกไป อยู่ที่ประชาชนจะเลือกเปิดรับสื่อช่องทางใดและนำไปประกอบการตัดสินใจทัศนคติความคิดเห็นของตนที่มีอยู่อย่างไร จนสุดท้ายเกิดเป็นพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในที่สุด ดังเช่นการแสดงความคิดเห็นของผู้แสดงความคิดเห็นที่ 4 (แนวหน้าออนไลน์, 25 มกราคม 2561) กล่าว

ไม่มีใครที่จะสามารถลืมเรื่องเผาบ้านเผาเมืองได้ และปัจจุบันหัวใจต่างๆ ก็ทยอยเข้าไปชดใช้กรรมในคุกแล้วบ้างบางส่วน และจะมีคดีความติดตามมาอีกมาก แต่ต้องคิดด้วยว่า ในเพื่อไทยก็ยังมีคนดีและคนเลวปะปนกันอยู่ เช่นเดียวกับในประชาธิปัตย์ก็มีทั้งคนดีและคนเลวเช่นกัน เพื่อไทยสนับสนุนสื่อแดง ส่วนประชาธิปัตย์สนับสนุนสื่อเหลือง หากจับมือสามัคคีกันได้ เอาส่วนดีของแต่ละฝ่ายมาเสริมสร้างซึ่งกันและกัน มันก็น่าจะเป็นการสลายสีเสื่อนำความรักและสามัคคีในชาติกลับคืนมา และเลิกแบ่งสีเสื่อกันเสียที ส่วนในเรื่องผู้ทำผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเพื่อไทยหรือประชาธิปัตย์ก็ควรจะไปว่ากันในศาล ตามตัวบทกฎหมาย ไม่มีการเลือกปฏิบัติ

ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งมีอิทธิพลมาจากสื่อสะท้อนให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองในรูปแบบที่แตกต่างกัน ได้แก่

1) การกำหนดตัวผู้ปกครอง ซึ่งประชาชนถือเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังนั้นการที่ประชาชนปรากฏตัวตนในการออกมาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ถอดถอนผู้นำทางการเมืองจึงถือเป็นการแสดงตัวตนตามสิทธิ์ของเจ้าของอธิปไตยนั่นเอง การส่งเสริมให้ประชาชนรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและตระหนักในคุณค่าของการมีส่วนร่วมในการเลือกกำหนดผู้นำนั้น เป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ เป็นกลไกที่ชี้ให้เห็นว่าประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดทิศทางของประเทศ รวมถึงสะท้อนถึงแนวโน้มในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศด้วย

2) การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญเช่นกัน เนื่องจากในสังคมประกอบด้วย ชุมชน สมาคม กลุ่มอิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ แต่ละ

กลุ่มเหล่านี้จะมีวัตถุประสงค์เฉพาะของแต่ละกลุ่ม ซึ่งการเคลื่อนไหวของแต่ละกลุ่มนั้นอาจจะเป็นเรื่องของผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม รวมถึงอาจมีผลเกี่ยวพันกับการผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล เช่น สมาคมธนาคาร ผลักดันรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายการเงินการธนาคาร หรือสภาอุตสาหกรรม ผลักดันรัฐบาลเกี่ยวกับโครงสร้างภาษีการส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นต้น จึงทำให้กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของรัฐบาลในการยกระดับสมรรถนะ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจากระดับบุคคลไปสู่องค์กรนั่นเอง

3) การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้าน ทำได้โดยทั้งเขียนพูดโฆษณาเผยแพร่ ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกระทำของรัฐบาลได้อย่างเสรี ซึ่งในปัจจุบันการวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้สื่อต่างๆ ซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์ถือว่ามีบทบาทสำคัญในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบการกระทำของรัฐบาล โดยประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วยการพูดคุยพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ส่งผลต่อการตัดสินใจของตนเองว่าจะเห็นด้วยหรือไม่กับรัฐบาล ซึ่งถ้าไม่เห็นด้วยก็จะพัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมที่มีระดับสูงขึ้นตามลำดับ เช่น การเข้าร่วมรณรงค์ทางการเมือง เป็นต้น

4) การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิเสรีภาพที่จะชุมนุม เคลื่อนไหวทางการเมือง ทั้งสนับสนุนและคัดค้าน ซึ่งการชุมนุมทางการเมืองนั้นมักเกิดขึ้นเมื่อการต่อรองกับรัฐบาลด้วยการเจรจาไม่ประสบผลสำเร็จ กลุ่มผู้เรียกร้องจึงจัดให้มีการชุมนุมเคลื่อนไหวดังกล่าว ถ้ามีการชุมนุมเพื่อสนับสนุนรัฐบาลจะเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย แต่ถ้าเป็นการชุมนุมเพื่อคัดค้านรัฐบาลนั้นจะมีลักษณะตรงกันข้าม ส่วนใหญ่จะเริ่มจากความไม่พอใจการกระทำของรัฐบาล ซึ่งการชุมนุมจะเพิ่มความรุนแรงขึ้น หากรัฐบาลไม่ยอมตกลงตามข้อเสนออาจเกิดการปะทะประจันหน้ากัน กลายเป็นการจลาจลในที่สุด การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองกระทำได้ภายใต้กรอบของกฎหมาย ถ้าหากเกิดขึ้นมากโดยที่รัฐบาลไม่สามารถตอบสนองการเรียกร้องของประชาชนได้อาจนำไปสู่การไร้เสถียรภาพทางการเมืองด้วยเช่นกัน เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (กลุ่มคนเสื้อเหลือง) ในการขับไล่ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และแสดงความต้องการให้อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรีอย่างเปิดเผย หรือการเคลื่อนไหวของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ โดยรวมกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐประหาร พ.ศ. 2549 และขับไล่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ กับ พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ ออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

ดังเช่น การเผยแพร่ข่าวการปราศรัยของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ (โพสต์ทูเดย์ออนไลน์, 18 พฤศจิกายน 2556) ที่ว่า “ด้วยการเคลื่อนไหวคัดค้านของพี่น้องประชาชนทั่วประเทศ ทำให้รัฐบาลลนลาน ทำอะไรไม่ได้ เดินหน้าสุดซอยก็ไม่ได้ เพราะประชาชนออกมาขัดขวางเอาไว้ นี่ถ้าพี่น้องทั้งหลายไม่ออกมาชุมนุมมากมายอย่างนี้ วันนี้อุบัติสภา ซึ่งเป็นสภาทาส เหมือนสภา

ผู้แทน คงจะพิจารณากฎหมายนี้ 3 วาระรวดจบไปแล้ว นี่คือชัยชนะขั้นต้นของประชาชน” ข้อความดังกล่าว ถือเป็นภัยร้ายและชักจูงให้ประชาชนที่เห็นด้วยกับความคิดเห็นดังกล่าว ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ประชาชนออกมาร่วมชุมนุมทางการเมืองจำนวนมากจนกลายเป็นประวัติศาสตร์

4.5 อิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีผลต่อการพัฒนาทางการเมือง

เนื่องจากปัจจุบันประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญโดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณาเป็นนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือเป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงในการเผชิญหน้า “กรณีที่น่ากลัวที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียนใน มาตรา 56-62 เช่น ในมาตรา 56 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ส่วนประกอบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมคือ สาธารณชน “มีส่วนร่วม” ในการตัดสินใจ ค่านิยมและความห่วงกังวลของ สาธารณชนได้นำไปเป็นส่วนประกอบของการตัดสินใจขององค์กร มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ “เชิงการบริหาร” มีการสื่อสารสองทาง มีปฏิสัมพันธ์ มีการสานเสวนา (Dialogue) มีการประสานความร่วมมือ เป็นต้น

ในปัจจุบันหนังสือได้พิมพ์มีการปรับเปลี่ยนช่องทางในการนำเสนอข่าวกับผู้บริโภคในรูปแบบหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ซึ่งเป็นการนำเอาสื่ออินเทอร์เน็ตมาใช้ประโยชน์ในทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น และมีคอลัมน์ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งมีกระดานสนทนา (Web Board) หรือห้องสนทนา (Chat Room) เพื่อให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตได้เข้ามา “ตั้งประเด็น” และมีการแสดงความคิดเห็น

คิดเห็นถกเถียงต่อประเด็นการเมืองนั้น อันเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมอย่างสูง โดยกระดานสนทนาทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสนทนา (Discussion Group) บนหน้าหนังสือพิมพ์ออนไลน์ หรือ Internet Message Boards (IMBs) แต่การสนทนา แสดงความคิดเห็น หรือเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองเหล่านั้น กลับมิได้มีการตรวจสอบควบคุมอย่างเพียงพอ หากพิจารณาแล้วจะพบว่า สภาวะการณ์ทางสังคมปัจจุบันกำลังดำเนินไปในทิศทางของ “ตลาดเสรี” ที่อำนาจทางการเงินและทุนกระจุกตัวอยู่ในมือของคนจำนวนน้อยที่สามารถสั่งการหรือครอบงำการตัดสินใจของคนจำนวนมากได้ ขณะที่สถานการณ์ระหว่างสังคมกับสื่อมวลชนก็กำลังดำเนินไปในแบบเดียวกัน สิ่งที่ต้องระวังคือ สื่อออนไลน์เหล่านี้กำลังเข้ามามีอำนาจครอบงำสังคมในลักษณะเดียวกับที่บริษัททุนข้ามชาติขนาดใหญ่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดระดับราคาและความต้องการสินค้าในตลาด และกำหนดทิศทางความเห็นความเชื่อ แม้แต่ทัศนคติของผู้คนก็ถูกกำหนดไปในทิศทางที่สื่อและผู้มีอำนาจ เช่น นักธุรกิจการเมือง ต้องการให้เป็น เพราะการเติบโตและความแข็งแกร่งของสื่อสอดคล้องกับความเชื่อของสังคมที่จะนำมาซึ่งพื้นที่อันกว้างขวางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเสรี แต่เมื่อสื่อถูกผูกขาดโดยกลุ่มคนเพียงไม่กี่คน การแข่งขันระหว่างสื่อในการนำเสนอความคิดเห็นที่แตกต่างหรือขัดแย้งกันย่อมมีน้อยลงตามลำดับ สื่อทั้งหลายถูกทำให้เสนอข้อมูลแบบเดียวกัน การวิเคราะห์ทำนองเดียวกัน ผลที่เกิดขึ้นจากความก้าวหน้าของวิทยาการการสื่อสารก็อาจทำให้ความคิดความเข้าใจของมนุษย์มีได้อยู่ในรูปของ “แนวความคิด” (Concepts) หรือการสร้างนามธรรมความคิด (Abstract Mental Constructs) แต่ความนึกคิดของมนุษย์จะถูกกำหนดในรูปแบบของ “ภาพลักษณ์” ที่ถูกทำให้เห็นมิได้มีเรื่องของความคิดความเข้าใจมาเกี่ยวข้องมากนัก ไม่สามารถจะให้ความคิดเห็นหรือข้อวิจารณ์ ถ้าจะให้ได้ดีก็เป็นความคิดเห็นหรือข้อวิจารณ์ของคนอื่นๆ ที่ปรากฏผ่านสื่อ หรือเป็นลักษณะของ “การถูกสื่อคิดแทน” นั่นเองแต่การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง กลับมีน้อยมาก อาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันสื่อออนไลน์ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและประชาธิปไตยอย่างหลากหลาย อาทิ ใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารทางการเมือง ใช้ในกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การบริหารงานและให้บริการของรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ การสื่อสารกิจกรรมการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม และกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมทางการเมืองส่วนใหญ่ ล้วนมีองค์ประกอบของการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกลุ่มต่างๆ ในระบอบประชาธิปไตยทั้งสิ้น หากพิจารณาวัตถุประสงค์ของการใช้ อินเทอร์เน็ต และบทบาทของอินเทอร์เน็ตในกิจกรรมประชาธิปไตย อาจจำแนกออกเป็น 3 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่ หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information Function) หน้าที่ในการสื่อสาร (Communication Function) และหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ (Action Function) ขณะเดียวกัน

การสื่อสารแบบสื่อสังคมออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพและหลากหลายรูปแบบในปัจจุบันได้ทำให้เกิดการขยาย “ความเป็นสาธารณะของปัจเจกบุคคล” มากขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งทำให้บุคคล

สามารถแสดงตัวตนออกไปสู่เวทีสาธารณะได้อย่างไม่มีขีดจำกัด นั้นหลายถึงอำนาจในรูปแบบใหม่ได้กำเนิดขึ้นมาและกำลังพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีความเป็นไปได้ว่าวันหนึ่งในอนาคตอำนาจรูปแบบใหม่จะเข้ามาแทนที่อำนาจในรูปแบบเดิม เมื่อปัจเจกบุคคลได้ก้าวไปสู่อาณานิคมของความเป็นสาธารณะ ตัวตนของเขาก็ได้เข้าสู่สนามอำนาจของสังคมไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม พวกเขาจะมีส่วนในการผลิตอำนาจ แสดงอำนาจและใช้อำนาจในทางใดทางหนึ่ง เพราะว่าเมื่อพวกเขาเสนอข้อมูล แสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึก และจุดยืนผ่านสื่อสารสังคมออนไลน์ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านั้นย่อมจะไปสร้างผลกระทบต่อระบบสังคมในจุดใดจุดหนึ่งเสมอ และมีความเป็นไปได้ว่าจุดที่ไปกระทบนั้นอาจส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงสังคมเกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบเล็กน้อยหรือเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงก็ได้ สื่อสังคมออนไลน์บางอย่างได้ไปรื้อฟื้นคตินชีวิตแก่แบบแผนประเพณี ความรู้และความเชื่อดั้งเดิมของสังคมขึ้นมาใหม่ พร้อมกับเผยแพร่ขยายออกไป ขณะที่บางอย่างได้สร้างนวัตกรรมขึ้นมาและกลายเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นได้เลียนแบบ ทั้งความรู้ ความเชื่อดั้งเดิม และนวัตกรรมที่กระทำผ่านสื่อสังคมออนไลน์นี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีคิด และการปฏิบัติของผู้คนจำนวนมากในสังคม เห็นได้ชัดสำหรับด้านการเมือง ในอดีตเวทีการใช้อำนาจจะจำกัดขอบเขตอยู่ในสนามการเลือกตั้ง ซึ่งประชาชนสามารถใช้อำนาจเพียงไม่กี่วินาทีเท่านั้น และการชุมนุมในท้องถนนซึ่งเป็นวิธีการใช้อำนาจที่มีต้นทุนสูง มีความสุ่มเสี่ยงและยากลำบาก แต่ในปัจจุบันและอนาคตประชาชนสามารถใช้อำนาจผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นทางเลือกได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องลงทุนมากนัก การทำงานของอำนาจผ่านสื่อสังคมออนไลน์คือการสร้างพลังหรือแรงกดดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและการตัดสินใจของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคม ทั้งกลุ่มผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารประเทศ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนทั่วไป โดยการเปลี่ยนแปลงเกิดจากการผสมผสานของความมีเหตุผล หลักการทางศีลธรรม อารมณ์ความรู้สึก และเครือข่ายความสัมพันธ์

การแสดงความคิดเห็นของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ทั้ง 2 ฉบับ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีต่อการพัฒนาทางการเมืองสู่ความเป็นประชาธิปไตย เช่น มีการกระตุ้นจิตสำนึกทางการเมือง การกล้าแสดงออกทางการเมืองอย่างเปิดเผยในที่สาธารณะ การตรวจสอบ อันเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมการแสดงออกทางการเมือง กล่าวคือ สื่อออนไลน์ได้เปิดให้มีพื้นที่อิสระในการสื่อสาร กลายเป็นเวทีวิพากษ์ทางการเมือง ส่งผลให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วและล่อแหลม ปราศจากการควบคุม จากพื้นที่ในการพูดคุยหรือติดต่อสื่อสาร ถูกขยับฐานะจากสังคมออนไลน์สู่เวทีแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ส่งผลให้หลากหลายเครือข่ายก่อเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งยังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ภายใต้อิสระทางการเมืองแสดงพลังความคิด จนไม่อาจรู้ได้ว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น แท้จริงแล้วมีเป้าหมายเพื่อแสดงอุดมการณ์ทางการเมือง หรือถูกใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ หรือเป็นเพียงการลอกเลียนพฤติกรรมแบบที่เรียกว่า อุปทานหมู่ สาเหตุที่มีประเด็นทางการเมืองมาเกี่ยวข้อง อาจมีสาเหตุ

จากการมีพื้นที่ส่วนตัวเป็นของตนเอง รวมถึงการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนและเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดแรงกระเพื่อมอย่างมากในสังคม ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อหวังผลบางประการ อาจเพื่อปลุกปั่นกระแสสร้างความรุนแรง ผ่านความสนใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แม้การแสดงความคิดเห็นจะไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ในสังคม แต่การตอบโต้เชิงลบก็ทำให้เกิดปัญหา รวมถึงความอิสระในการแสดงความคิดเห็น ก็กลายเป็นสิ่งเร้ากระตุ้นให้เกิดความรุนแรงเป็นช่องทางที่เพิ่มขึ้นจากในอดีต มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงออกทางความเห็น การแสดงออกทางการเมืองผ่านช่องทางออนไลน์ดังกล่าว เป็นพัฒนาการทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จากการเขียนบทความและมีขอบเขตของนักศึกษาในอดีต จนกระทั่งยุคอินเทอร์เน็ตที่สามารถรวมตัวกันได้ง่าย และมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านสังคมออนไลน์

ทั้งนี้ กระแสที่เกิดขึ้น เป็นการแสดงออกทางการเมืองอย่างแท้จริงตรงไปตรงมา เมื่อมาพบผู้ที่คิดเห็นในแนวทางเดียวกันจึงทำให้กล้าแสดงออกมากขึ้น นอกจากนี้ ความคิดที่แตกต่างทางการเมืองจากสังคมรอบตัวก็เป็นปัจจัยที่กดดันให้คนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยเลือกแสดงอุดมการณ์ผ่านสื่อออนไลน์ เนื่องจากการแสดงจุดยืนของตนเองเป็นเรื่องยาก ขณะนี้ คนรุ่นใหม่ถูกตัดออกจากประเด็นทางการเมือง ไม่มีบทบาทเป็นตัวละครทางการเมืองค่อนข้างนาน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของสื่อจากสื่อสาธารณะเป็นสื่อส่วนตัว ทำให้ช่องทางทางออนไลน์กลายเป็นพื้นที่อิสระทางการเมืองแสดงความคิดเห็น ประกอบกับส่วนหนึ่งอาจมีปัจจัยจากความสนใจทางการเมืองหรือติดตามสถานการณ์ในปัจจุบัน ตัวอย่าง เช่น สื่อสังคมออนไลน์ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมของเรื่องที่อยู่ในความสนใจ เช่น การติดตามผลการพิจารณาร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรม รวมทั้งการรวมตัวเพื่อประท้วงหรือแสดงความไม่เห็นด้วยกับ พ.ร.บ. ดังกล่าว ช่องทางดังกล่าวเป็นช่องทางที่สามารถแสดงและเผยแพร่ข้อมูล ข้อเท็จจริง สารสนเทศ และเหตุผล ซึ่งก่อให้เกิดเป็นสนามแห่งการอภิปรายแลกเปลี่ยนทางปัญญากันอย่างกว้างขวางทั้งด้านที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย หากกระบวนการถกเถียงกันดำเนินไปในเชิงประนีประนอม ปัญญา แนวโน้มผลลัพธ์ที่ตามมาจะสร้างประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ในบางกรณีสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลให้กลไกของกระบวนการยุติธรรมมีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ความโปร่งใสในกระบวนการพิจารณาร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรม เมื่อมีการเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณะ ก็จะทำให้เกิดแรงกดดันทางสังคมไปยังผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่เหล่านั้น จนไม่อาจจะเฉย เพิกเฉย หรือกระทำการช่วยเหลือพวกพ้องของตนเองได้อย่างสะดวกอีกต่อไป จึงจำเป็นต้องดำเนินการตามบรรทัดฐาน ระเบียบ และกฎหมาย หรือ ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขความไร้ประสิทธิภาพและความไม่ถูกต้องต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้หมดไป

สามารถสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ออนไลน์มีบทบาทที่สำคัญที่ถือเป็นใจกลางสำคัญของสื่อมวลชนคือ การสร้างประชาธิปไตยให้กับสังคมเพราะการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตย เริ่มเกิดขึ้นพร้อมกับสิ่งที่เรียกว่า “พื้นที่สาธารณะ (Public Sphere)” ซึ่งหมายถึงสถานที่หรือเวทีที่ประชาชนมาพบกันเพื่ออภิปรายโต้เถียงปัญหาต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อชุมชนที่พวกเขาใช้ชีวิต

ร่วมกัน ในการอภิปรายโต้เถียงปัญหาที่กันนั้น ข้อมูลข่าวสารต่างๆ จะถูกนำมาตีแผ่แลกเปลี่ยนกัน ก่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน และนำมาสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของสาธารณชนในอันดับต่อไป โดย “พื้นที่สาธารณะ (Public Sphere)” ในสังคมประชาธิปไตยยุคใหม่นั้น นับว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพราะในสังคมประชาธิปไตยต้องการพลเมืองที่มีความรอบรู้สามารถตัดสินใจปัญหาทางการเมืองได้ด้วยตัวเอง แต่ในสังคมขนาดใหญ่ และมีลักษณะสลบซับซ้อนอย่างเช่นทุกวันนี้ การที่พลเมืองทุกคนจะมีส่วนร่วมและตัดสินใจในกิจการทุกเรื่องด้วยตัวเองเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงจำเป็นต้องกระทำผ่านตัวแทน หรือที่เรียกว่าผู้แทนที่พลเมืองเลือกขึ้นมาให้ทำหน้าที่ทางการเมืองแทนพวกเขา ด้วยเหตุนี้สื่อมวลชนจึงมีหน้าที่ต้องเปิดพื้นที่สาธารณะ ใช้พื้นที่สาธารณะเป็นช่องทางให้พลเมืองได้รับข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ความเป็นไปทางการเมืองทุกอย่างเป็นอย่างดี จากนั้นพลเมืองจึงจะสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปอภิปรายโต้แย้ง ซึ่งนำหน้าตัดสินใจ และลงมือกระทำการทางการเมืองต่อไปตามวิจรรณญาณที่เห็นเหมาะสม (วิภา อุดมจันทร์, 2544: 158-159)

หนังสือพิมพ์ออนไลน์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ถือเสมือนเป็นตัวกลางในการกระตุ้นให้สาธารณชนเข้าร่วมกับกระบวนการทางการเมือง นอกจากนี้ สื่อที่เปิดพื้นที่ที่กว้างขวางให้กับสาธารณะ ยังคงเป็นปัจจัยที่ชี้ขาดความมั่นคงยั่งยืนของประชาธิปไตยที่สื่อได้สร้างให้กับสังคมด้วย ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากขาดแคลนพื้นที่สาธารณะ สื่อทำหน้าที่ยอหย่อนไร้ประสิทธิภาพประชาชนก็จะเกิดความไร้เดียงสา และเย็นชาทางการเมืองรู้สึกเหมือนถูกโดดเดี่ยวขาดพลังต่างคนต่างหาทางออกเฉพาะหน้าให้กับตัวเอง เมื่อนั้นก็จะเปิดทางให้กับประชาชนบางกลุ่มขึ้นมาเป็นผู้นำมวลชน และแย่งชิงอำนาจการตัดสินใจของสังคมไปในที่สุดได้ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันสื่อมวลชน กับกระบวนการเป็นประชาธิปไตย จึงเป็นเรื่องที่ได้รับความเอาใจใส่อย่างกว้างขวาง พื้นที่สาธารณะจะเกิดประสิทธิผลต่อประชาธิปไตยมากที่สุด จะต้องเป็นอิสระจากอิทธิพลทางการเมือง และอิทธิพลทางเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมอยู่หากแต่ในทางปฏิบัติ อิสรภาพของสื่ออันเป็นอุดมคติเช่นนั้นหาได้ยาก อาจมีได้บ้างเป็นบางครั้ง แต่ก็รักษาให้ดำรงอยู่อย่างยาวนานไม่ได้ อย่างไรก็ตามสำหรับฮาเบอร์มาสแล้ว ยังคงเรียกร้องให้ผู้มีหน้าที่กำหนดนโยบายสาธารณะทางด้านการสื่อสารต้องพยายามเต็มที่เพื่อทำให้พื้นที่สาธารณะของสื่อเดินไปให้ถึงอิสรภาพอันเป็นเป้าหมายสุดท้ายให้ได้

พลังอำนาจของสื่อสังคมออนไลน์จะยังมีมากขึ้น หากผู้ผลิตเนื้อหาไม่เครือข่ายความสัมพันธ์ในสังคมออนไลน์กว้างขวาง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ยังมีผู้ติดตามเป็นจำนวนมากก็ยิ่งทำให้เรื่องราวที่ถูกสื่อสารออกไปถูกรับรู้อย่างกว้างขวาง ยิ่งปริมาณผู้รับรู้และเห็นด้วยกับเรื่องราวนั้นมากขึ้น พลังกดดันที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็จะมากตามไปด้วย ในโลกยุคปัจจุบันและอนาคตจึงเป็นโลกที่ประชาชนพลเมืองของประเทศต่างๆ มีพลังอำนาจในการสร้างความเปลี่ยนแปลงสังคมมากขึ้นผ่านการสื่อสารทางสังคมออนไลน์ และนั่นหมายถึง ความ

พยายามของผู้มีอำนาจรัฐแบบดั้งเดิมในการสร้างกฎเกณฑ์เพื่อสกัดกั้นและปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จะกลายเป็นความพยายามที่ดูเหมือนจะสิ้นหวัง และยากจะเห็นวรั้งการกระจายตัวของอำนาจในสังคมที่มีการพัฒนาไปอย่างกว้างขวางได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า อินเทอร์เน็ตส่งผลกระทบต่อการเมืองและประชาธิปไตยด้วย ไม่ว่าจะปัญหาคอมพิวเตอร์ของชาวสารที่มีจำนวนมหาศาล ปัญหาช่องว่างในการรับรู้ข่าวสารระหว่างผู้ที่เข้าถึงเทคโนโลยีกับผู้ที่เข้าไม่ถึง ปัญหาความวุ่นวายและความแตกขั้วในการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ต้องรับผิดชอบ ปัญหาความน่าเชื่อถือของการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเลือกตั้ง การทำประชานิยม อีกรั้ง ปัญหาความวุ่นวายอันเกิดจากการมีกลุ่มพหุนิยมจำนวนมาก ที่พร้อมจะเรียกร้องผลประโยชน์ของตนในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย และปัญหาอื่นๆ อีกตั้งที่กล่าวไว้ข้างต้น

จากการศึกษาข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์ และเอกสารทางวิชาการ พบว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคในการรับสื่อต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป และหาจับยาก เพราะไม่อยู่นิ่ง เนื่องจากมีทิศทางเป็นตัวของตัวเอง เนื่องจากมีความชอบไม่เหมือนกัน การใช้สื่อไปในช่องทางเดียวอาจไม่ได้ผลเหมือนที่ผ่านมา จึงควรใช้สื่ออื่นๆ เข้ามาร่วมผสมผสานกับสื่ออื่นๆ เพื่อที่จะให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรง แต่ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่เล็งไม่พนักคือ เทคโนโลยีดังกล่าวได้เข้ามา มีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้บริโภคข่าวสารทั่วโลก เป็นปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งในวงการสื่อและผู้รับสารทุกรูปนามต้องตระหนักถึงผลกระทบรูปแบบต่างๆ ที่อาจมีและได้เกิดขึ้นแล้วในสังคม สื่อใหม่ตัวนี้ได้ค่อยๆ หลอมสร้าง ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เราต้องเรียนรู้ให้มีความพร้อมในการปรับให้วิชาชีพคงอยู่ได้อย่างมีมาตรฐานบนปรัชญาสื่อที่น่าเชื่อถือ นักสื่อสารมวลชน ยุคโลกาภิวัตน์ในสังคมฐานแห่งความรู้จำต้องตระหนักถึงผลกระทบของเทคโนโลยี ที่มีคุณค่ามหาศาลนี้อย่างรอบคอบ เพื่อเป็นพื้นฐานในการจัดการกับการรายงานข่าวผ่านช่องทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ให้มีประสิทธิภาพ เท้าทันความเปลี่ยนแปลง ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในทุกด้าน นั่นคือ คุณลักษณะเฉพาะของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับสารจากสื่อของผู้บริโภค ซึ่งการพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารไม่เคยหยุดนิ่ง เป็นแรงผลักดันให้เกิดพัฒนาการในรูปลักษณะ และเนื้อหาของสื่อให้ก้าวตามตลอดเวลา เมื่อศักยภาพในการสื่อสารข่าวสารมีมากขึ้น การส่งผ่านข่าวสารถึงกลุ่มเป้าหมายให้หลากหลายก็ยิ่งมีความเป็นไปได้มากขึ้น เทคโนโลยีจึงนับเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้สื่อแตกออกเป็นหลายแขนง และยิ่งทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในฐานะที่เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารของมวลชน หากปราศจากการยึดมั่นหลักการสื่อสารมวลชนที่ถูกต้องเสียแล้ว ความก้าวไกลของเทคโนโลยีการสื่อสารใดๆ ก็คงปราศจากความหมายเช่นกัน ถ้าสังคมต้องสูญเสียความสมดุลแห่งหลักยึดทางข่าวสารที่เปรียบเสมือนเส้นใยเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของร่างกาย หรือทุกๆ อนุของสังคมให้เป็นรูปลักษณะที่ยืนหยัดอย่างมั่นคง

สื่อมวลชนที่มีบทบาทจึงมีพันธกิจสำคัญยิ่งกว่าบทบาทและหน้าที่ คือ สำนักแห่งความรับผิดชอบ และจริยธรรมในกระบวนการนำเสนอข่าวสาร ข้อมูลให้กับมวลชนอย่างไม่เป็นพิษเป็นภัย ไม่ว่าจะทางตรง หรือทางอ้อม เพราะสื่อมวลชน ได้เพิ่มบทบาทด้านข่าวสารมากขึ้นทุกวัน ในสังคมแห่งความรู้เช่นปัจจุบัน แน่หนอนว่าสื่อดังกล่าวย่อมมีอิทธิพล ต่อการกำหนดทิศทางของสังคมประเทศชาติในส่วนที่ก่อให้เกิดการปลุกฝัง เปลี่ยนแปลงทัศนคติ วิธีคิด และพฤติกรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้รับสารอันเป็นผลมาจากการรับสารทางสื่อมวลชน ตามที่มีผู้เชื่อกันว่าสื่อมวลชนจะเป็นกระจกสะท้อนสังคม ขณะเดียวกันสังคมก็สะท้อนคุณภาพของสื่อมวลชนในแต่ละสังคมเช่นกัน การเลือกที่จะเป็นกระจกใสที่เที่ยงตรงหรือกระจกที่บิดเบี้ยวย่อมขึ้นอยู่กับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ คำว่า “เสรีภาพควบคู่กับความรับผิดชอบ” จึงเปรียบเสมือนคัมภีร์ของผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพที่จะละเลยไม่ได้เป็นอันขาด

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์ และแนวหน้า โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ และ 2) ศึกษาอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีต่อการพัฒนาทางการเมือง โดยสามารถสรุปและมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 วิธีการศึกษา

5.1.1 ประชากรในการศึกษา

การศึกษานี้ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยทำการแบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสื่อออนไลน์ที่จัดทำเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ โพสต์ทูเดย์และแนวหน้า ได้แก่ ผู้จัดทำเว็บไซต์ ผู้ดูแลเว็บไซต์ บรรณาธิการฝ่ายข่าวสาร จำนวน 6 คนและกลุ่มประชาชนผู้ติดตามเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ โพสต์ทูเดย์และแนวหน้า จำนวน 10 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 คน

5.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างที่สร้างขึ้นมาจากการศึกษาแนวความคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการหลายท่าน แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ประเด็นข้อคำถามที่ยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เน้นการสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญสามารถตอบได้อย่างอิสระ เปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบและมีความยืดหยุ่นสูงเนื่องจากมีความประสงค์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายในทุกประเด็นที่ต้องการโดยไม่จำกัดขอบเขตในการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ใช้ปากกา ดินสอ เครื่องบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

5.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลบนพื้นฐานของความเป็นจริง ใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นกันเอง ไม่เคร่งครัดขั้นตอนหรือลำดับของข้อคำถาม ไม่ได้ชี้แนะและเสริมแต่งข้อมูลแต่อย่างใดทั้งสิ้น

เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีอิสระในการตอบหรือแสดงความคิดเห็น โดยมีกระบวนการสัมภาษณ์

5.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษา

วิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้างนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนาความ (Descriptive Analysis) ทั้งนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรม จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือวิธีการตีความและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย โดยวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎี 4 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) แนวคิดว่าการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) แนวคิดว่าด้วยพัฒนาการทางการเมือง (Political Development) และแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อออนไลน์ (Online Media Influence) โดยวิเคราะห์เชื่อมโยงพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของสื่อมวลชนในการแสดงบทบาททางสื่อสังคมออนไลน์ และพฤติกรรมของประชาชนที่แสดงออกผ่านสื่อออนไลน์ อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นวิธีการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านการตีความเนื้อหาของเอกสารต่างๆ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ตลอดจนตัวอย่างการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน (แนวหน้าและโพสต์ทูเดย์) การแสดงความคิดเห็น อภิปราย และถกเถียงของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากการรับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อมวลชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ข้อมูลจากการตีความในเอกสารดังกล่าว จะนำมาพิจารณาและวิเคราะห์ร่วมกับบทสัมภาษณ์ที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว ผลการศึกษาจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนผ่านสื่อออนไลน์ และพฤติกรรมการแสดงออกของประชาชนจากการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน ตลอดจนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมดังกล่าว (ทั้งสื่อมวลชนและประชาชน) ว่ามีแนวโน้มหรือทิศทางที่สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวถึงอิทธิพลของสื่อออนไลน์ต่อพัฒนาการทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร

5.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า 1) สื่อออนไลน์ที่มีการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการผลักดันร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมฯ ได้มีส่วนสำคัญต่อการกระตุ้นหรือปลุกเร้าพฤติกรรมทางการเมืองทั้งระดับปัจเจกบุคคล สถาบันทางการเมืองอย่างพรรคการเมือง ตลอดจนสถาบันอื่นๆ ที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อประชาชน มหาวิทยาลัย สื่อมวลชนแขนงต่างๆ กระนั้นก็ตามพบว่าประชาชนยังคงติดตามข่าวสารผ่านทั้งสื่อกระแสหลักอย่างโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ควบคู่ไปกับ

การติดตามข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ กระนั้นก็ตาม บางกรณีการนำเสนอข่าวสาร แต่ก็มีได้เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้โดยอิสระในบางกรณีด้วยเหตุผลด้านบรรยากาศในการแสดงความคิดเห็น (Comments and Discussion) 2) ลักษณะเชิงพฤติกรรมของประชาชน อันเป็นผลสืบเนื่องจากการรับข่าวสารจากสื่อออนไลน์ คือ ประชาชนมีแนวโน้มต่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง (Political movement) เพื่อแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการร่วมชุมนุมทางการเมืองหรือเป็นผู้ประท้วงเรียกร้อง (Protester) และก่อให้เกิดแรงกดดันต่อตัวผู้ถืออำนาจรัฐขณะนั้นโดยตรง คือ รัฐบาลและฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมฯ และ 3) การประท้วงซึ่งมิได้จำกัดเพียงแค่การแสดงออกถึงการไม่ยอมรับทางนโยบายหรือกฎหมายเท่านั้น แต่ยังอ้างอิงไปถึง “ผู้ถืออำนาจ” ว่าต้องแสดงความรับผิดชอบโดยการลาออกอีกด้วย อันเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมในการ “กำหนดตัวผู้ปกครอง” แต่มิได้หมายถึงการเลือกสรรหรือเลือกตั้ง เป็นเพียงการแสดงออกซึ่ง “การไม่ยอมรับ” ด้วยเหตุผลการหมดความชอบธรรมนั่นเอง

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ในที่นี่ ยังพบว่า การจุดประเด็นและนำเสนอข่าวสารของสื่อออนไลน์ มีแนวโน้มที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนทัศนคติและความคิดทางการเมือง และวิพากษ์วิจารณ์ได้ง่ายที่สุด ประชาชนสามารถเป็นได้ทั้งผู้รับสาร และส่งต่อข่าวสาร ตลอดจนแสดงเหตุผลสนับสนุนหรือคัดค้านนโยบายของรัฐได้โดยง่าย และอาจเป็นผู้ส่งต่อข้อมูลข่าวสารได้อีกด้วย ขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ อาจนำไปสู่การยกระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในระดับที่สูงขึ้นได้

5.3 อิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีผลต่อการพัฒนาทางการเมือง

การแสดงความคิดเห็นของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ทั้ง 2 ฉบับ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีต่อการพัฒนาทางการเมืองสู่ความเป็นประชาธิปไตย เช่น มีการกระตุ้นจิตสำนึกทางการเมือง การกล้าแสดงออกทางการเมืองอย่างเปิดเผยในที่สาธารณะ การตรวจสอบ อันเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมการแสดงออกทางการเมือง เป็นเวทีวิพากษ์ทางการเมือง ส่งผลให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วและล่อแหลม ปราศจากการควบคุม จากพื้นที่ในการพูดคุยหรือติดต่อสื่อสาร ถูกขยับฐานะจากสังคมออนไลน์สู่เวทีแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ส่วนสาเหตุที่มีประเด็นทางการเมืองมาเกี่ยวข้อง อาจมีสาเหตุจากการมีพื้นที่ส่วนตัวเป็นของตนเอง รวมถึงการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนและเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดแรงกระเพื่อมอย่างมากในสังคม ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง เพื่อปลุกปั่นกระแสสร้างความรุนแรง ผ่านความสนใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แม้การแสดงความคิดเห็นจะไม่ใช้เรื่องแปลกใหม่

ในสังคม แต่การตอบโต้เชิงลบก็ทำให้เกิดปัญหา รวมถึงความอิสระในการแสดงความคิดเห็น กลายเป็นสิ่งเร้ากระตุ้นให้เกิดความรุนแรง การแสดงออกทางการเมืองผ่านช่องทางออนไลน์ ดังกล่าว เป็นพัฒนาการทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จากการเขียนบทความและมีมือถือของนักศึกษาในอดีต จนกระทั่งยุคอินเทอร์เน็ตที่สามารถรวมตัวกันได้ง่าย และมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ สื่อออนไลน์นำมาซึ่งความกล้าหาญในการแสดงออกทางการเมืองอย่างแท้จริงตรงไปตรงมา เมื่อมาพบผู้ที่คิดเห็นในแนวทางเดียวกันจึงทำให้กล้าแสดงออกมากขึ้น และคนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยเลือกแสดงอุดมการณ์ผ่านสื่อออนไลน์ เนื่องจากการแสดงจุดยืนของตนเองเป็นเรื่องยากขณะนี้

คนรุ่นใหม่ถูกตัดออกจากประเด็นทางการเมือง ไม่มีบทบาทเป็นตัวละครทางการเมือง ค่อนข้างนาน รวมถึงการเปลี่ยนบทบาทของสื่อจากสื่อสาธารณะเป็นสื่อส่วนตัว ทำให้ช่องทางออนไลน์กลายเป็นพื้นที่อิสระทางการเมืองแสดงความคิดเห็น รวมทั้งมีปัจจัยจากความสนใจทางการเมืองหรือติดตามสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น การติดตามผลการพิจารณาร่างพรบ.นิรโทษกรรม รวมทั้งการรวมตัวเพื่อประท้วงหรือแสดงความไม่เห็นด้วยกับพรบ.ดังกล่าว

ทั้งนี้ การศึกษาอิทธิพลของสื่อออนไลน์ต่อพัฒนาการทางการเมือง แบ่งผลการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีต่อพัฒนาการทางการเมือง 2 ส่วน ส่วนแรกคือ ผลต่อพัฒนาการทางการเมืองเชิงสถาบันโดยมุ่งตรวจสอบพัฒนาการของระบบสถาบันการเมืองที่สำคัญในช่วงหลังเกิดเหตุการณ์ต่อต้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฯ และส่วนที่สอง พัฒนาการทางการเมืองเชิงพฤติกรรม ซึ่งอาจเรียกว่า “การเมืองภาคพลเมือง” หรือวัฒนธรรมประชาธิปไตย โดยผลการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ออนไลน์มีบทบาทที่สำคัญของสื่อมวลชนในการสร้างพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสร้างประชาธิปไตยให้กับสังคม อันเป็นเวทีที่ประชาชนมาพบกันเพื่ออภิปรายโต้เถียงปัญหา การแลกเปลี่ยนกัน การรับรู้ร่วมกัน และนำมาสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของสาธารณชน สอดรับกับประชาธิปไตยยุคใหม่ที่ต้องการพลเมืองที่มีความรอบรู้สามารถตัดสินใจปัญหาทางการเมืองได้ด้วยตัวเอง พลเมืองสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปอภิปรายโต้แย้ง ชั่งน้ำหนักตัดสินใจ และลงมือกระทำการทางการเมืองต่อไปได้ หนังสือพิมพ์ออนไลน์ยังจึงเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้สาธารณชนเข้าร่วมกับกระบวนการทางการเมือง เป็นปัจจัยที่ชี้ขาดความมั่นคงยั่งยืนของประชาธิปไตยที่สื่อได้สร้างให้กับสังคมด้วย ทั้งนี้ พลัฒอำนาจของสื่อสังคมออนไลน์จะยิ่งมีมากขึ้น หากผู้ผลิตเนื้อหา มีเครือข่ายความสัมพันธ์ในสังคมออนไลน์กว้างขวาง หรือมีผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก ยิ่งเพิ่มปริมาณผู้รับรู้และเห็นด้วยกับเรื่องราวนั้นมากขึ้น พลัฒกตตันที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็จะมากตามไปด้วย ส่วนการปิดกั้น ถือเป็นตัวแปรที่ส่งผลกระทบทางลบต่อการเมืองและประชาธิปไตยด้วย ไม่ว่าจะเป็ปัญหาการท่วมท้นของข่าวสารที่มีจำนวนมหาศาล ปัญหาช่องว่างในการรับรู้ข่าวสารระหว่างผู้ที่เข้าถึงเทคโนโลยีกับผู้ที่เข้าไม่ถึง ปัญหาความวุ่นวายและความแตกขั้วในการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ต้องรับผิดชอบ ปัญหาความน่าเชื่อถือของการใช้สื่อ

อิเล็กทรอนิกส์ในการเลือกตั้ง การทำประชาพิจารณ์ อีกทั้ง ปัญหาความวุ่นวายอันเกิดจากการมีกลุ่มพหุนิยมจำนวนมาก ที่พร้อมจะเรียกร้องผลประโยชน์ของตนในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายและปัญหาอื่นๆ

นอกจากนี้ยังพบว่า สื่อสารมวลชนที่ใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือนำเสนอข่าวจะมีผลต่อพฤติกรรม การรับสาร จากสื่อของผู้บริโภค เป็นแรงผลักดันให้เกิดพัฒนาการในรูปลักษณะ และเนื้อหาของสื่อให้ก้าวตามตลอดเวลา เมื่อศักยภาพในการสื่อสารข่าวสารมีมากขึ้น การส่งผ่านข่าวสารถึงกลุ่มเป้าหมายให้หลากหลายก็ยิ่งมีความเป็นไปได้มากขึ้น เทคโนโลยีจึงนับเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้สื่อแตกออกเป็นหลายแขนง และยิ่งทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในฐานะที่เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารของมวลชน สื่อมวลชนที่มีบทบาทจึงมีพันธกิจสำคัญยิ่งกว่าบทบาทและหน้าที่ คือ สำนักแห่งความรับผิดชอบ และจริยธรรมในกระบวนการนำเสนอข่าวสาร ข้อมูลให้กับมวลชนอย่างไม่เป็นพิษเป็นภัย ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม เพราะสื่อสารมวลชนได้เพิ่มบทบาทด้านข่าวสารมากขึ้นทุกวัน ในสังคมแห่งความรู้เช่นปัจจุบัน แน่หนอนว่าสื่อดังกล่าวย่อมมีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางของสังคมประเทศชาติในส่วนที่ก่อให้เกิดการปลุกฝัง เปลี่ยนแปลงทัศนคติ วิถีคิด และพฤติกรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้รับสารอันเป็นผลมาจากการรับสารทางสื่อมวลชน ตามที่ผู้เชื่อกันว่า สื่อมวลชน จะเป็นกระจกสะท้อนสังคม ขณะเดียวกันสังคมก็สะท้อนคุณภาพของสื่อมวลชนในแต่ละสังคมเช่นกัน การเลือกที่จะเป็นกระจกใสที่เที่ยงตรงหรือกระจกที่บิดเบี้ยวย่อมขึ้นอยู่กับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อด้วย

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาวิจัย

1) จากผลการวิจัยจะพบว่า กลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสื่อออนไลน์และกลุ่มประชาชนที่ติดตามข่าวทางการเมืองทางออนไลน์ จะให้ความสำคัญในเรื่องการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ทั้งเป็นทางบวกและลบ กลุ่มสื่อออนไลน์จึงควรมีการนำเสนอข่าวทางการเมืองที่เป็นความจริง ปราศจากอคติ เพื่อส่งผลทำให้ประชาชนผู้ติดตามข่าวทางการเมืองทางสื่อออนไลน์ได้รับรู้ข่าวสารทางการเมืองที่เป็นจริง และส่งผลทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่นำไปสู่การพัฒนาการเมืองไปสู่หลักประชาธิปไตยบนพื้นฐานเหตุและผลได้อย่างแท้จริง

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ติดตามข่าวทางการเมืองทางออนไลน์ ควรมีการถ่วงถ่วงข่าวที่รับรู้ว่าเป็นเท็จเพียงใดด้วยเหตุและผลที่เป็นไปตามความจริง รวมทั้งในการแสดงความคิดเห็นในโพสต์ทางสื่อออนไลน์ ไม่ควรมีความ

รุนแรง ไม่ควรแบ่งพรรคแบ่งฝ่าย ในการร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เพื่อเป็นการฝึกตนเองรู้จักวิเคราะห์ข่าวทางการเมืองตามหลักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

3) สื่อออนไลน์แต่ละสำนัก ควรเพิ่มบทบาทในการเป็นสื่อกลางสะท้อนทัศนคติของประชาชนไปยังผู้มีอำนาจการตัดสินใจของระดับต่อประเด็นสาธารณะ มากยิ่งขึ้น เพื่อให้กลไกระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เกิดขึ้นร่วมกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในการมีส่วนร่วมต่อประเด็นสาธารณะได้มากยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจมากที่สุดในแต่ละมิติการพัฒนาสังคม การจัดทำโพลสำรวจความคิดเห็น การเสนอแนะข้อมูลและความต้องการของประชาชนต่อประเด็นสาธารณะที่เกิดขึ้นในขณะนั้นๆ เป็นต้น

4) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการเมืองและความเป็นประชาธิปไตย (อาทิ คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง สถาบันพระปกเกล้า สถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคม และสื่อสารมวลชน หรืออาศัยรูปแบบความร่วมมือกัน) ควรใช้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์และสื่อสังคมออนไลน์ให้เป็นประโยชน์ต่อการการเรียนรู้ค่านิยม หรือวัฒนธรรมของระบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนให้ความรู้เกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หรือสื่อออนไลน์ให้มากขึ้น โดยจำเป็นต้องแสดงบทบาททั้งผู้นำเสนอข่าวและผู้ส่งมอบองค์ความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนไปพร้อมกัน ภายใต้มุมมองเชิงปทัสสถาน เพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยในระยะยาว

5) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำกับดูแลสื่อสังคมออนไลน์ จำเป็นต้องกำกับติดตามตรวจสอบ และมีมาตรการดูแลการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่อาจนำมาซึ่งความเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติ เช่น การปลุกเร้าให้ความเกลียดชัง การใช้ความรุนแรง และการละเมิดกฎหมายหรือสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นๆ เป็นต้น

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการเมืองเชิงพฤติกรรมของประชาชน หรือความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย กับการพัฒนาสถาบันทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยมีสื่อออนไลน์เป็นปัจจัยแทรกซ้อน เพื่อวิเคราะห์ถึงอิทธิพลพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไปจากอิทธิพลของสื่อออนไลน์ว่ามีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของสถาบันการเมืองในระบบประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร

2) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ กับพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่นๆ

3) การศึกษาเชิงเปรียบเทียบถึงอิทธิพลของสื่อออนไลน์ และ/หรือสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อพัฒนาการทางการเมืองระหว่างประเทศต่างๆ เช่น ไทย-ตุรกี-ลิเบีย เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กัลยาสุดา บัวแก้ว. 2550. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครอง
ท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว อำเภออาจ
สามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วิทยาเขตอิสาน.
- โกวิท พวงงาม. 2552. การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต.
กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ขวัญฤทัย สายประดิษฐ์. 2551. บทบาทนักประชาสัมพันธ์กับการประชาสัมพันธ์ในสื่อใหม่
ตอนที่ 1. พัฒนาเทคนิคศึกษา. 20 (65): 42-51.
- ขัตติยา วรรณสุต. 2535. สตรีกับการเมือง. ใน รวมบทความวิชาการ พัฒนาสังคม:
แนวคิดและการปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จรรยา สุภาพ. 2531. สารานุกรมรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- จันทนา สุทธิจารี. 2544. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองไทยตาม
รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ: วี.เจ. ปรินต์ติ้ง.
- จันทิมา พิจารย์. 2551. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงในอำเภอแม่เมาะ จังหวัด
เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- จิรัช (บรรพต) วีระสัย และคณะ. 2543. รัฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ช่อนกลิ่น วิเชยนต์. 2550. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครอง
ท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลวังดิน อำเภอสี จังหวัดลำพูน.
สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วิทยาเขต
อิสาน.
- ฉานธิร์ สันตะพันธ์. 2549. วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย : รัฐธรรมนูญที่แท้จริงซึ่งยัง
ไม่เคยถูกยกเลิก. ค้นวันที่ 26 มิถุนายน 2560 จาก [http://public-law.net/
publaw/view.aspx?id=1014](http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=1014)
- ญาดาวัต ไผ่ศิริพัฒน์. 2552. การมีส่วนร่วมทางการเมือง: ศึกษากรณีนักศึกษาวิทยาลัย
พยาบาลบรมราชชนนี วิทยาเขตกรุงเทพฯ. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. 2550. **ลินคอล์น: ยอดนักประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- ณัฐจิรา พุทธิโอวาท. 2546. **การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากเว็บไซต์ “Sex Must Say” ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทมอนด์, แลรี่. 2554. **การบรรยายสาธารณะ “จากการปฏิวัติประชาธิปไตยในอาหรับถึงวิกฤตการณ์ในไทย: การเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตยของโลก”**
 ค้นวันที่ 26 มิถุนายน 2560 จาก http://kpi2.kpi.ac.th/kpith/index.php?option=com_content&task=view&id=1174&Itemid=270
- ทรงยุทธ ตันวัน. 2552. **ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชนความรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโค่น อำเภอฟังโคน จังหวัดสกลนคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธวัลกร บุญศรี. 2557. **สื่อที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง: กรณีศึกษา การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองเวทีราชดำเนิน ในปี 2556**. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นรินทร์ นำเจริญ. 2550. **จริยธรรมและกฎหมายการสื่อสารมวลชน**. เชียงใหม่: คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นลินี ทองประเสริฐ. 2555. **ศึกษาเรื่องบทบาทของสังคมออนไลน์ต่อสำนักทางการเมืองของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง**. วารสาร มจร. วิชาการ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. 16 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 65-75.
- นนทวิช เหล่าวิชา. 2554. **สื่อออนไลน์กับอำนาจทางการเมือง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นิตการ ไพบุลย์สิน. 2555. **พฤติกรรมการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นุชจรินทร์ ชอบดำรงธรรม. 2553. **อิทธิพลของสื่อโฆษณาในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ที่มีผลต่อกระบวนการตอบสนองของผู้บริโภค**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. 2549. **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บางเบา ธีม. 2555. **เหตุการณ์ 14 ตุลา 2516**. ค้นวันที่ 26 มิถุนายน 2560 จาก <http://bang63pic.blogspot.com/p/dfgfdg.html>

- บุญเรือง บุรศักดิ์. 2529. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย.
รัฐสภาสาร. 34 (10): 56-70.
- ประมะ สตะเวทิน. 2541. การสื่อสารมวลชน กระบวนการและทฤษฎี. กรุงเทพฯ:
ภาพพิมพ์.
- ปัทมาภรณ์ จันทรคณา. 2552. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชน ชั้นกลางในเขต
อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าอิสระปริญญาโท มหาวิทยาลัย
มหาวิทาลัยเชียงใหม่.
- บุญญวัฒน์ จิตประคอง. 2556. บทบาทของสื่อทางเลือกข้ามพรมแดนในประเทศไทย ใน
กระบวนการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยของพม่า : ศึกษากรณีวารสารสาละ
วินโพสต์ และเว็บไซต์สาละวินนิวส์ออนไลน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศกร รอดชมภู. 2540. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทย: ศึกษากรณีปัจจัยที่ทำให้
การประท้วงมีความยาวนาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย
มหาวิทาลัย.
- พฤทธิสถาน ชุมพล. 2540. ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลพันธ์ ปัญญาพร. 2555. แนวความคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ (New Media). ค้นวันที่ 26
มิถุนายน 2560 จาก <http://photosanan.blogspot.com/>
- พิสิทธ์ศักดิ์ ห้วยหงษ์ทอง. 2551. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย
มหาวิทาลัยศิลปากร.
- ภิเชก ชัยนรินทร์. 2554. Edge Rank สำคัญไฉนต่อการทำ Facebook Marketing. ผู้จัดการ
360 องศา. 3 (กันยายน): 142-143.
- ภูมิอินทร์ สิงห์ชวลา. 2548. ความแปลกแยกทางการเมืองของชนชั้นกลางในจังหวัด
เชียงใหม่. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภูสิทธิ์ ชันติกุล. 2553. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต
กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มนัสชัย บำรุงเขต. 2550. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น
ของประชาชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลบางซ้าย อำเภอบางซ้าย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา. การศึกษาอิสระปริญญาโท มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- มยุรี ถนอมสุข. 2554. การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ
 นิสิตภาควิชาพลศึกษาและกีฬา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. กรุงเทพฯ:
 สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- มัทนา เจริญวงศ์. 2552. ความหลงของความจริง เรื่องจริงของข่าวการเมือง. วารสาร
 มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์. 26 (1): 43-59.
- เมธิยา ญาณจินดา. 2558. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งผ่านสื่อสังคม
 ออนไลน์กับทัศนคติและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ
 ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. ราชกิจจานุเบกษา. 124, 47ก
 (24 สิงหาคม 2550). 1-127.
- ลิขิต ชีรเวคิน. 2552. การเมืองไทยและประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี้.
- เลอภพ ไสรรัตน์ และคณะ. 2554. บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรม
 ราชูปถัมภ์.
- วรทิพย์ มีมาก และคณะ. 2547. หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมี
 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข. กรุงเทพฯ: จำไทยเพรส.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. 2558. รายงานเรื่องกลไกเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง
 แบบประชาธิปไตยในสังคมไทย. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- วาริรัตน์ หอมพวงภู. 2551. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา ระดับปริญญาโท
 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. เอกสารวิชาการทางการศึกษา
 หลักสูตร ประกาศนียบัตรชั้นสูง การบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 7
 สถาบันพระปกเกล้า.
- วันฉัตร โกมลวิวัฒน์. 2554. การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของ
 กลุ่มคนเสื้อหลากสี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิต อุ่ออัน. 2550. การวิจัยและการสืบค้นข้อมูลทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ: พรินท์แอมมี
 (ประเทศไทย).
- วิภา อุตมฉันท. 2544. การผลิตสื่อโทรทัศน์และสื่อคอมพิวเตอร์: กระบวนการ
 สร้างสรรค์และเทคนิคการผลิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บั๊คส์ พอยท์.

- วิศว์ รัตน์โชติ. 2551. การมีส่วนร่วมทางการเมือง พ.ศ. 2549 ของนักศึกษาระดับ
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เขตบางนา กรุงเทพมหานคร. เอกสารวิชาการ
ทางการศึกษาหลักสูตร ประกาศนียบัตรชั้นสูง การบริหารงานภาครัฐและกฎหมาย
มหาชน รุ่นที่ 7 สถาบันพระปกเกล้า.
- วิศาล ศรีมหาวโร. 2556. สังคมวิทยาการเมืองการปกครอง. กรุงเทพฯ:
ไอเอส.พรินติ้ง เฮ้าส์.
- ศรีหญิง ศรีคชา. 2544. การเปิดรับและการแสวงหาข่าวสารการท่องเที่ยวในประเทศไทย
บนสื่อ อินเทอร์เน็ตของนิสิตนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร กนกชัยสกุล. 2553. เครือข่ายสังคมออนไลน์. วารสารนักบริหาร. 30 (1): 29-32.
- เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ. 2552. เครือข่ายสังคม (Social Network). ค้นวันที่ 26 มิถุนายน
2560 จาก <http://www.vcharkarn.com/varticle/40698>
- สนั่น วงศ์พิ้วพันธ์. 2529. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการวางแผนพัฒนา
เทศบาล. วารสารข้าราชการ. 31 (1): 23-24.
- สมควร กวียะ. 2545. การสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2539. การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: โครงการ
เอกสารตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2545. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง. รัฐประศาสนศาสตร์.
1 (3): 9-45.
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2550. การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา. กรุงเทพฯ:
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2559. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย.
เอกสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร.
- สิทธิพันธ์ พุทธหุณ. 2551. ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สิริพัฒน์ ลาภจิตร. 2550. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วม อำเภอวารินชำราบ
ของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล
จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลล้านนา.
- สุขุม นवलสกุล. 2534. เล่นกับศิลปการบริหารแบบไทย. กรุงเทพฯ: ธรรมนิติ.

- สุจิต บุญบงการ. 2558. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการทางการเมืองไทย. ใน เอกสาร
การสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย. หน่วยที่ 1. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุภาภรณ์ ตังอินทร์. 2553. กลยุทธ์การสื่อสารของสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ที่เคยดำรง
ตำแหน่งกำหนด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภิญญา กลางณรงค์. 2543. มาตรา 40 กับวาทกรรมการปฏิรูปสื่อ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. 2551. การบริหารงานสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.
- เสถียร เขยประทับ. 2551. การสื่อสาร การเมือง และประชาธิปไตยในสังคมพัฒนาแล้ว.
กรุงเทพฯ: วีพรีนท์ (1991).
- อนันตา นานา. 2547. หนังสือทำมือกับการเป็นสื่อทางเลือก. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อนุสรณ์ ศิริชาติ. 2558. การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและทัศนคติของผู้บริโภคกับความ
เป็นกลางของหนังสือพิมพ์ออนไลน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ. 2550. ความสามารถทางการสื่อสารของผู้นำท้องถิ่น ในการบริหาร
จัดการชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัด
อ่างทอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรพินท์ ศักดิ์เอี่ยม. 2537. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กได้รับการชม
รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล. 2555. การเมืองบนเฟซบุ๊ก: วัฒนธรรม-การเมืองบนเครือข่าย
สังคมออนไลน์ไทย พ.ศ. 2553-2555. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาสาภา รัตนมุงเมฆา. 2558. ทัศนคติ พฤติกรรมการเปิดรับและความพึงพอใจของผู้ชม
ละครซีรีส์ช่อง GMM25 ผ่านสื่อยูทูป. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. 2554. สื่อมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไรวรรณ ธนสถิตย์. 2552. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย. วารสารสถาบัน
พระปกเกล้า. 7 (กันยายน-ธันวาคม): 49-75.

- Almond, G. A. and Powell, B. G. 1976. **Comparative Political Today**. Boston: Little, Brown & Co.
- Almond, G. A. and Verba, S. 1965. **The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nation**. Boston: Little, Brown and Company.
- Atkin, Charles K. 1973. **Anticipated Communication and Mass Media Information Seeking**. New York: Free Press.
- Bill, James A. and Hardgrave, Robert L. 1973. **Comparative Politics: The Quest for Theory**. Columbia, Ohio: Merrill.
- Curran, J. and Seaton, J. 1991. **Power without Responsibility: The Press and Broadcasting in Britain**. London: Routledge.
- David, Barber J. 1972. **Power to the Citizen; Introductory Readings**. Chicago: Markham.
- Habermas, Jurgen. 1970. On Systematically Distorted Communication. **Inquiry: An Interdisciplinary Journal of Philosophy**. 13 (1-4): 205-218.
- Huntington, Samuel P. and Nelson, Joan M. 1982. **No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries**. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Lasswell, Harold D. 1958. **Politics: Who gets What, When, How**. New York: Meridian Books.
- McCombs, Maxwell E. and Becker, Lee B. 1979. **Using Mass Communication Theory**. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- McNair, B. 1999. **An Introduction to Political Communication**. 2nd ed. New York: Routledge.
- Milbrath, Lester W. 1965. **Political Participation: How and Why Do People get Involved in Politics?**. Chicago: Rand McNally.
- Rush, Michael. 1992. **Politics and Society: an Introduction to Political Sociology**. New York: Prentice Hall.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

นายวุฒิพร ลิ้มวราภัส

ประวัติการศึกษา

บริหารธุรกิจบัณฑิต

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2556